

ВІСНИК

БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1 УД УНА

Рік VII

Січень-Лютий 1956.

Ч. 1-2 (63-64).

Л. Ортинський

80-ліття добродія 1 УД

Весь католицький світ святкує 2 березня 1956 р. вісімдесятиріччя на родин Христового намісника Папи Пія XII; відзначають цей ювілей також і некатоліки, і звідусіль, де не панує наказ Москви, спішать люди і народи з граюльними побажаннями, хиллячи голови перед величчю людини, що в нашу добу стала символом і опорою віри в перемогу добра над злом.

Мабуть, ще ніколи за останнє десятиріччя не мали кол. вояки 1 Української Дивізії УНА такої нагоди щирим серцем вітати великого мужа наших днів, як це має місце тепер, в день ювілею Святішого Отця. Бо йдеться не про куртуазію, не про додержання зовнішньої форми, а про найсердечніше відчуття вдячності тисяч кол. вояцтва 1 УД (а коли взяти їхні родини, то десятків тисяч) до духового потентата, що в чорні дні смертельної небезпеки для наших полонених підніс голос у нашій обороні і вирішально причинився до того, що ці тисячі не були видані більшовикам.

Сьогодні, з перспективи десяти років ми пригадуємо хвилини нашої тодішньої безвиглядної долі; ми згадуємо, якими «безпанськими псами» було вояцтво 1 УД за дротами; для нього не тільки чужі не мали зрозуміння, але декотрі і з своїх, що ще вчора заквітчували маршуючих вояків; ці «свої люди» в найкращому випадку поверталися спиною до нас, а то просто цькували, викидали з таборів, доносили на нас. Саме на цьому тлі якнайяскравіше виступає величчя допомоги, даної нам Папою Пієм XII і яка дорівнює порятункові життя.

Ледве чи може бути за життя людини більший подарунок для неї, як порятувати її від смерті. Незмірно вдячністю сповнені серця кол. вояцтва супроти Святішого Отця, і її підносять в день радісного ювілею великому соленізантові розкинені в діяспорі кол. вояки 1 УД. Вони ніколи не забудуть, що, пробуджений нічною порою, Святіший Отець, коли український Владика єпископ Іван Бучко з'ясував йому турботи за долю полонених у Ріміні, зробив все, що було в його силі, для недопущення видачі їх більшовикам, яка в тодішніх умовах означала видачу на смерть.

Вдмуваючися в кошмарні дні і ночі 1945-1946 рр., приходимо до виснов-

ку, що Боже Провидіння мало нас у своїй опіці і зберегло наше життя. Зберегло нас для продовження розпочатої боротьби, яка в остаточному сенсі зводиться до змагу всевітнього масштабу між волею і неволею, між Божими законами і тим, що заперечує їх і висуває свою «віру», свою протиприродну, штучну концепцію людських взаємин і змісту життя.

Священний обов'язок, що його маємо виконати, є багатогранний і починається вже з нашого приватного життя, а кінчається нашою поставою до всіх проявів суспільного і політичного життя нашої вужчої, еміграційної громади і життя великої всевітньої спільноти, що під знаменем Христа змагається за Його правду на цьому світі. І не треба, мабуть, спеціально підкреслювати, що наша постава мусить бути наскрізь позитивна і активна. Небезпека, якої ми щасливо unikнули завдяки інтервенції Папи Пія XII, не скінчилась і існує — хай в інших формах, але суттєво та сама — по сьогоднішній день. Переселення до Канади, США чи до іншої країни і влаштування там нормального життя не виключили її, вона існує, і від поборювання її не може ніхто з нас отягатися. Не можна звичаєм струся за запахами голову в пісок і з цілковитою обонятістю ставитися до боротьби, що ведеться в ім'я збереження вартостей, що робить наше життя цінним і змістовним.

Усвідомлення цього обов'язку і його реалізація є і повинна бути стимулом для нашої діяльності в повсякденному житті. Великі справи складаються з малих, боротьба йде не лише на стріляючих фронтах та на політичних вічах, але починається боротьбою вже з самим собою, щоб у нас самих перемогла благородність над підлістю і нікчемністю. Плекати в собі справжні вартості, виходити з мілізни на глибину, формувати наше і нашого доквілля життя в сенсі Божих і людських чеснот повинні в першу чергу ті, що ім життєвий досвід і драматичні напруження минулого відкрили очі на сенс нашого життя, ті, яких смертельні небезпеки загартували, плисти, коли треба, проти течії.

Життя тисяч вояцтва 1 УД ішло впродовж останнього десятиліття цим шляхом. І крім відчуття вдячності, цей факт є ще одним духовим дарунком, що його ми можемо скласти Великому Ювілятові.

Нашими очима

ВІЧНО ЖИТИМЕ ЙОГО ВОЯЦЬКИЙ ДУХ!

5-го березня 1950 р. в с. Білогорщі, під Львовом, в останнє пролунали відплатні стріли ворогові України Головного Командира УПА Тараса Чупринки. Повстанський ліс в останнє віддав ясу слави незламному борцеві за Українську Самостійну Соборну Державу сл. п. генерал-хорунжому УПА Романові Шухевичу. Від того часу минуло вже 6 років. Але події, які відбулися по Його смерті, ще раз стверджують стратегічні засади збройної боротьби, що їх застосував Головний Командир УПА проти обидвох окупантів України. Як військовий стратег і тактик, сл. п. генерал Тарас Чупринка осяг під ворожою окупацією найвищого морального і матеріального потенціалу українського народу для збройної підпільної боротьби. Під мужнім і твердим керівництвом генерал-хорунжого Т. Чупринки УПА легендарною збройною боротьбою ще раз ствердила, що тільки військова сила, яка спирається на озброєний народ, готовий уперто і завзято боротися за свої права, зможе звільнити державу від займанців та вможливити упорядкування Української Держави. Фізично немає вже між нами генерала Чупринки, але Його непоборний вояцький дух живе серед українського вояцтва. Дух вояка-генерала житиме в наших серцях, як живе дух Мазепи, Петлюри, Коновальця, як живе дух безіменних і невідомих, що життя своє склали на вівтар української національної боротьби. **М.**

ІЗ ЗМІСТУ:

- А. Білинський —
ЧОМУ Я ВСТУПИВ ДО 1 УД
- М. Мартинець —
МОСКОВСЬКИЙ РЕЦЕПТ
- П. Галюа —
ЗАСАДИ ВЕДЕННЯ ВІЙНИ
- В. Скуйбіда —
ЧОРНОМОРСЬКА ФЛОТА
- Є. Загачевський —
НА ЛЬВІВСЬКОМУ БРУКУ
- Ф. Кордуба —
КОМПАРТІЯ В АРМІЇ ССРС
- Військові новини — Рецензії — 3 поезії — Комунікати

А. Билинський

Чому я вступив у дивізію

Понад дванадцять років минуло з того часу, як та частина Західної України, що опинилася в межах Генерального Губернаторства, схвилювалася вісткою про наміри німців творити військову частину. Від початку війни нашим найглибшим бажанням було добитись активної участі в німецько-советській війні, — але такої участі, яка давала б нам позицію рівнорядного партнера у війні проти большевиків. На жаль, бажання залишилися бажаннями і війна проминула для нас безуспішно. Залишився однак факт, що частина українців підтримала німецьку ініціативу творення військової частини, хоч усім тоді вже була відома німецька постава до питань Сходу Європи, а зокрема України. Українські політики взяли на себе велику відповідальність за творення дивізії «Галичина», і то відповідальність двояку: вони добровільно брали на свою спину частину прикрих наслідків у випадку програної війни, — і відповідальність перед своїм власним народом і українською історією. Сьогодні Іван Улянець атакує в «Впереді» за лютий 1956 р. учасників дивізії «Галичина» такими закидами:

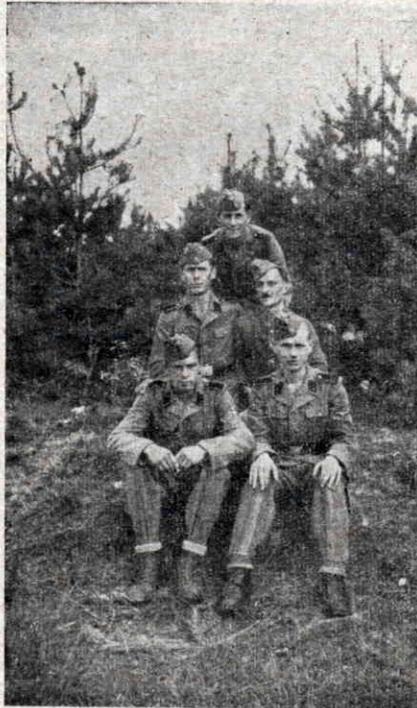
«Вояки, що служили в тій дивізії, не були німецькими громадянами; отже не могли бути мобілізовані. Їх кликали наші політики до війська добровільно. Австро-Угорщина давала українцям автономію задовго до війни 1914 р. і була це держава демократичніша і прогресивніша, ніж жандарм Європи — царська Росія. Між тим німецький нацизм в своїх теоретичних працях обіцяв не більше і не менше, як загалу українському народові. Тому утворення дивізії «Галичина» в цілях національного поневолення українського народу нацистським імперіалізмом і удушенням всякої революції та повернення до варварства було великою ганьбою для українців. І тут Ю. Мовчан правий, коли запитує: «Що з того, якби наші хлопці навіть були перемогли большевиків під Бродами? Вони б були могильниками українського визволення. А те визволення явно назриває в рамках сьогоденної УССР, в той час як в рамках Гітлерового Райхс-комісаряту відбувалась би фізична ліквідація українського народу.»

Автор цього листа не мав ніякого стосунку до середовища, яке своїм політичним авторитетом і діловою працею підтримувало творення дивізії. Тим не менше він почуває себе до обов'язку поділитися з читачами думками, які спонукали його вступити до дивізії. Були бо елементи, які піддавалися сугестії політиків і вірили їм на слово; але були теж такі, які рішилися на відповідальний крок після довгої розмови з своїм сумлінням. Коли падають обвинувачення під адресою політиків, що вони заангажувались у справу дивізії, то посередньо вони б'ють по тих, що своєю зовнішньою поставою акцептували політичне потягнення перших. Суд історії прийде після того, як на зміну сучас-

ному поколінню прийде інше. Але поки живуть ті, що кільканадцять років тому відважилися робити ходи на шахівниці подій, то після програної на них спадає обов'язок проаналізувати партію, щоб відібрати право осуджувати принайменше тим, які в той важкий час не мали відваги починати грати. Предмет, якого ми тут торкаємося, вимагає строгої об'єктивності при розгляді всіх можливих комбінацій і перспектив.

*

Коли в половині 1943 р. була висунена ініціатива створення дивізії, автор цих рядків був сильним її противником, як зрештою був противником інших посулень «колябораційних груп». Причиною негативної його позиції були не загальні протинімецькі настрої населення, викликані німець-

Архів „Вісті“
Група вояків 1 УД

кою політикою, а конкретні аргументи, продиктовані вимогами певної політичної тактики. Воєнні обставини не дозволяли керівним українським чинникам піддавати загальній дискусії окремі заходи, закликаючи до неї найширші маси населення. Зріле рішення могло западати в вузьких колах, які порівняно найкраще орієнтувалися в складеній політичній ситуації і тому були найбільше компетентні рішатися на інколи ризиковні кроки. Коли в автора цих рядків дозрівали певні думки, що стосувались до питань стратегії і тактики, він вважав за відповідне спрецизувати їх на письмі і передати його компетентним політикам. Це було зроблено восени 1943 р. Приблизний хід думок «записки» виглядав так:

«Війна розгорілася на наших землях і за наші землі. Ця обставина ви-

ключає, щоб ми могли залишитися нейтральні, бо це означало б, що ми не є нацією, яка стоїть на сторожі своєї долі. Світ розділився на два бльоки держав. Практично боротьбу за наші землі очолюють, з одного боку, Німеччина, а, з другого, СССР. Жодна з сторін не несе позитивної розв'язки для життя української нації. СССР формально визнає право українського народу на самоозначення і вважає УССР формою, яка має заступити українцям державну суверенність. Німці ж розглядають Україну як колонізаційний простір для себе. Вони вкладають найфантастичніші плани винищення слов'янського Сходу, а головна їх увага скерована на багату українську землю.

Наша мета — добитися своєї незалежної держави. Але якщо обставини на це не дозволяють, то слід визначити і боротися за позиції, які полегшили б нам згодом добитися мети. Боротьба за позиції на шляху до мети має нам заступити на даному етапі боротьбу за саму мету. Це ясне.

ОУН (б) прийняла з початком 1943 року програму боротьби на два фронти. «Ми проти німців і проти большевиків, ми орієнтуємося на свої власні сили». В цій концепції большевики і німці зводилися до спільного знаменника «ворогів українського народу», і тому висновок про боротьбу проти одних і других видається логічним. Тут і там у писаннях цього середовища були нотки орієнтації на англо-американський світ. Однак ніхто не відважується цього ясно твердити, бо на перешкоді стоїть обставина, що СССР виступає як союзник англо-американського світу. Пізніше ця орієнтація оформилася надіями на неминучий удар СССР з західним світом після розгрому Німеччини. Мені видається, що розрахунок на так віддалені і непевні події — нереальний, а, що найважливіше, відволікає нас від можливостей використовувати існуючу політичну ситуацію для нашої справи.

На мою думку, нам залишився вибір: або йти з большевиками проти німців, або з німцями проти большевиків. Боротьба на всіх фронтах нам нічого не дасть. Треба вибирати одно з зол. Большевики несуть нам формально волю. В дійсності під большевиками поступав впродовж довгого періоду процес русифікації українського населення. Якби уклад політичних сил у світі, який існував до 1941 р., залишився ще сто років, українсь-

Архів „Вісті“
Редакція гумористичного журналу
«Оса» — табор полонених в Ріміні,
1947 р.

ка нація стояла б перед питанням повної асиміляції, отже перед питанням політичної смерті. Видні ознаки повільного морального умирання народу існували вже в тридцятих роках. Вже тоді було багато таких, для яких слово «українець» було формальною ознакою національності і ні до чого не зобов'язувало! Хоч загальний приріст населення в Україні був одним із найбільших в Європі, однак чисельність українського народу поступала вперед дуже поволі. Наші втрати кожного року були колосальні. Використати кожну нагоду, щоб припинити процес завмирання нації, — це повинно бути основною політичною напрямною для української політики.

Силою, яка може реально змінити долю України, є Німеччина. Вона зацікавлена в українських землях. Але що являє собою гітлерівська Німеччина? За німецьким мечем має йти на схід німецький плуг, торуючи шлях для німецьких колоністів. Припустімо, що німцям вдасться витрати війну. Але треба мати на увазі, що на північ від Берліну є великі простори, яких нема кому обробляти, бо в Німеччині відбувається поступовий процес переходу сільського населення в місто. Німці могли б колонізувати Україну лише незначною частиною населення. Виник би сильний антагонізм між німецькими колоністами і місцевим населенням. При всіх негативах з цього могла б прийти для нас теж користь, бо були б створені передумови для зросту національної свідомості, зросту сильного відчуження «свого» в протинаставленні до «чужого», німецького. Іншими словами, були б створені передумови для кристалізації українців у модерну націю. Коли зважити, що в подібній ситуації, як українці, опиняться, інші національності, зокрема ті, що живуть на території між Україною і Німеччиною, то становище Німеччини стане дуже важке, а Україна, як рівнорядний партнер, буде включена в загальноєвропейський фронт боротьби з німцями. Тоді перед нами перспективи розкрилися б!

Багато говориться, що німці мають у своїх планах фізично винищувати українців. Якби вони вистріляли навіть б мільйонів українців, то не забуваймо, що більшовики знищили нас фізично більше, не враховуючи вже тих утрат, яких ми зазнали в наслідок поступового морального паралічу нації в більшовицькій дійсності.

Отже, вибираючи між більшовицькою волею і німецькою неволею, ми мусимо стати здецидовано по німецькому боці. Така має бути наша стратегія.

В українській справі серед німців є різні погляди. З'ясовану вгорі програму заступає німецька офіційна політика. Натомість серед деяких кіл вермахту є впливові люди, які живуть традиціями Берестейського миру. Велика частина впливових німців засуджує офіційну німецьку політику. Якщо навіть допустити, що офіційна німецька політика не має ніякої опозиції, то треба ствердити, що **теоретично** існують в українській справі дві можливості: одна — це сьогоднішня німецька політика і друга — її протилежність. З цього ствердження ви-

пливає для нас тактика: відмовляти піддержки офіційній німецькій політиці і підтримувати її протилежність. Якщо ми будемо беззастережно йти по лінії офіційної політики, то цим ми будемо вибавити ґрунт з-під ніг її протилежності. Нам треба ставити опір офіційній політиці (або активний — проти ґештапа, або пасивний); але водночас маніфестувати готовість

Архів „Вісті“

Фрагмент з табору колонених в Ріміні

співпраці з німцями в міру того, як вони будуть віддалятися від офіційної політики. Помилковим заложенням УПА є її принципово негативне ставлення до Німеччини взагалі. Воно зміцнювало позицію офіційної політики своїм безкомпромісовим ставленням до німців «взагалі», зрівнюючи їх з більшовиками. Воно не дозволяло розвиватися думкам, прихильним до нас. В становищі ОУН(б) додаємо змішання стратегії з тактикою. Крім того, позиції ОУН(б) не дають перспектив, бо коли вони своєю протинімецькою постановою ослаблюють до деякої міри німців, то виключну користь з цього мають більшовики. І, навпаки, коли вони ведуть боротьбу з більшовиками, то ослаблюють більшовиків, а користь мають тільки німці. Ми складаємо жертви без всяких перспектив».

Цю записку передано провідникові УЦК, проф. Кубійовичеві, д-рові Паньківському, бл. п. президентові Павликовському, бл. п. З. Пеленському (тоді директорів Аграрбанку у Львові), інж. Войдуникові. Познайомлені були з думками записки (читали її) д-р В. Галайчук, д-р Стахів та інші.

Як з неї видно, автор був принциповим противником творення дивізії. Але згодом він свій погляд перемінив і зголосився до дивізії. Чому? З початком 1944 р. ставало щораз ясніше, що пасивною постановою нічого зробити не можна. Передумовою успішності пропонованої тактики було існування власної організованої сили. Тільки тоді можна було б розраховувати, що противник матиме інтерес у приєднанні нас. Питання було тільки в тому, чи цю силу організувати в лісах на принципах УПА, чи використати нагоду для організації нормальної армії. Безперечно, що в 1943 р. можна було ще покладати надії на успішність тактичної гри. Коли б УПА мала краще розроблену стратегію і тактику, вона могла б краще впливати на вигідну для нас еволюцію поглядів у керівному німецькому середовищі. Що там дійсно не було однозначності щодо східньої політики, на це вказують

матеріали, опубліковані сьогодні в книжці Ільницького. Про ці розбіжності нам у час війни було мало відомо, але кожний годився з тим, що розбіжності напевно є. В 1944 р. вже було ясно, що час провалу Німеччини не далеко. Не одна, а і десять українських дивізій Німеччини врятувати вже не могли. Ми стояли тоді перед невідомим закінченням війни. Наприклад, ще невідомо, що могло б статися, якби був удався атентат на Гітлера. На той час нам уже треба було мати готову хоча б одну дивізію. Ніхто не думає знецінювати заслуг УПА; але хто був у регулярній армії і бачив, яких колосальних матеріальних витрат потребує виставлення хоча б однієї дивізії, той завжди буде сумніватися в босздатності всяких частин, зорганізованих у лісі «в оперті на власні сили». Отже в 1944 р. слід було вважати дивізію за ризиковно заграну карту, яка при сприятливих умовах могла бути початком армії, а при несприятливих — принести жертви, які вона і принесла. В політиці дуже часто доводиться грати з ризиком; але все таки і в цих випадках мусить бути холодний обрахунок.

Коли сьогодні доводиться читати у «Впереді» про те, що дивізія була створена з метою поневолення українського народу, то виникає думка, що автор цього твердження грішиться неохотою вглиблюватися в політичні справи. Нам цікаво б знати, яку позицію займав у той час автор статті у «Впереді» і як він підпірав її ділом.

Архів „Вісті“

Проголошують виїзд до Англії Ріміні 1947 р.

Якщо він не був ні в УПА, ні в дивізії і не сидів у тюрмі або концтаборі, то він або виступав по боці більшовиків, або сидів тихо. В цьому останньому випадку він права голосу не має.

Євген МАЛАНЮК

Святий Юрій

Нація, народжена з вогня,
нація велика, молись, —
яснозбройний Юрій, як колись,
осідлав могутнього коня;

мов лявіна біла поплила,
гуркіт скель лама малі серця,
розбігається отрутна мла
від проміння дивного лиця;

нація, народжена з вогня,
ось прийшов твій Юрій, мов воскрес,
стримує могутнього коня,
простягає руку до небес.

Д-р Ю. Шрайбер

Підвищення ранг і надання відзначень після капітуляції

До нашої редакції не раз звертали читачі з запитаними, чи переведені після капітуляції Німеччини підвищення ранг і надання відзначень респектуються, чи то будуть респектовані майбутнім німецьким військом і взагалі чи з німецької точки погляду вони признані як правосильні акти. Нижче містимо переклад статті з «Веркунде», зошит 2 за лютий 1956 р., в якій з'ясовується ця проблема німецьким автором.

Редакція

Після капітуляції німецького війська 8 травня 1945 р. в різних військових частинах були ще переведені підвищення ранг і призначення відзначення та ордени. Це стосується головню засягу нагазодавства головнокомандувача в Норвегії і, в меншій мірі, головнокомандувача в рурському кітлі. Ішлося як про «пляннові», так і про «позачергові» підвищення. Також у деяких таборах полонених і інтернованих переведено було підвищення ранг і наголо відзначення.

В рамках відбудови німецьких збройних сил, а також при розгляді справ забезпечення, актуальним стає питання, як трактувати в правному сенсі ці акти. Чи одержали вояки нові ранги і відзначення правосильно?

1) Не є істотним, чи підношення ранг і надавання ордени є справжніми адміністративними актами в сенсі публічного права, бо такі вимагають наявності «адміністративного уряду», а є сумнівним, чи військові інституції такими є. В кожному разі при згаданих актах ідеться про державні акти, і тому навка про адміністративний акт, його правосильність, вимагану форму і неповність може принаймні відносно бути застосована.

Державний акт може бути виданий тільки владою чи інституцією, що посередньо або безпосередньо вбудовані в загальні державні рами і вивіновані державними (публічного права) функціями. Не потребує ближчого пояснення, що розв'язані уряди чи приватні особи не можуть видавати ніяких державних актів, бо їм бракує саме цього вивінування.

В адміністративному праві приймається, що такі сповідні акти є недійсні, якщо вони в очевидний спосіб порушили речеву компетенцію і були видані непокликаного до цього інституцією. У випадку місцевих актів або актів малого значення недійсність не наступає відразу, а приходиться тільки т. зв. ставлення під сумнів даного акту. Такі легші випадки можуть бути згодом «виправлені». Остатється отже перевірити, чи згадані військові акти після капітуляції є повністю правосильні, чи вони сумнівні або взагалі недійсні.

2) Виходити треба з факту безумовної капітуляції. Пануючий сьогодні слушний правний погляд є такий, що з капітуляцією 1945 р. німецьке військо було розв'язане — і то не зва-

жаючи на те, чи відділи, групи вояків і поодинокі вояки дійсно вже були, чи ще не були в руках ворога. Капітуляція 1945 р. не є ні частинною капітуляцією, подібною до капітуляції твердині, ні завішенням зброї (як в 1918 р.); не є вона теж (до речі, дуже рідкою) загальною капітуляцією, при якій збройні сили остаються організованою цілістю, а є цілковитим і безумовним заламанням, що, як такий, мусить бути розгляданий не лише фактично, а і правно.

Отже з капітуляцією перестали існувати будь-які інституції німецького війська, що їх можна було б трактувати як вивіновані державними функціями німецькі інституції. В цій справі висловився 1951 р. Найвищий Суд Федеративної Німецької Республіки, що при дещо іншому контексті заявив: «З безумовною капітуляцією німецьке військо фактично розв'язано: від того часу були лише німецькі полонені в руках колишніх воєнних противників, але не було ніякого німецького війська».

Конституційний трибунал ФНР цілковито прилучився в 1954 р. до висновків Найвишого Суду і ствердив: «Політичне і державноправне значення подій від травня 1945 р. не кінчається лише наслідками звичайної військової капітуляції... Супроти безборонної, до дії не златної німецької держави, де фактично одиноким вирішюючою була політична воля переможців... Це безприкладне військове і державне заламання, що було припечатане заявою про капітуляцію, неможливість всякого дальшого вияву на військовому секторі з боку райху і ясна піль альянтів перевести повну демілітаризацію Німеччини призводять до сповіщення, що 8 травня 1945 р. німецьке військо перестало існувати правно».

Також факт, що в деяких місцевих округах німецькі «відділи» існували, навіть частинно задержали зброю, і обставина, що не лише в цих «відділах», а і в звичайних таборах полонених дальше існували попередні відносини підпорядкування, не можуть провадити до іншого правного вислідку. У випадку цих розпоряджень ідеться з погляду державного акту не про розпорядження німецькі, але про виняткові розпорядження полонених. І коли навіть для ввезення порядку і спокою була створена в деяких місцевостях «військова поліція», це не міняє факту неіснування німецького війська. Навіть застосування німецького військового кодексу, що був наказаний (частинно) англійцями в деяких таборах полонених і інтернованих, не означало виконання німецької юрисдикції і існування німецького війська. Всі ці прояви були впливом пануючого окупаційного права.

3) Отже коли німецька загальна капітуляція привела до ліквідації війська і знесення дотогочасних стосунків підпорядкування, всі піднесення в рангах і надавання відзначень

згідно з німецьким правом абсолютно неважні, є неіснуючі. При цьому не робить різниці, чи дотичні акти були оправдані, чи ні, чи виставлено грамоти, чи ні. З хвилиною капітуляції припинилися всі акти війська державного характеру.

Коли військо перестало існувати правно, не було вже місця на будь-які уповноваження для підношення в рангах і надавання відзначень, як це робилось з рамени уряду Деніца. При цьому без значення є та обставина, чи уряд Деніца мав, принаймні частинно, характер правно діючого уряду, чи ні: після 8 травня 1945 р. німецьке військо перестало існувати.

4) Не можна робити порівняння з підвищенням ранг і надаванням відзначень після 1918 р. Не лише тому, що в 1918 р. йшлося про договірне завішення зброї, але і тому, що військо, як таке, існувало дальше. Воно було в стадії демобілізації, веденої німецькою владою, а згодом його існування було продовжене в «Райхсвері». Значить, була задержана континуація війська, не інтеферована чужою владою. Крім того, існував німецький уряд, що мав всі прерогативи видавати акти як в цивільному, так і у військовому секторах. Тому теж ніколи не було сумнівів щодо правосильності вповіджених після 1918 року актів підвищення ранг і надавання відзначень.

Натомість ті вояки, що після капітуляції 1945 р. були підвищені в рангах або відзначені, не зважаючи на те, чи сталося це за виразною згодою, при тихим толеруванні або без згоди окупаційних потуг, не можуть покликатись на це як на правосильні акти. А тому, що йдеться не про спірні, а про неіснуючі акти, не може бути мови і про їх підтвердження будь-яким урядом Федеративної Німецької Республіки. Всі ці піднесення в рангах і відзначення треба з погляду державного права розцінювати як неіснуючі.

Інша справа, наскільки ці акти тоді, виключно в засягу окупаційних потуг і у відносинах полону, можна було вважати за тимчасово діючі. Якщо можна взагалі говорити про їх дійсність в умовах окупації, то з хвилиною звільнення з полону вони переставали бути дійсними.

Нема сумнівів, що такий правний погляд у деяких випадках приносить труднощі. Але поминаючи факт, що годі узалежнювати правну конструкцію від побажаних вислідів, при іншому підході до проблеми і признанні дійсності підвищень тільки ті мали б користь, які більше чи менше випадково мали місце в деякій мірі ще нормально функціонуючих частинах. Капітуляція і заламання були абсолютними і принесли стільки нещастя, що труднощі, що їх згадано, можна сміло прийняти, їх мусить-ся прийняти.

При повонній інсталяції вояків можна, від випадку до випадку, брати під увагу вповіджене після 1945 р. підвищення ранг, що не може одначе означати підтвердження тодішніх підвищень. Щодо надавання відзначень, то хібащо за винятком відзначень за поранення, такої коректури не можна буде перевести взагалі.

М. Мартинець

Московський рецепт на «дружбу народів»

Засідання т. зв. «політично-консультативного комітету» варшавського договору про дружбу, співробітництво і взаємну допомогу (заключеного 14 травня 1955 р. в Варшаві), яке відбулося 27-28 січня в Празі, в будинку міністерства закордонних справ, висунуло одне питання міжнародної політики, дотепер тримане в закамарках політики коєкзистенції, а саме — **проблему свободи т. зв. сателітних держав і суверенності советських республік.**

Празьке засідання дає клясичний зразок советської політики «дружби народів» за кремлівським рецептом. Західні коментатори цих подій не здатні пропагандивно розіграти накиненої їм гри. Не підлягає сумніву, що варшавський договір є тактичним маневром большевицької дипломатії в боротьбі за Європу, маневром, в якому політичні, господарські і психологічні компоненти спрямовані на розбиття протисовєтського фронту, зокрема проти ОПАП-у. Всі оборонні, політичні і господарські аргументи «східного ОПАП-у» — Варшавського договору є своєрідними **цинкованими картами** в грі з Заходом, які конечно пізнати, заки сідається до гри. Нещастя лежить у тому, що стратегія Заходу спрямована на коєкзистенцію, а не на боротьбу за свій власний мир. З цього випливає, що Захід не завжди розшифровує **советські ребуси** про «загальноєвропейську систему безпеки», «демилітаризовані зони», «невтральні смуги», «торговельні взаємини» тощо, не ініціює широко закрасної політично-дипломатичної акції, обмежуючись до студіювання проєктів большевиків і до вишукування в них лише розв'язок існуючих конфліктів. Тактичні посуєнення большевиків Захід часто сприймає як серйозні пропозиції і в цей спосіб уможливує советам успіхи в їх кампанії за «мир» — замість протиставити советській пропаганді свою дію. Відсутність політичної концепції засуджує політику Заходу до обмежених цілей, а для народів сателітних держав і поневоленних підсоветських народів, що їх долю вважають внутрішньою справою СССР, крім фрази «про неподільність волі» і висловів симпатії, багато чого більше не остається.

Ми змалювали загальними рисами політичне тло проблеми сателітних держав, щоб уможливити на ньому правильне зрозуміння й оцінку советських пропозицій, що були висунені на празькому засіданні політичного консультативного комітету.

Тільки на тлі цього «незайманого поля» холодної війни, на якому від 1945 р. не стала ще «західна нога», могло зродитися рішення Кремля висунути **сателітні держави на перший план боротьби за Європу**, за її включення в орбіту російської імперії. Мовчазлива згода західної «великої трійки» в Женеві не порушувати свободи сателітних держав додала Кремлю відваги висунути ці народи як пробові відділи на фронт, давши їм клич: дайош Європу! Якими шляхами і під яким маскуванням має йти

цей бій за Європу з «загибаючим капіталістичним світом», про це говорить декларация, прийнята в Празі. Для усунення сумнівів щодо авторства декларації вистачає подивитись на особовий склад делегацій. Ми побачимо, що міністри оборони сателітів — це советські маршали або генерали, що тепер заавансували до національних керівників сателітних держав. А нудна лектура промов всіх голів делегацій, тобто сателітних прем'єрів, свідчить про ідентичність їх поглядів і аргументів з поглядами і аргументами Молотова, Конєва та Антонова і промовисто доводить, в чому полягає «дружба народів», як її розуміють совети. Глум усього пляну полягає в тому, що Кремль заявляє «автохтонних» представників окремих поневоленних народів легалізує свої підбої і заохочує їх до пролому в Європі для її підкорення советському імперіалізму.

Організаційне питання

Перш за все Кремль признав сателітним достоїнникам почесний прапор «партизанів миру», роблячи це не лише з тактичних моментів, а і враховуючи зріст впливів советських маршалів, що опинились на експонованих постах у сателітних країнах. Далі треба ствердити, що організація Варшавського пакту ні в чому не змінила дотеперішнього фактичного стану як під поглядом політичної залежності від КП СССР, так і під поглядом мілітарної залежності від генерального штабу советської армії. Вона дала формальні підстави для повної централізації всіх справ «дружби народів» в орбіті СССР. З другого боку, формальне членство сателітів у Варшавському пакті потрібне для внутрішнього вжитку, заспокоюючи амбіції цих країн, а назовні воно дає аргументи для втримання фікції про суверенність цих держав і дружби. Отже празьке засідання згаданого комітету пішло по лінії цієї фікції і поклиало до життя такі нові органи: **«постійну комісію»** для розроблення і рекомендації зовнішньо-політичної проблематики і **«об'єднаний секретаріят»**, до якого входять представники всіх держав — учасників Варшавського договору. Вирішено, що політично-консультативний комітет збиратиметься в міру потреби, однак не рідше, як раз на два роки, а головодство в комітеті вестимуть в річних каденціях по черзі представники кожного з членів.

Осідком покликаних Варшавським пактом інституцій є Москва, де перебуває **«головне командування»** під керівництвом маршала І. С. Конєва, що має титул головнокомандувача об'єднаних збройних сил. **«Об'єднаний штаб»**, що теж примістився в Москві, очолює генерал А. І. Антонов; обсада керівних постів політичної комісії і об'єднаного секретаріату не є відомою. Назначал уся структура має централістичний характер, хоча нема потвердження на те, що йдеться про наказопримство; радше треба говорити про пункт зв'язку.

Організаційна структура, що її запропонував генерал Антонов, створення згаданих комітетів і включення до Варшавського пакту т. зв. Німецької Демократичної Республіки підтверджують тезу, що Варшавський пакт стане інструментом європейської політики СССР. Організація останньої конференції, винесені на ній рішення і поведена пропаганда підсилюють таку тезу. Як відомо, на денному порядку конференції стояли справи організаційні і обговорення питань і спільних заходів, які стоять перед членами Варшавського договору.

Шляхи наступу і засоби

В тому самому напрямку, в якому йшло обговорення організаційної структури, йшло також «обговорення питань і спільних заходів». Багатий матеріал щодо цієї точки нарад дають промови прем'єрів або їх заступників з окремих сателітних країн (Албанії, Болгарії, Польщі, Угорщини, Німецької Демократичної Республіки, Румунії і Чехо-Словаччини). Найвиразніше вони зформульовані в рефератах Молотова і Конєва, а сконденсований зміст цих рефератів знаходимо в декларації конференції. Його можна звести до таких тверджень:

а) воєнні бльоки: ОПАП, ОПСАП, Багдадський пакт — спрямовані проти «миролюбних народів» і ведуть до загострення міжнародних взаємин, а перегони в озброєнні погіршують господарське і соціальне становище;

б) певні кола бояться міжнародного відпруження та поширення співпраці між державами і явно змагаються до підтримання воєнної психози, до продовжування «холодної війни», вважаючи, що тільки таким шляхом вони зможуть вдержати воєнні угруповання в Європі і забезпечити зростання високих прибутків для капіталістичних монополій;

в) політику миру провадять «народні демократії», колоніальні народи, які борються за незалежність, і неутральні народи, які не належать до жодних бльоків.

З позицій цієї лицемірної оцінки становища учасники Варшавського договору проєктують такі засоби для «зміцнення миру і безпеки народів»:

1) «Укладення відповідної угоди, спочатку між частиною європейських держав, включаючи СССР, Великобританію, Францію і США, а також встановлення в Європі зони, в якій чисельність і розміщення збройних сил були б визначені спеціальною угодою між зацікавленими державами» (в цьому зв'язку могли б бути розглянуті і відповідні пропозиції Ідена, висунені на женеvській конференції);

2) «Встановлення в Європі спеціальної зони обмеження і контролю над озброєннями, яка включала б обидві частини Німеччини на основі договороносності про вивід або обмеження чисельності іноземних військ в обох частинах Німеччини, а також обмеження збройних континентів Німецької Демократичної Республіки і Німецької Федеративної Республіки, з установленням необхідної контролю

над додержанням відповідної угоди. Така угода була б важливим кроком до дальшого відпущення ситуації в Європі і створювала б сприятливіші умови і для розв'язання німецької проблеми у відповідності з вимогами гарантування європейської безпеки»;

3) «Заклучення умови про заборону посідання і утримання атомової зброї на терені обох Німеччин»;

4) «Заклучення договору про ненапад між ОПАП-ом і державами-учасниками Варшавського договору»;

5) «Встановлення дипломатичних взаємин між державами-учасниками Варшавського договору і іншими європейськими країнами і складення двосторонніх договорів про приязнь і співробітництво»;

6) «Створення ефективної системи безпеки і гарантування миру».

Що означають ці ствердження, схвалені, а вірніше, святочно прийняті комуністичними «народними урядами»? Чи є вони пляном розв'язки конфліктних питань, чи мирним апелем для решти «капіталістичної» Європи приєднатись до советської «дружби народів», тобто замаскованими передумовами до капітуляції «мирним шляхом»?

Можливості

На основі декларації неутралістична політика і протиколоніальні революції зараховані до табору миру, тобто до табору ССРСР. Чи це означає, що неутралізація Європи є найближчою метою політики ССРСР, чи це, лише тактика для прикриття советських потягень на Близькому Сході і Азії? З названих у декларації пропозицій видно, що головною проблемою для ССРСР є **справа Німеччини** і що боротьба за Німеччину чи проти відродження Німеччини і її можливостей стати великодержавою — без огляду на те, чи вона об'єднана, чи ні — визначає тактику советської політики в Європі. Головним ворогом ССРСР в Європі потенційно є Німеччина, яка ним завжди була дотепер. Напрошується висновок, що в концепції советської політики упорядкування відносин в Європі немає місця на дві суходільні великодержави і що навіть демілітаризована, але не контролювана Москвою Німеччина є розв'язкою, на яку вона не хотіла б погодитись. Празька декларація не оставляє жадних сумнівів щодо концепційних залогень советської політики супроти Німеччини.

Впрямлення сателітних держав до советської концепції недопущення мілітарної сили Німеччини на арену світової політики і підкреслювання ними свого антинімецького наставлення є **спробою політичної мобілізації протинімецьких настроїв у світі**. Дивно, що боннський уряд не бачить цих моментів, бо він підкреслює «нові можливості для об'єднання мирним шляхом» і далі рухається вузькою стежкою політики об'єднання, коли властиво гра може йти лише по лінії політики **визволення**.

На північному відтинку ініціатива Фінляндії неутралізувати скандинавські країни правдоподібно відповідає стратегічним вимогам ССРСР. Сумнівний і ненормальний є балканський неутралізм, диктований, правдоподібно,

лише тактикою. В російській політиці **прямування до Адріатики і Середземного моря було завжди константою імперіальної політики**. Ціною, яку заплатило Тітові колективно керівництво, був започаткований лише процес розкладу балканського пакту, що його в декларації «політично-консультативного комітету» вже навіть не зараховують до воєнних бльоків.

Ця широка офензива, яку більшовики мають намір прсватити шляхом **заклучення двосторінніх договорів і неутралізації**, має за мету розбити існуючі західні бльоки і накинати Європі систему советської «дружби народів». Ця акція стартує рівночасно з

П. Галюа

Засади ведення війни і зброя масового нищення

Для ознайомлення наших читачів з поглядами компетентних фахівців на зміни у військовій справі в зв'язку з винаходом атомової зброї містимо переклад студії французького автора, що появилася в органі німецького військознавчого товариства „Веркунде“ зошит ч. 2, лютий 1956 р.

Редакція

Тоді як феномен атома в політичній площині вже від десяти років впливає на взаємини між народами, здається, що в своїх наслідках на військовому полі він ще не зовсім вияснений. Державні мужі в своїй практиці достосувалися вже від деякого часу до реалітетів атомового віку і дискутують цілком відкрито; військовики натомість часто вважають дотеперішні (і тільки при експлозіях у пустинях і на океані) зібрані досвіди засміливі, щоб на них будувати нові залогнення і гіпотези.

Уже напочатку треба ствердити, що всі спекуляції про умови і перебіг евентуальної атомової війни не зможуть усунути дотеперішні засад ведення війни. В кожному разі наступає зміна порядку, про який вчили досі в академіях генерального штабу. Коли залишити на боці «невірні» засади ведення війни (а вони є тільки додатками до «вірних» засад ведення війни), то при вичисленні цих засад треба конечно поставити на чолі засаду **вольової дії і засаду безпеки**. Цій першій засаді відповідає активна дія в командувача або, більше загальноково сказавши, його спроможність рішатися; другій засаді відповідає пасивніша військова постава: бути чуйним, забезпечуватись.

Коли розглядати передумови вжиття атомової зброї, створений статус кво або зламання такого стану, то доводиться ствердити наступне: пасивна поведінка йде перед активною дією, засада безпеки — перед рішенням, спертим на волю. Ця черговість є на перший погляд парадоксом. Справа тут у тому, що ризико для агресора є невимовно велике — таке велике, що він може успішно ризикувати пробою сил тільки при цілком надзвичайних наявних шансах.

Поняття «одностороннього» наступу

заявами Чу-Ен-Ляя про «підготову визволення Тайвану, в разі **конечности, при допомозі війни**», з посланнями Булганіна до Айзенгауера про заклучення двостороннього договору про дружбу на двадцять років (метою цього потягнення є виставити ССРСР як рівнорядного, морально предестинованого партнера США) і з передачею фінляндцям бази Порккаля.

Є очевидним, що пропозиції «політично-консультативного комітету» є однією ланкою широко закросного пляну офензиви советів для здійснення їхнього рецепту «дружби народів», за яким невідклично прийшло б встановлення у світі **«советського миру»**.

є в першу чергу залежне від того, чи і як зумів загрожений табір у класичному сенсі себе «забезпечити». Якщо він у стані своєю зброю для протидуару своєчасно охоронити перед акцією наступаючого, тоді ледве чи наступаючий почне наступ. Якщо до певної міри він з своїм потенціалом прямо напрошується, щоб його ворог знищив, тоді зменшиться ризико для агресора: він буде запрошений до офензивної дії, до застосування засади вольового діяння, до підприняття відважного рішення.

Поняття **ризика** заслугоує на ближчу увагу. Коли Наполеон одного разу говорив про «силу душі», яка є потрібна, щоб після достатнього з'ясування постаючих з цього наслідків звести бій, — він пояснив ближче, що від цього могла залежати «доля одного війська, одної країни, посідання одного трону». Такі були для Наполеона і його часу «ризика» війни. Сьогодні участь у «забаві» є інша. Під «долею країни» треба розуміти сьгодні наслідки знищення, які, можливо, переросли б у знищеного силу до відбудови. Це, до безмежності піднесене поняття ризика збільшило в паралельній лінії значення кожної воєнної акції, яка, з певністю сказавши, потягнула б за собою мобілізацію і воєнну акцію атомового арсеналу. Так може постати в майбутньому стан напружень без того, що прийде до генеральної проби сил, бо вона могла б мати наслідки, яких не можна направити. Місцеві конфлікти мають для такого рішення замале значення, і в їхнім випадку не буде охоти відкликатися до ультимо рацію атомової зброї. В кожному разі локальні конфлікти — все таки вирішальний наслідок, наприклад, через те, що вони ослаблюють або розв'язують коаліції: вони є в цьому сенсі кореспондуючі фактори нашої нової політично-військової ситуації, з якими треба завжди числитися.

В чисто військовій площині війна, сперта на зброї масового знищення (підготови якої мусіло б вистачити, щоб її не було ніколи), підлягає рядові окремих факторів (не засадам ведення), які є цілковито нові. В дальшому обговоримо найважливіші з цих факторів.

1. Фактор заскочення

В першій мірі треба згадати, що мобілізація атомового арсеналу може бути проведена при задержанні цілковитої тайни. Відколи вдалося сконцентрувати колосальну силу знищення в самотньому атомовому тілі і транспортувати його наявними сьогодні середниками комунікації, можна — без того, щоб хтось усередині країни чи закордоном завважив — тримати цю зброю в такій мірі готовою, що вона могла б зламати хребет найпотужнішої коаліції. Приймаючи цю можливість разом з вище згаданим «збільшеним ризиком», треба признати, що додержання тайни мобілізації атомового арсеналу є надзвичайним інструментом і доброю нагодою для агресії, бо вона уможливує досягнення найвищого ступня знищення шляхом фактичного заскочення. Несподіванка — це головне, і атомова зброя за своєю природою є в стані несподіваної акції, без видимої мобілізації інших національних допоміжних джерел, завдаючи противникові удару, від якого він уже більше не прийде до себе. Можливість затягнення вихідного місця свого наступу має ще й той наслідок, що агресор може вести подвійну політичну гру: при цілковитому таємному підготуванні до агресії вдома він може перед світом, без того, щоб викликати підозріння, поводитися мирно і заколисувати противника почуттям безпеки. Удавання миролюбної зовнішньої політики, при рівночасному прихованому готуванні нуклеарної офензиви, світ не насторожує, а якщо і так, то в кожному разі не так сильно, як давніше, коли кожна війна вимагала видимої мобілізації, а, крім цього, також психологічного підготування народу. Так були б створені всі передумови політичного заскочення.

Щождо технічної несподіванки, то це є просто функція спроможності зброї масового знищення, потрібної, щоб противника перемогти цілковито. Одне є певне: технічна несподіванка є настільки більша, наскільки вдала є несподіванка в політичній площині. Вона вдається тим краще, чим більше рафіновано вдається агресорові вдержати у свого противника атмосферу довіри і через це приспати чуйність оборонної коаліції.

Реасумуючи сказане, можна ще раз ствердити: обидва роди заскочення, політичне і технічне, є найважливішими передумовами для успіху нуклеарної агресії.

Наступаючий має з цього подвійну користь. Поперше, він може цілковито знищити відплатну зброю противника вже в магазинах. З другого боку, нападений не зможе вжити своїх активних оборонних середників або зовсім, або навіть частинно. Передумовою для цього є те, щоб час агресії був добре вибраний. Заскочення і нуклеарна повітряна офензива, взяті разом, могли б бути вирішальними. Однак є кінцевим певне обмеження зброї, яка для цього наступу мусіла б стояти в погетівлі. В противному випадку не був би запевнений момент заскочення. Якщо перехід до наступу мусить ці обмеження узгляднювати, тоді само собою зростає ризик для

наступаючого. Через це мусить бути знайдений компроміс між змушеним бажанням наступати і абсолютною безпекою в час перебігу акції. Це є однак затяжне, щоб його докладніше здефініювати. Як приклад, хай послужить тубілець в Австралії з своїм бумерангом. Він при киданні може здійснити свій намір лише тоді, коли влучить у свою ціль з певністю і достатньою силою. А як не поцілить, тоді бумеранг, повертаючись, може бути небезпечним для нього самого.

Наслідки цього нового фактора (тримання в погетівлі зброї масового знищення дуже сильною коаліцією при цілковитій тайні) можна назвати легко.

Обидва противники мусять бути крайньо чуйні. Далі — кожен з них мусить старатися заборонити другому вгляд у т. зв. критичні мілітарні цілі. В цей спосіб ризика для агресора зростають ще більше. Він мусить рахуватися з протиударом, бо він не зможе виключити зброї, потрібної для протиудару, вже в старті. Правдоподібно в цей спосіб лишиться статус кво.

2. Немає вже більше повільного життя воюючих сторін

Другий фактор такої акції є дуже споріднений з першим. Його значення треба представити ясно. Так само, як фактор заскочення, і другий фактор є отриманий з величезною силою знищення, яка міститься в експлозійному тілі, що є малої величини і ваги і може бути стало переховуване в погетівлі.

Тут ідеться про доволі скорочений час тривання вирішальної фази знищення.

Часто підраховувано «тоннаж» експлозійної матерії, який скинено протягом п'ятих років другої світової війни. Також заповідалося, що такий самий великий тоннаж експлозійної матерії, без сумніву, можна буде донести до цілі і сьогодні, в кількох годинах чи навіть мінутах. Кожен теж знає, що поважна кількість енергії при детонації звільнюється. Далше є загально відомим, що такий вимір знищення має дуже різні наслідки в порівнянні з тими, які зареєстровані в минулому. Вкінці всім відомо, що розмір викликаного знищення унеможливить всяку активну і пасивну оборону.

В зв'язку з цим будуть змінені об'язуючі **класичні фази війни**, і порядок буде обернений. Колись від мобілізації переходили до наступу. Битва набирала на інтенсивності залежно від максимальної волі агресора прискорити вирішальну фазу. В кінці цієї останньої фази — до певної міри збирання врожаю — одна з воюючих сторін мусіла признати перевагу другій.

У віці атома війна проходитиме зовсім інакше. Розпочатий первісний удар з максимум можливої сили знищення і при цілковитому задержанні несподіванки дає змогу відразу використати початковий успіх. Дуже правдоподібно, що нападений буде приневолений в наслідок цього першого успіху ворога капітулювати.

Нормальний перебіг дотеперішніх воєн, з якими нас познайомило наше

століття, дізнав би на випадок ужиття зброї масового знищення, поважного часового скорочення. Після такого початкового шоку проблеми, що їх мають розв'язувати заатаковані країни чи коаліція, ледве чи мали б уже мілітарний характер. Ідеться головне про соціальні і психологічні проблеми, далі — про відзискання контролю над населенням, а також про забезпечення біологічного збереження національної спільноти взагалі. Бо вона є загрожена аж до основ свого існування. Є певним, що величезного натиску агресора напочатку годі буде уникнути. Засада безпеки забороняє довге ведення атомової війни і продовжування взаємного винищування до того часу, доки сильніший не закінчить війни переможно.

Цей фактор «часового стиснення» приносить, самозрозуміло, важливі наслідки мілітарного характеру. Він обмежує ролі тих організацій і зброї, яких вимагає біжуче достосування підготування вихідного становища. Він висуває значення погетівля військових сил. Він пересуне довготриваючу в цій новій ері мобілізацію людських мас і індустрії на друге місце. Участь цивільного людського потенціалу для відбудови країни і обмеження всіх індустріальних мобілізаційних посуень, які оплачується на довгу мету, здається, більше відповідають формам такого конфлікту. Також оплачується всі завдання, які матимуть наслідки щойно після того, як мине деякий час.

3. Змінене відношення між експлозійним матеріалом і його транспортним середником

Відколи битва стала «вмілістю, яку обслуговує наука», люди почали пробувати тримати в погетівлі щораз більшу кількість транспортних середників. Не кількість і не якість амуніції нації вважалися за вирішальне мірило її військової сили, а кількість і якість тих середників, які змогли б доставити амуніцію до цілі, отже середників транспорту (танки, літаки, кружляки), які були поділені на дивізії або ескадрильї і які можна було протиставити ворогові. Порох, залежно від того, чи його діяння збільшено плоским, чи порожним ладунком, являв собою занедбану величину, а у зв'язку з цим зроблені поліпшення вважалися факторами другого динаміту не привів до зміни цього погляду. Завжди йшлося про те, щоб діяти **масою** або через додання можливо більшої кількості транспортних середників — танків чи моторизованих дивізій, летунських чи морських ескадриль — і в цей спосіб бути в стані заподіяти в якомусь пункті найбільше знищення, більше, ніж ворог міг би в даному пункті вдержати.

Сьогодні ціль остається та сама, але середник, в зв'язку з появою нуклеарної зброї, є цілковито інший. Відколи один-одинокий літак, скинувши атомовий ладунк, є в стані заподіяти більше спустошення, ніж колись кілька соток чи навіть багато тисяч літаків, то стає ясным, що досі практично незмінне відношення між експлозійним матеріалом і середником

транспорту буде протилежне. Цей новий момент дозволяє з одного боку тайну мобілізацію нуклеарного депа, а з другого боку, уможливлене в найкоротшому часі скинути поважну нищівну силу на багато цілей.

Ця нова обставина атомового віку тягне за собою наслідки, що впливають на структуру, розчленування і умови воєнної дії військових сил. Вона могла вплинути на зброєневу індустрію багатьох країн тим, що вони зменшать кількість «транспортних середників», а натомість збільшать експлозійну силу майже до безмежності. Вона також зумовляє нові границі повітряної оборони і зменшує успішність усіх активних способів оборони проти нуклеарної офензиви. Вона буде в майбутньому вирішальною, не зважаючи на те, що буде проведена малою кількістю середників спустошення. Це є тим більше правдоподібно, чим більше вдасться поступовій техніці зменшити атомове стрільно і примістити його в цю раз меншому і легшому носіїві,

28-сантиметрова атомово гармата дає, наприклад, образ величини і потрібної ваги, щоб накопичити такий потенціал знищення, який теоретично відповідає потенціалові багатьох тисяч тонн ТНТ.

Сьогодні атомове тіло транспортується під час воєнної дії з швидкістю голосу. В майбутньому його перевозитимуть до цілі з іще більшою швидкістю, якщо технічний розвиток носія зброї зробить такий колосальний скок вперед, який зроблено останніми роками в засягу експлозійної техніки. Атомове тіло в поєднанні з таким носієм являє собою ще страшнішу зброю. Її можна буде запобігти, якщо противникові буде заборонений вгляд у всі ті пункти, де він зможе успішно застосувати свою силу знищення.

Саме зменшення атомового тіла і можливість його застосування на нижчому щаблі показує, що феномен атома в мілітарному засягу не можна завернути. Кількість транспортних середників, яка несе атомове стрільно до цілі, буде завжди менше важливою. Великобританія може будувати сьогодні свою безпеку на відстрашувачих і відплатних заходах, для яких потрібно багато меншого летунства, ніж тоді, коли ним командував маршал летунства Гаріс. Відношення між кількістю летунських транспортних середників і силою знищення на одиницю не є стале. Сила знищення піднеслася непропорційно, тоді як число бомбовозів в повільному темпі маліє. Цього відношення не можна ані обернути, ані завернути. Бомбовики або ловецькі війни ніякої ролі, якби вони були навантажені бомбами для хемічного ведення війни. І так нерівне відношення обидвох суходільних військ (повітряне військо ворога має приблизно ту саму силу, що повітряне військо ОПАП-у) змушує будувати всяку оборону на погрозі атомової відплати.

Якщо тільки військові сили будуть перебудовані згідно з вимогами і можливостями атомової зброї, цього процесу вже не можна буде завер-

нути. Нові військові сили не зможуть більше достосовуватися до умов класичної війни. Це, звичайно, може мати далекойдучі наслідки. Уряди будуть стояти у випадку льокальних конфліктів перед такою дилемою: або позбутися всіх засобів для місцевої акції і стати іграшкою мілітарно-політичної стратегії противника, або здатися на переважаючу атомову зброю і переконати противника в тому, що вона буде використана в кожній пробі сил, незалежно від того, чи вона буде льокально обмежена, чи ні. Досвіди останніх років вказують, що противника можна здержати від льокальної агресії, якщо виконано певні передумови становища і ситуації. Тут менше йдеться про заміну однієї мілітарної організації другою, як радше про додання нового бойового середника до вже існуючих. В цілому все мусить бути допосоване до зовнішніх форм війни. Це значить — до умов атомової війни.

Вкінці цього огляду потрібно ще вказати на такі факти: коаліція, яка має переважаючу нищівну зброю, може її вжити проти ворога, який має найсильніші в світі суходільні і повітряні сили. Її дія шириться з швидкістю, близькою до швидкості голосу, і на віддаль, яка вже тепер є більшою від європейського воєнного театру. В попередніх століттях і аж донедавна оборона була в стані стрінути всі маневрування противника тоді, коли вона сама своїми сильними з'єднаннями пересувала з такою ж швидкістю. Епамінондас зумів коло Льойктра, а Фрідріх Великий біля Льойгену пересунути головні сили на ліве крило в укритті, щоб сильно наступати на праве крило противника. В цьому пункті вони мали тоді місцевого переагу. Властиво спартанці й австрійці були тоді в стані з такою ж швидкістю маневрувати і цим перекреслити пляни противника. Але з моментом, коли стане можливим пересунути нищівну силу з одного місця бою на інше з швидкістю голосу, відбути удар буде тяжко, і радше прийде до вимини атомових ударів. Належить зрозуміти, що за таких умов вся сила головного командувача даної коаліції мусить бути звернена на ті пункти, супроти яких він зможе вжити всю зброю масового знищення, яку має до розпорядимости. Засадою буде надзвичайна централізація командування. Коаліція має при цьому гіршу вихідну позицію від диктатури. Бо коаліція мусить звести до спільного знаменника протилежні інтереси, тоді як диктатури знають тільки невідхильний закон колективу.

Закінчення

Чи дозволить нам студія трьох нових факторів, які ми вище обговорили, створити ясне уявлення про форми, яких міг би набрати світовий конфлікт, а також про ролі й умови бойової участі військових сил? Це передбачення не може бути сьогодні обґрунтоване фактами, в ньому є забагато гіпотез.

Вже напочатку треба сказати, що ніхто не знає, на чому треба опертися, хотівши пізнати можливість такої війни. Умови, за яких вона вела-

ся б, насувають припущення, що є сумнівним, чи їх можна буде застосувати. Є певним, що цім разом «поступ» іде скоріше, і цілість населення нашої плянеги могла б бути діткнена бомбардуванням невтронів. Якщо хочемо платити ціну за підготування особливостей атомової війни, тоді можна б уникнути цієї війни.

Наведені вище ствердження вказують, що у формі ведення війни зайдуть зміни. Найбільшою помилкою, яка часто робиться, було б підсумувати минуле і теперішнє (наприклад: воєнні пляни, розчленування частин, спосіб їхнього вжиття і зброя) разом з участю атомової бомби.

В дійсності змінилося все. Для коаліції, яка тримається цілком дефензивно, найголовнішим завданням стає розпорядження зброєю для відстрашення і стало її зберігати перед знищенням противником.

Вкінці йдеться про те, щоб цій відплатній зброї уможливити виконання завдання, яке завдало б шкоди агресорові. Довести противника так далеко, щоб він знав труднощі, які його чекають, якби він хотів перевести свій намір в життя. Він мусів би здати собі справу з вирішального значення ризику, яке заіснує на випадок наступу.

«Бути чуйним» стоїть, бодай тепер, перед вольовим рішенням. З цього постає розв'язка проблеми, як уникнути війни.

Це обернення порядку, що довго був незмінним і обов'язуючим, залишається і надалі. Воно стає мірилом для далекойдучих перемін всередині військових сил. Їх треба наперед вивинувати зброєю масового знищення. Далі — вони повинні мати для цієї зброї транспортні середники, які мали б «абсолютну можливість для успішної воєнної акції». Вкінці треба так розчленувати військові сили, щоб вони, не зважаючи на удари несподіваного наступу, задержали максимальну боєздатність. Сюди належать загальновідомі фактори для вдержання боєздатності військових сил супроти атомової агресії: знання противника, докладне ствердження його рухів, стале почуття чуйности на випадок ворожого вмаршу, розпізнання на підставі познак незвичайної активності ворога. Далі належить сюди розгорнення сил, протигидарів і затримання проломів, які утруднюють завдання ворога. Сюди належить також стала рухливість, яка не дає противникові певности, де є цілі для операцій зброєю масового знищення. Вкінці — швидка поворотність на підставі повідомлень служби перестороги, які дозволять загроженому уникнути наступу.

Залежно від зброї і завдань, залежно від географічного положення супроти ворога доведеться брати під увагу один або другий фактор, більше або менше. Але є доведеним: лиш їхнє змінене застосування може уможливити розв'язку тяжкої проблеми, яка охоплює надзвичайну вразливість військових сил супроти атомового наступу. Отже зарисовується новий порядок пріоритетів. З озброєння, організації і побудови армії часу другої світової війни у віці атома залишиться мало.

В. Скуйбіда

Советська воєнно-морська фльота

I.

Советський уряд у своїй пропаганді про непереможність советських збройних сил скрізь використовує факти з героїської боротьби чорноморських моряків проти німецької армії в минулій війні і намагається цим доказати міць советської морської фльоти, і відданість її особового складу комуністичній партії та советському урядові.

Будучи ознайомленим з Чорноморською флотою, хоч подати тут деякі факти, які цілковито заперечують советську пропаганду і доводять якраз протилежне тому, що пропагують большевики для «замилення очей» Заходові.

Фактом є, що чорноморські моряки дійсно відважно билися проти німецької армії і свого часу стали пострахом для кожного німецького воюючого на кримському побережжі Чорного моря. В боях за Севастополь доходило до того, що залоги гарматних веж берегової оборони самі підірвали вежі і гинули в їх звалищах, але до полону не йшли. Але це не означає, що вони були віддані комуністичній партії. Були інші причини, які змушували моряків до таких вчинків.

Особовий склад Чорноморської фльоти становили (за винятком її політичного складу) в переважній більшості українці, білоруси, донські та кубанські козаки і особи, приналежні до деяких національностей Кавказу. Отже, всі вони належали до поневолених Москвою народів і, хоч які густі були советські «фільтри» для виявлення соціальної благонадійності особового складу фльоти, проте всі ці люди ненавиділи окупанта і зовсім не збирались його обороняти. Доказом цього може служити дуже багато фактів, один з яких тут подаю.

Коли на початку німецько-советської війни німці підходили до Одеси, для обстрілу їх флангів був висланий крейсер «Комінтерн». В час цієї операції залога крейсера організувала змову в якій взяла участь понад 100 моряків залоги. Було вирішено після закінчення операції, під час зворотного рейсу в Севастополь за амуніцією, захопити крейсер і попливти в Румунію. І хоч ця змова розкрита і учасники її були тут же, в Одесі, розстріляні, але вона говорить сама за себе.

Чим же пояснити той факт, що моряки так відважно билися проти німецької армії?

Треба сказати, що причина цього була створена самими німцями. З першого дня війни німці моряків у полон не брали, а на місці розстрілювали. Розстрілювали не тільки тих, які були взяті в полон, але й тих, які переходили добровільно. Що було підставою німцям для такого поступування супроти моряків — мені годі сказати. Можливо, що в зв'язку з передвоєнною большевицькою пропа-

гандою, німці вважали советську морську флоту якимсь спеціальним військом на зразок німецького СС, а, може, були й інші причини. В усякому разі самі німці змусили моряків битись до загибелі, а не відданість моряків комуністичній партії. До цього треба додати, що в морській флоті кожної держави існує між моряками спеціальна дружба, якої немає в жодному іншому роді зброї. Ця дружба витворювалась, може, сотнями років у зв'язку з тяжкою службою, під час якої існування корабля і життя його залоги в критичних ситуаціях часто залежить від сумлінного виконання обов'язків окремої людини, чого майже не буває в сухопутних військах. Отже до зрозуміння факту, що в полоні однаково чекає смерть, долучалася жадоба помсти за розстріляних товаришів, бо вістки про випадки розстрілу полонених моряків блискучо розповсюджувались серед особового складу фльоти.

А тепер перейдемо до технічної сторони фльоти, яку большевики так вихваляють.

Советська пропаганда про технічну ціль советської морської фльоти переходить всі рамки допущеного навіть у неправді. Бойові одиниці Чорноморської фльоти в другій світовій війні були до великої міри старими, побудованими ще перед першою світовою війною кораблями, які або залишились большевикам з царської фльоти, або ж були підняті ними з дна моря і відремонтовані. А кораблі, побудовані вже большевиками, були, не зважаючи на часту модернізацію, технічно відсталими в порівнянні з бойовими одиницями флоту західноєвропейських держав.

Советська фльота щойно в 1939 році прийняла ескадрову організацію. До того вона ділилась на окремі дивізіони, складені з різнотипних кораблів. Командири цих дивізіонів підлягали безпосередньо командувачеві тієї чи іншої фльоти. Після ескадрової переорганізації фльоти в склад Чорноморської ескадри ввійшли: лінійний корабель (лінкор) «Парижская Коммуна», крейсери: «Ворошилов», «Красний Кавказ», «Червона Україна» і «Профінтерн», 6 міноносців типу «Новік» (всі вони були підняті ЕПРОН-ом¹) з дна моря і відремонтовані, 12 міноносців (дивізіон), новопобудованих або модернізованих у 1939 році в Миколаєві, що їх чорноморські моряки називали загальною назвою «Букі»,² і два ескадрові міноносці (есмінці) — «Харків» і «Москва». Крім того, в склад ескадри був введений есмінець «Ташкент», побудований в Італії. До початку німецько-советської війни корабельні заводи в Миколаєві дали Чорноморській ескадрі ще коло 6 однотипних міноносців («Держкій», «Стремительний» та інші), коло дивізіону тральщиків та кілька моніторів³). Крім цих бойових одиниць, Чорноморська фльота мала

т. зв. «москитну флоту», в склад якої входили підводні човни, торпедні катери і катери-мисливці. «Москитна фльота» не належала до ескадри, а підлягала безпосередньо командувачеві фльоти. Підводні човни були кількох типів, при чому човни далекого радіусу дії типу «Л» були одночасно і підводними мінними загороджувачами.

Головною базою Чорноморської фльоти був Севастополь, хоч деякі бойові одиниці були розташовані в інших місцях; наприклад, торпедні катери базувалися в Пісочній бухті біля Балаклави. Географічне положення Севастополя і глибина та розмір його бухт роблять його просто ідеальною базою фльоти на Чорному морі.

З самого початку німецько-советської війни Чорноморська фльота понесла дуже великі втрати. Крейсер «Червона Україна», монітор «Ударний» та есмінець «Ташкент» були потоплені німецькою авіацією. Міноносці «Сртемительний» та «Водрий» підірвалися на мінах, при чому останній — при самому виході з Севастопольської бухти, що також говорить само за себе. Крейсер «Ворошилов», база підводних човнів «Красная Кубань», допоміжний крейсер «Днепр» та кілька воєнних транспортів були атаковані літаками-торпедоносцями, і тільки крейсер «Ворошилов», уже значно пошкоджений, врятувався, сховавшись під охорону берегових батарей в Туапсе; всі інші були потоплені.

Ці втрати Чорноморської фльоти треба віднести в першу чергу на рахунок застарілих конструкцій кораблів з їх невідповідним опанцеруванням і невідповідним озброєнням, зокрема для захисту від морської авіації. Наприклад, крейсер «Красний Кавказ» мав 4 восьмицальові гармати, установлені в чотирьох вежах, але конструктивні недоліки його були такі, що він міг дати бортову салву тільки двома з цих гармат.

Після захоплення німцями Севастополя лінкор «Парижская Коммуна», крейсер «Профінтерн» та інші бойові кораблі, використовуючи неутралітет Туреччини, сховались в Сухумі при самому турецькому кордоні і фактично жодної участі в бойових операціях до самого кінця війни не брали. До цього спричинилось ще й те, що німці ввели по Дунаю в Чорне море свої торпедні катери, які стали досить великою загрозою для Чорноморської фльоти.

Як видно з поданого, дійсність проміць Чорноморської фльоти в минулій війні виглядає цілком інакше, ніж її большевики представляють. Якщо взяти на увагу, що деякі з знищених німцями кораблів Чорноморської фльоти були затоплені єдиним поцілком авіаційної бомби, тоді як німецький лінкор «Вісмарк» витримав тринадцять бій з 114 бойовими одиницями англійської морської фльоти плюс кілька з'єднань літаків-торпедоносців, то стане відразу зрозумілим, що являти собою бойові кораблі советської фльоти в другій світовій війні.

Советська Чорноморська фльота може мати бойові успіхи тільки тоді,

А. Микулин

Мілітарний бік шостої СОВЕТСЬКОЇ П'ЯТИРІЧКИ

15-го січня 1956 р. советські газети опублікували «Директиви ХХ з'їзду компартії щодо шостої п'ятирічки в ССРСР», а 14-26 лютого відбувся ХХ з'їзд партії, на якому ЦК КПСС звітував про свою працю за минулий час і який затвердив плян шостої п'ятирічки. На з'їзді Хрущов накреслив дві генеральні лінії ЦК: 1) шляхом економічного змагання досягти перемоги соціалізму над капіталізмом, без експортування за кордон з ССРСР «пролетарської революції», і повалити західний світ парламентарним шляхом; 2) відсталізувати партію і підсоветське життя, повернутися до джерел ленінізму, скінчити з культом Сталіна і в зв'язку з цим реабілітувати осіб, оголошених Сталіном та МВД ворогами народу. Про першу лінію Хрущов говорив цілком одверто, про другу — недвозначно натякав; але його натяки розшифрував з'їздові Мікоян, який гостро заатакував ідеологію сталінізму.

Нові генеральні лінії

Обидві теперішні генеральні лінії ЦК КПСС такі крутіські і хитрооблудні, з таким глибоким маскуванням

СОВЕТСЬКА ВОЄННО-МОРСЬКА ФЛЬОТА

(Закінчення з 9 стор.)

коли на боці ССРСР буде Туреччина; участь же Туреччини в майбутній війні проти ССРСР буде означати цілковиту загибель для Чорноморської фльоти. — так само, як було в минулій війні, коли Туреччина була не втраченою, але штаб розуміє таке становище, і тому недаром постарався захопити Румунію, а останніми роками, поряд з перебудовою та збільшенням Чорноморської фльоти, вживає досить поважних заходів, щоб порятувати бойові кораблі Чорноморської фльоти на випадок подібної ситуації. Однак міркування на цю тему вже виходить за межі даного розділу.

Примітки:

- 1) ЕНРОН — «Експедиція Підводних Работ Особого Назначення», советська водолазна організація (перед другою світовою війною — під керівництвом контрадмірала Крилова) для виконання різних робіт, пов'язаних з підняттям з дна моря затонулих чи затоплених кораблів.
- 2) В советській морській флотії досі вживаються для передачі словесних розпоряджень у штормову погоду старослов'янські назви літер (А-Аз, Б-Буки, В-Веді і т. д.). Тому, що всі згадані моноособи мали імена, які починалися літерою «В» («Водрий», «Бойкий» і т. д.), всіх їх разом називали «Буки».
- 3) Назву монітор взято з англійської мови. По-німецьки: кюстенпанцершіф — бойовий корабель малого розміру з важкою артилерією, який має охороняти побережжя.

ням російського імперіялізму, що для докладної аналізи треба було б написати низку спеціальних статей. Нас цікавлять у першу чергу мілітарний бік шостої п'ятирічки і мілітарні директиви ХХ з'їзду партії.

Свою промову Хрущов почав ствердженням, що незаперечним фактом стало те, що в світі існують одночасно дві протилежні економічні системи — капіталістична та соціалістична, які розвиваються за різними законами і в протилежних напрямках. Сконстатувавши гострі і непримиренні протиріччя між цими двома світами, для підмурування кремлівської «мирної» політики, яку ЦК КПСС накреслив провадити на майбутнє, Хрущов висмикнув з Леніна відоме його твердження про «мирне співіснування» держав з різним соціальним устроєм. Це твердження Леніна зробив у перші дні жовтневого перевороту в 1917 р. Компартія за всяку ціну намагалась утриматися при владі, вона ще не мала власної армії, військової промисловості, мілітарних засобів. Всі поневолені Москвою народи в той час відокремились від Росії, створили власні самостійні держави, розпочали державне будівництво і не мали ніяких бажань воювати, навіть з Московщиною. Центральні держави теж були стомлені війною, і «мирне співіснування» з Росією їм було вигідне. Але, організувавши червону армію, урухомивши царську військову промисловість, захопивши мілітарні середники, мобілізувавши до червоної армії кол. царських вояків та офіцерів, червона Москва негайно показала свої роги і оголосила війну Україні, уклавши з Німеччиною перемир'я. Від часу організації советської армії та розбудови військової промисловості і аж до ХХ з'їзду ЦК КПСС ані словом не згадував про ленінський принцип співіснування двох протилежних світів, а натомість тлумачив ленінський принцип про неминучість «пролетарських революцій» на Заході.

У своїй промові Хрущов спритно обминув головний принцип ленінізму — неминучість пролетарських революцій і необхідність збройної боротьби пролетаріату проти капіталізму. В ньому полягає фактично весь сенс теорії ленінської пролетарської революції. Хрущов ані словом не згадав про військову програму компартії, також опрацьовану Леніном і яка належить до «скарбів» ленінізму і говорить про збройні повстання, громадянські війни, насильне захоплення влади в державі компартією і переростання імперіалістичних війн у війни громадянські. Сталін точно дотримувався ленінської тези, що, доки існує капіталізм, війни неминучі — як імперіалістичних держав між собою, так і «соціалістичного табору з капіталістичним». Згідно з цією тезою Сталін розпалював у різних кінцях світу війни і приступив до

другої світової війни. Тепер, по смерті Сталіна, коли влада в ССРСР перейшла до рук колективного керівництва, Хрущов хоче стати новим теоретиком, не бути учнем Сталіна, хоче своє царювання започтакувати «новою епохою»; тому він і інтерпретує Леніна на свій лад. За цією інтерпретацією, згадане ленінське ствердження виникло в ті часи, коли капіталізм був всеохопною світовою системою. «Тепер, — твердив Хрущов, — миролюбні сили мають не тільки моральні, але і матеріальні середники, щоб запобігти агресії. Але капіталізм і імперіалізм існують далі, тому існують і економічні підстави до виникнення війни. Ось чому завжди і обов'язково нам потрібно бути надзвичайно чуйними та пильними. Доки на землі залишається капіталізм, реакційні сили і надалі будуть прямувати до воєнних авантур і агресій, можуть намагатися розв'язати війну...» Отже Хрущов фактично вивернув kota хвостом наперед, підтасувавши ленінську теорію «пролетарських революцій» до теперішньої «мирної політики» Кремля.

В оголошених ХХ з'їздом директивах по шостій п'ятирічці, в промовах Хрущова, Молотова, Булганіна, Кагановича, Мікояна, Ворошилова та інших вождів ЦК КПСС до певної міри унікається той войовничий тон супроти західного світу, яким були насичені промови за часів Сталіна.

Політична частина промови Хрущова і директиви на шосту п'ятирічку гостро підкреслюють потребу шляхом «мирного економічного змагання» виконати в короткий час основне економічне завдання ССРСР — догнати і перегнати найбільше розвинені капіталістичні країни щодо кількості продукції на душу населення.

Узалежнення від індустрії ССРСР

За політичною завісою шостої п'ятирічки стоїть її економічна сторона, а за економічною — мілітарно-імперіалістична. Мілітарно-імперіалістичний бік шостої п'ятирічки Хрущов ствердив такими заявами: «Тепер уже немає потреби кожній соціалістичній країні обов'язково розвивати всі галузі важкої індустрії, як це доводилося робити ССРСР. Тепер, коли існує могутня співдружність соціалістичних країн, а їхня обороздатність та безпека спираються на індустрію потужність усього соціалістичного табору, кожна європейська країна народної демократії може спеціалізуватися на розвитку тих галузей індустрії, на виробництві тих родів продукції, для яких вона має найліпші природні та господарські умови. Це в свою чергу створює передумови щодо звільнення величезних середників для розвитку сільського господарства і легкої промисловості...» А далі: «Для створення незалежної економіки і піднесення життєвого рівня своїх народів, ці країни (мова йде про колоніальні країни Азії та Африки. Прим. автора), хоч вони і не входять у світову соціалістичну систему, можуть користатися її досягненнями. Тепер їм не потрібно йти на поклін до своїх бувших поневоловачів за сучасним індустріальним устаткуванням. Таке ус-

таткування вони можуть одержати в країнах соціалізму, не компенсуючи це ніякими зобов'язаннями політичного чи військового характеру». В наведених висловах Хрушова приховані колонізаторські цілі російського імперіялізму щодо сателітів західного світу і народів Африки та Азії.

Ставлячи в економічну і політичну залежність від ССРСР всі країни, які так чи інакше є в сферах впливу Кремля, ЦК КПСС утворює себе індустрічним і політичним центром, від якого не можна буде відірватися без того, щоб не виступити проти нього війною. Виникнення ж війни унеможлиблюється існуванням комуністичних чи проросійських урядів у сателітних та інших «колоніальних» державах. З мілітарного боку унеможливлення такої війни досягається створенням об'єднаних збройних сил сателітних та інших «дружніх» держав під керівництвом Москви, іншими словами — створенням советсько-го військового блоку.

В цьому й полягає стратегічно-політичний бік шостої п'ятирічки. Немає сумніву, що мілітарну сторону шостої п'ятирічки, тобто розбудову збройних сил та військової промисловості ССРСР, приховано за загальними економічними завданнями, що їх мусить виконати советська економіка протягом 1956-1960 рр.; а в таємних сейфах військового міністерства та військового відділу ЦК КПСС існують докладно опрацьовані військові плани шостої п'ятирічки в різних варіантах: на випадок війни і на випадок «мирного» співіснування. Зрозуміло, що всі ці варіанти здійснюватимуть не зменшення советського мілітарного потенціалу, а збільшення ударної сили советської армії, прискорення розбудови військової промисловості і найбільше накопичення мілітарно-стратегічних резервів. Але накопичення мілітарних резервів до безмежності йти не може. Настає така година, коли зброя починає стріляти сама. Отже, не зважаючи на своє «миролюбство», Москва змушена буде піти війною. Мета російського імперіялізму полягає в тому, щоб советська армія, «сторож мирної праці» советського населення, крок за кроком загарбувала світ. При агресивній динамічності військової советської доктрини збройні сили ССРСР не можуть перебувати в спокої, бо вже саме існування советської армії вимагає війни, тим більше, що за шостої п'ятирічки мілітарний резерв Москви буде набагато збільшений.

Військовий бюджет

Советський міністер війни Жуков, виступаючи з промовою на XX з'їзді, запевнив, що советські воюки готові кожночасно виконати наказ захистити ССРСР від ворогів і що рішення советського уряду про скорочення збройних сил на 640 тис. виконано. Крім того, говорив він, військові витрати на 1956 р. передбачено зменшити майже на 10 млрд. карб., а також виведено і розформовано війська з Порт-Артуру та Порккаля. Цим

самим Жуков підкреслив нібито миролюбну політику ССРСР.

Якщо розглядати советський бюджет витрат на військові потреби в абсолютних карбованцях, то він скорочений з 112,1 млрд 1955 р. до 102,5 млрд карб. (на 9,6 млрд карб.). В дійсності ж справа виглядає зовсім в іншому світлі, бо міністер фінансів Зверев на сесії верховної ради ССРСР у грудні 1955 р., яка затверджувала бюджет, підкреслив, що «капіталовкладки на 1956 р. передбачені бюджетом в сумі 160,8 млрд карб. у цінах, впроваджених з 1 липня 1955 р.» Через це капіталовкладки 1956 року перевищують капіталовкладки 1955 р. приблизно на 15% або іншими словами, реальні капіталовкладки на 1956 рік на 15% більші за минулорічні. Вони вищі аж на 19,6% від тих, які показані в бюджеті. Ціни впроваджені з 1-го липня 1955 р., загалом стосуються до всього бюджету. Отже реально витрати на військові потреби в 1956 р. порівняно з 1955 р. через впровадження нових цін дорівнюватимуть не 102,5 млрд карб., а 122,5 млрд карб. Так практично виглядає советський бюджет «миролюбства».

Такі комбінації за лаштунками бюджету будуть відбуватися також протягом інших років шостої п'ятирічки. Обіцяні витрати на військові потреби, визначені у бюджеті — це лише прямі витрати військового міністерства на утримання і розбудову війська; але сотки мільйонів карб. військових бюджетових витрат приховано за витратами на розбудову військової промисловості (що фігурує під назвами тяжка і хемічна), за витратами на капітальне будівництво (тобто на військові споруди, фортифікацію, казарни) і т. д. Щодо Порт-Артуру та Порккаля, тобто ліквідації військових баз, то тут ми маємо звичайний блеф. В Порт-Артурі перебувають війська червоного Китаю, стже він з рук Москви не виїшов, а замість Порккаля розбудовано великі советські військові бази в Талліні, Ризі, східній Пруссії. Крім того, по розбудові військових баз на Курильських островах, Сахаліні та на далекохсхідньому советському побережжі Порт-Артуру особливо важливої ролі не відіграє, тим більше, що військовий порт Мадаган цілком заступає Порт-Артур.

Жуков у своїй промові виклав перед з'їздом, як він заявив основні напрямні розвитку збройної потужності ССРСР. «В розбудові советських збройних сил, — сказав він, — воєнне міністерство виходило з заложення, що засоби і форми майбутньої війни будуть характеризуватися масовим застосуванням повітряних військових сил, різномірної ракетної зброї і таких середників масового нищення, як атомова, термоядерна, хемічна і бактеріологічна зброя». Але Жуков вважає, що найновіша зброя, і середники масового нищення, не зменшують значення наземних військ, флоту і авіації. В зв'язку з цим советські збройні сили ґрунтовно реорганізовані і теперішнім рівнем свого озброєння,

вивінуванням військовою технікою та вишколом «не поступаються перед військами західного світу».

Жуков підкреслив, що великі досягнення советської тяжкої промисловості уможливили переозброїти советську армію, авіацію та флоту першорядною бойовою технікою. Організація військ і вишкіл відповідають всім потребам модерної війни з застосуванням найновішої бойової техніки. Питома вага повітряно-військових сил і протиповітряної оборони значно зросла, цілком здійснено моторизацію і мехенізацію армії. Війська ССРСР диспонує різномірною атомовою, термоядерною і потужною реактивною зброєю і ракетами далекої дії. Стрільцькі з'єднання переозброєні новою, ефективнішою зброєю. Вони мають високоакційні танки і самостійну артилерію. Моторизовані і танкові з'єднання своєю бойовою потужністю, маневровістю і здатністю до самостійних дій перевищують рівень, на якому вони були в час другої світової війни. Спеціальна увага, — сказав Жуков, — присвячується розвитку повітряно-військових сил. ССРСР тепер диспонує першорядною реактивною авіацією, здатною вирішувати кожне бойове завдання. Звернемо увагу і на розбудову морської флоту, а враховуючи загрозу з повітря, особливо від ракет далекої дії, а також розвиток стратегічного реактивного летунства, досить міцно розбудовано протиповітряну оборону. Вона диспонує модерною авіацією винищування, автоматизованою та механізованою зенітною артилерією, зенітною ракетовою зброєю і т. ін. Советські війська вишколені, щоб виконувати бойові дії в умовах застосування атомової зброї і інших нових родів зброї.

«Але вислід збройної боротьби, — сказав Жуков, — вирішуватимуть воюки, які досконало володіють військовою технікою, вірять у справедливість цілей війни, глибоко віддані своєму урядові і завжди готові відстояти інтереси свого народу».

Особливо підкреслив Жуков потребу військового навчання підсоветського населення поза військовим, через ДОСААФ, а також потребу військової оборони запілля. Немає сумніву, що зміст промови Жукова до якоїсь міри є декларативним, але не можна заперечити того, що советські збройні сили по другій світовій війні гарячково реорганізувалися, переозброювалися і вишколювалися відповідно до сучасних метод війни, а військова потужність ССРСР на базі розвитку тяжкої промисловості розбудовувалась. Однак мілітарно-технічний потенціал ССРСР ще не довінює потенціалові західного світу, і на це в шостій п'ятирічці звертається велика увага. Тяжка і легка советська промисловість, а також сільське господарство, будуть у шостій п'ятирічці працювати переважно на збройні потреби Москви. Якщо порівняємо продукцію советської тяжкої промисловості і планові завдання на шосту п'ятирічку з продукцією США, то матимемо такий образ:

Назва продукції в: Роки:	СССР				США		
	1950	1953	1955	1960	1953	1955	1960
Чавун, млн тонн	19.0	22.0	33.0	53.0			
Сталь, млн тонн	27.0	38.0	45.0	68.3	112.0	115.0	
Вальцов. мет., млн тонн				52.7			
Вугілля, млн тонн	261.0	320.0	391.0	593.0	500.0		
Нафта, млн тонн	38.0	53.0	71.0	135.0	318.0	відомостей	
Електроенергія, млрд кв/год.	91.0	113.0	170.0	320.0	516.0	не оголошено	
Кавчук, тис. тонн	100.0	150.0			280.0		
Алюміній, тис. тонн	120.0	190.0			700.0		

Яка буде продукція в США в 1960 році, не відомо, але наведена таблиця свідчить не на користь СССР. Навіть коли припустимо, що в США, за твердженнями кремлівських вождів, будуть виникати економічні кризи, все ж таки їх промисловість ще в 1953 році перебрала навіть ту советську, яка ще має бути в 1960 році. Не заперечуємо швидких темпів розвитку промисловості СССР, але вони ще не означають великої кількості виробленої продукції. Бо, якщо в СССР в 1929 р. вироблялося, напр., 5,5 млн тонн чавуну, а в 1960 р. його продукція досягатиме 53 млн тонн, то порівняно до 1929 р., який беремо за 100%, це буде в 96,4 рази більше, — тоді як США вже 1937 р. виробляли чавуну в 162 рази більше, ніж в 1929 році. Так чи інакше, але темпи росту тяжкої промисловості СССР найгострише підкреслюють її мілітарне призначення.

Розбудова азійських просторів

Основне мілітарно-стратегічне значення шостої п'ятирічки — це **пересунення промисловості і сільського господарства на советські азійські простори**. Азійські простори СССР з їхньою промисловістю відіграли надзвичайно велику роль для советської армії в другій світовій війні. В перші тижні війни Кремль негайно ухвалив поширений мобілізаційний план на третю чверть 1941 року. Програму виробництва зброї і військово-технічних засобів збільшено було тоді, порівняно з програмою до війни, на 26%. Концентрація військових капітальних будівництв і матеріальних ресурсів розпочалася прискореними темпами в районах Поволжя, Уралу і Західного Сибіру. 16. 8. 1941 р. ухвалено постанову про ще більший розвиток військової промисловості в 4-му кварталі 1941 р. і впродовж усього 1942 р. у згаданих районах і, крім того, в Казахстані і Середній Азії. Східні райони стали в більшій кількості виробляти гармати, міномети, тяжку артилерію, автоматичні пістолі-кулемети, кулемети для танків і піхоти, авіаційні кулемети. Плянком було передбачене збільшення продукції в східних районах СССР набоїв, пороху, вибухових речовин, авіомоторів, літаків (як штурмових, так і винищувачів), танкової броні, тяжких і середніх танків, артилерійських тягачів. На сході почали будувати також малі військові кораблі для річкової флотії. В перші місяці війни на азійські простори евакуйовано з європейської частини СССР 1360 великих підприємств військового значення, з них на Урал — 455 підприємств, до Західного Сибіру та Казахстану — 250 підприємств. По закінченні війни всі евакуйовані

підприємства залишилися в районах евакуації напостійно. В зв'язку з великим розвитком військової промисловості в азійських просторах питома вага Поволжя в військової промисловості СССР виросла в 4 рази, Уралу — в 3,8 рази, Західного Сибіру — в 3,4 рази, Середньої Азії, Казахстану та Закавказзя — в 2,9 рази.

Директиви шостого п'ятирічного плану далі пересувають всю промисловість, в першу чергу військовою, на азійські простори. Якщо до другої світової війни військова промисловість СССР на європейських просторах давала 40% всієї військової продукції, то тепер вона, розбудовуючись, матиме призначення обслуговувати тактично-оперативні, а не стратегічні потреби фронту. Мілітарно-стратегічні потреби війни задовольнятиме промисловість азійських просторів. Директиви вимагають поширити і прискорити в Сибірі та середній Азії геологічні розшуки покладів нафти, кольорових та шляхетних металів і таких цінних і конче потрібних для продукування високоякісної сталі металів, як титану, германію, марганцю, алюмінійових глин, молібдену, хрому, оліва, міді, цини і т. д. Плян шостої п'ятирічки передбачає прискорений розвиток Печорського, Воркутського, Кузнецького і Південно-Якутського вугільних та металургійних районів, а також Казахстану. За планом передбачається забезпечити темпи зростання нафтової продукції (бензина для літаків!) у 2 рази, машинових олій — в 1,8 рази, синтетичного спирту — в 10 разів, синтетичної гуми — в 2,2 рази. Прискорення розвитку атомової зброї вимагає наявності потужних електривень. Отже пляном передбачено збудувати такі електривні: на р. Ангара потужністю 660 тис. кват, в Братську — на 3 млн 200 тис. кват, в Новосибірську на р. Об і в Красноярську на р. Енісей потужністю в 3 млн 200 тис. кват, в Каменську теж на р. Об — 500 тис. кват.

На Уралі і на азійських просторах має бути збудована низка нових металургійних та ливарних заводів, з них у районах Західного та Східного Сибіру — 6 спеціалізованих металургійних, а в Казахстані — 3 ливарні заводи.

Механізація, автоматизація і транспорт

Заходи, накреслені в шостій п'ятирічці щодо автоматизації та механізації виробництва, з мілітарного боку відіграють теж немалу роль. Механізація та автоматизація звільнять певну кількість живої робочої сили, яку можна буде використати як фронтове вояцтво, спрямувати на ін-

ші військові виробництва або в ті галузі економіки, які мають мілітарне значення, використати для швидкої відбудови знищених бойовими діями підприємств. Механізація та автоматизація пристосовуватиметься в першу чергу до потреб війни: керування літаками, танками, ракетами, підводними човнами та кораблями. Між іншим, за шостої п'ятирічки передбачено збудувати атомовий корабель, Роля автоматизації та механізації, особливо в добу атомової війни, майже неадекватна. Тому в директивах шостої п'ятирічки і звернено на неї пильну увагу.

Передбачені шостою п'ятирічкою заходи щодо розширення і розбудови всіх родів транспорту та зв'язку, очевидно, теж посилять мілітарний потенціал СССР. Транспорт в СССР був і залишився покищо «вузькою» ділянкою. Отже розбудова залізниць, шосейних шляхів і каналів — знову ж таки в азійських просторах — збільшить пропускну здатність транспорту і прискорить доставку на фронті потрібної військової продукції. На реконструкцію та розбудову транспорту європейської частини СССР в шостій п'ятирічці звернено малу увагу. За те шостою п'ятирічкою передбачено збудувати 13,1 тис. клм нових залізниць такого напрямку (скільки є засекречених — невідомо): Магнітогорськ — Стерлітамак — Абдуліно, Курган — Сінарська — район Красноуфімськ, Барнаул — Омськ, Сталінськ — Абакан, Тур'єв — Астрахань, Мяс — Учали, Єсиль — Тургай, Алма-Ата — державні кордони (для сполучення з Китаєм), Рязань — Рузаєвка, Омськ — Вагай — Свердловськ — Перм, Курган — Свердловськ, Омськ — Оренбург — Кінель, Котлас — Воркута, Артишта — Алтайськ, Вологда — Череповець, Барнаул — Семипалатинськ, Апатіти — Сокорська. Глянувши на мапу СССР, ми наочно переконаємося, що нові залізничні призначені для мілітарно-стратегічних завдань, щоб забезпечити райони тяжкої промисловості сировиною, напівфабрикатами і сільсько-господарською продукцією з цілин та Приамурського краю, де за плянами шостої п'ятирічки має бути розвинене потужне хліборобство, в першу чергу при допомозі нових радгоспів.

Мілітарна потужність і боездатність советської армії, якщо дійсно буде досягнене «мирне» співіснування СССР з західнім світом, навіть зможуть догнати США. І це станеться тому, що центром уваги і на шосту п'ятирічку залишається розбудова мілітаризму російської імперії. Москві треба виграти час, а советська розкладова «мирна» пропаганда серед мас західного світу працює на користь СССР. Для чого Москві воювати сьогодні і, можливо, зазнати у війні поразки, коли у Франції, Італії та в Азії можна мати поважні успіхи шляхом парламентів. В майбутній світовій війні західні армії зустрінуться з досить потужним ворогом. Перемога над ним залежатиме виключно від настанови західного світу до революційно-визвольних рухів поневолених Москвою народів.

Ф. Кордуба

Роля советських збройних сил у політиці ЦК Компартії

(Закінчення з попереднього числа)

Компльот розкрито вже по смерті Сталіна з виразною метою зліквідувати Берію, в руках якого знаходилась внутрішня безпека (поліція), контролю над армією, розвідка, контррозвідка і доля багатьох провідних комуністів ССРСР. Берія по смерті Сталіна був найнебезпечнішим ривалем найвірнішого учня Сталіна Г. М. Маленкова, який, взявши в свої руки владу, відразу запланував перебудувати справно діючий апарат компартії на свій лад. Додержуючись строго девізи Сталіна: «все вирішують кадри», він, при допомозі своїх прихильників, які кількісно переважали в ЦК компартії і в ієрархії секретарів комуністичної партії ССРСР, стремив до захоплення у свої руки ключових позицій у партії і в державному апараті. Г. М. Маленков, як репрезентант советського бюрократизму і як спритний апаратник, не терпів свого конкурента Л. П. Берію, якого не любив також і офіцерський корпус армії. Тріумфірат Маленков-Берія-Хрущов довго не міг існувати, бо між членами тріумвірату не було взаємного довіря. Кожний з них намагався видістатися на верх. Однак, як довго в руках Берії знаходилась державна безпека, коріння якої було глибоко заплановане в усю устрому систему ССРСР, так довго не можна було навіть думати про верховодство. З цієї причини мусіло дійти до відкритої боротьби в першу чергу Маленкова проти Берії, а опісля Хрущова проти Маленкова. В першій рунді здобув перемогу Маленков над Берією, якого зліквідовано. З смертю Берії перебудовано весь апарат державної безпеки, усунувши прихильників Берії і насадивши на їх місце прихильників Маленкова, а опісля Хрущова. Маленков, позбувшись свого ривала, змагав до витворення дуалізму в армії, щоб при допомозі своїх прихильників держати противників в постійному шахи. Не посідаючи в своїх руках контролю над армією, він хотів цю контролю здобути силою, і вже в перші місяці його влади дійшло до ще більшого напруження між партією і армією. Маленков змагав до тоталітарної влади, часто трактуючи Хрущова легковажно. Однак всі пляни Маленкова були згорі засуджені на невдачу, бо Хрущов своєю спритною політикою довів найперше до того, що Маленков викінчив небезпечного для обох Берію, а опісля він поклав, уже в другій рунді, самого претендента на диктатора-Маленкова. Сьогодні сверджується, що позиція Маленкова є дуже захитана, але не повалена. На особливу увагу заслуговує те, що до Маленкова офіцерський корпус армії ставився неприязно, бо він змагав до відновлення і централізування у своїх руках поліційної контролю, зокрема над армією. Його особа глибоко врилася в пам'ять зокрема старших офіцерів армії, бо він був особистим дорандиком Сталіна у перепроваджуванні генеральних чисток в партії і в армії. Ліквідація Бе-

рії була продиктована konieczністю, бо тоді як Берія своїм глибоко запланованим апаратом загрожував життю багатьох провідних членів компартії і армії, наміри Маленкова були оперті тільки на невеликій групі його прихильників. Він не мав по своїй стороні ані армії, ані поліції. З цих причин ліквідація Берії була більш важливою і конечною, ніж ліквідація Маленкова, який був меншою загрозою.

Абстрагуючи від докринального чинника, який в політиці ССРСР відіграє дуже важливу роль, смерть Сталіна була рятунком для багатьох провідних командирів советської армії. Вона уможливила повалення диктатури сталінізму і поправлення відносин в армії. Одночасно з смертю Сталіна дійшло до суперництва у верхах комуністичної партії. Сам факт непорозуміння, вже по ліквідації Берії, між Маленковим і Хрущовим свідчить, що на верхах комуністичної партії не є так добре, як про це голосить советська пропаганда. Ці протиріччя існують і в армії. Притягнення марш. Жукова до ЦК компартії і одночасне іменування його рівнорядним військовим дорандиком з марш. Васілевським вказують на те, що група Жукова почала здобувати визначні пости в політичному і військовому житті ССРСР. За життя Сталіна ця група не могла рівнятися з партійними функціонерами, по стороні яких стояла поліція і партія. Нову організацію головного командного складу перевів марш. Булганін, бо марш. Говорова, який був мозком сов. збр. сил, уже не стало. Дуже скоро зник і голова політуправління армії Кузнецов.

Група марш. Жукова здавала собі справу з того, що по смерті Сталіна ривалізуючі групи в середині партії розпочнуть боротьбу за насліддя по диктаторові, шукаючи підтримки в авторитетних маршалів армії. Розраховуючи на довготривалі внутрішні конфлікти між ривалізуючими партійними групами, Жуков і його прихильники стали на становищі, що армія мусить бути відполітизована, побудована на дисципліні, з головним завданням боронити країну перед зовнішніми напасниками. Армія, як організація для спеціальних завдань, не сміє втручатися у внутрішньо-політичні суперечки членів партії.

По поваленні Берії генералітет советської армії зібрався на окремі збори і одногласно схвалив його ліквідацію. Суд над Берією відбувся під проводом марш. І. С. Конєва, чим задокументовано перемогу армії над МВД. В поваленні Берії не малу роль відіграло його бажання спергтися на неросійський народи, відсікти Південь від ортодоксальної політики Москви. Особливо цей момент вплинув на поведінку групи марш. Васілевського з групою Жукова (обидва росіяни), які в національностях, як і Росія собі підкорили, воачають загрозу для імперії. По розправі з Берією усунено з політбюро поліцію і одночасно вишаль-

тувано з армії МВД. Таке радикальне потягнення було пімстою за 1937/38 рр., в яких поліція перевела безоглядну чистку серед високого командного складу. Армія знову дістала до своєї розпорядимости всі великі магазини зброї, амуніції і різних боєприпасів, що перед тим перейшли були в руки НКВД. Співучасть армії у поваленні Берії була пряма. По його поваленні без сліду зник командант Московської Воєнної Округи ген.-полковник Артемов і командант міста ген. Спірідов, які належали до групи прихильників Берії. На місце Артемова іменовано марш. К. С. Москаленка, який був другим заступником армії в судовому процесі над Берією.

По поваленні Берії в ССРСР відчулося відпруження, бо не стало головного керманіча МВД, в руках якого знаходилась доля багатьох офіцерів армії. Одна проти одної стояли ще в той час дві військові групи: марш. А. М. Васілевського і марш. Жукова, що грозило домовою війною. Однак між цими маршалами скоро дійшло до порозуміння, і вони обидва зайняли перші місця у військовій ієрархії. Коли почав зростати вплив Хрущова, привертено лівій фракції армії значення, іменуючи ген. Шельтова (відомого помічника марш. Конєва) керманічем Головного Політуправління армії.

По поваленні Г. М. Маленкова, пост прем'єр-міністра уряду ССРСР обняв марш. Н. А. Булганін, який є уособленням економічно-технічної, військової і адміністративної інтелігенції. Булганін — це символ дуалізму між державою і партією. Слабою його стороною є те, що він не має опанованої партійної машини, яка знаходиться в руках Хрущова. Його централістичний принцип колективного керування і відповідальности дозволяє йому займати посередню позицію між партією і окремими державними інституціями, в тому числі і між збройними силами ССРСР. Армія наразі стоїть по боці Булганіна, тому його позиція є врятована так довго, як довго він зможе спиратися на збройні сили.

Під військовим аспектом Булганін належить до політичних генералів. Разом з Жуковим, Щербаковим і Хрущовим він творить провідну еліту ССРСР. Ставлення Булганіна до армії є прихильне, тому армія наразі стоїть по його боці. Булганін є цілком іншої настанови супроти армії, ніж Маленков, який був символом апаратника з виразом диктаторським нахилом, а одночасно є символом фронтних політруків. Булганін брав активну участь у реорганізації советської армії по закінченні війни. Його вважають за талановитого аматора військової справи.

Советські збройні сили

Від 1954 р. ССРСР переставився на масову продукцію стратегічного летунства і атомової зброї (А і Г-бомб). Така перестанова зв'язана не тільки з великими витратами фінансів —

для її здійснення потрібно багато часу. В зв'язку з цим марш. Булганін і Хрущов докладають усіх зусиль, щоб приспати т. зв. «мировими заходами» чуйність Заходу і одночасно використати час для здійснення своїх планів. Одночасно Булганін замагає до стабільності на внутрішньому відтинку. План зменшення советських збройних сил до 640 000 чоловік є також свого роду маневром, щоб приспати чужоземну опінію і зброєння провідних потуг Заходу. Відомим є, що армія СССР розпоряджає такою масою резерв, якої не посідають всі держави — партнери ОПАП-у разом. Крім цього, в СССР парамілітарний вишкіл переводиться від молодих літ до 50 років життя.

Особлива увага звертається в СССР на розбудову стратегічного летунства і ракетної зброї. В СССР тепер працює 365 літакобудівельних заводів, в яких виробляються модерні реактивні винищувачі і різні типи бомбардувального летунства. Реактивний літак МІГ-15 уже є так удосконалено, що він пролітає 1200 км/год. Для повітряної оборони СССР сконструйовано легкий тип реактивного літака, який є побудований на взір німецького типу Мессершміт 163. Літакобудівельна продукція СССР постачає різні типи літаків також для всіх держав-сателітів.

В советських збройних силах від літа 1954 р. переведено багато авансів. Головний командувач сов. повітр. силами ген.-полк. П. Ф. Жігарьов став маршалом летунства. Ген.-полк. М. Г. Неделіна піднесено до ранги маршала артилерії і він став головнокомандувачем артилерії СССР. До ранги арм. генерала авансовано генералів Л. Г. Малініна і К. С. Москаленка. Малінін був шефом оперативного відділу ген. штабу сов. збр. сил. Тепер він є одним із заступників марш. Жукова, який виконує головну команду над наземними збройними силами. У воєнній фльоті привернено рангу адмірала віцеадм. Н. Г. Кузнецову.

В серпні і вересні 1954 р. обсаджено новими командантами пости начальника Московської Воєнної Округи, міста Москви і команданта Кремля. На місце ген.-полк. П. А. Артемова, який від 1941 р. без перерви був командантом Московської Воєнної Округи, встановлено арм. ген. К. С. Москаленка, який є ставлеником Хрущова. По війні Москаленко був гол. команд. Воєнної Округи Закарпаття. На місце команданта міста Москви ген.-лейтн. Г. Р. Сінілова прийшов ген.-майор Колесніков, який в 1946 р. був командантом Кремля. На місце дотеперішнього команданта Кремля ген.-лейтн. Спірідонова призначено ген.-лейтн. Веденіна. Командні пости над військовими частинами Московської Воєнної Округи і пост команданта Кремля є особливо важливими ключовими позиціями для внутрішньої контролі боротьби за владу.

Також і в регіональних командуваннях переведені великі зміни. По усуненні арм. ген. І. Х. Баграмяна, головного командувача Воєнної Округи Прибалтики, осідок якого знаходиться в Ризі, його пост обняв гол. команд.

воєнної округи Біле Море марш. Мезрезов, який є великим приятелем марш. Тимошенка і Жукова. Змінено також гол. команд. Кавказької Воєнної Округи арм. ген. Антонова. Пост гол. команд. Київської Воєнної Округи, замість ген.-полк. Гречка, якого перенесено до Берліну, обняв арм. ген. Чуйков (росіянин). Команд Білоруської Воєнної Округи залишився марш. Тимошенко. Збройні сили на Далекому Сході підлягають марш. Маліновському, який вдержує приязні з Хрущовим. Тепер по стороні Хрущова стоять такі генерали: арм. ген. Курасов, Малінін, Маландін, Москаленко, Чуйков і ген.-полк. Шельтов. В загальному стверджується, що кожний з провідних політиків СССР (Булганін, Хрущов, Маленков і Молотов) диспонує меншими або більшими з'єднаннями армії. В зв'язку з цим головне командування советських збройних сил не є покищо зорієнтоване на одну особу і не має однієї напрямної. Симпатії окремих високих старшин армії щодо керівних політиків СССР є поділені.

По боці марш. Жукова стоїть тепер більшість советського генералітету, під кермою якої знаходяться важливіші воєнні округи СССР. До них належать: Московська Воєнна Округа (Москаленко), Київська Воєнна Округа (Чуйков) і Соколовський (Одеська Воєнна Округа). Таврія і Закавказзя теж знаходяться під кермою визначних генералів групи Жукова. Така констеляція дуже скріплює позицію Жукова. Ген.-полк. Шельтов, який є керівником Головного Політуправління армії, також є прихильником Жукова. Марш. Тимошенко, команд. Міської Воєнної Округи, також належить до гвардії Жукова. Маршали Васілевський і Рокосовський є обтяжені тим, що вони були наставлені Сталіном проти Жукова. Проти Жукова також наставлений

Конев, в руках якого знаходяться тепер сили сателітів і частина советської армії. Приклад з Тухачевським є переконливим доказом для багатьох маршалів, до чого може допровадити партія, якби в її руки попала повна влада. До цього, мабуть, Жуков уже не допустить і не дасть, щоб партія видерла йому владу з рук; тому його постава в суперництві за опанування Кремля вже сьогодні є ризальною. Треба сумніватися, щоб його можна було так легко повалити, як сталося з Маленковом.

Література

- 1) «Правда» від 3. 2. 1955 р.; «Історична перемога під Сталінградом»
- 2) «Правда» від 23. 2. 1955 р.; «На сторожі безпеки і потужности советської батьківщини»
- 3) «Красная Звезда» від 3. 2. 1955 р.; «Історична перемога советської армії»
- 4) «XIX З'їзд КП СССР», Neue Welt, ч. 7, 1952, стор. 2823-2836.
- 5) Meissner B.: Die Kommunistische Partei vor und nach dem Tode Stalins, Frankfurt a. M. 1954.
- 6) „Ost-Probleme“ — різні статті про СССР.
- 7) Булганін Н. А.: «30 років советських збройних сил», Москва, 1948 р.
- 8) Булганін Н. А.: «Сталін і советські збройні сили», Вид. «Большевик», ч. 24, 1949 р.
- 9) Сталін Й.: «Історія громадянської війни СССР».
- 10) Потьомкін В. П.: «Історія дипломатії», Москва, 1947 р.
- 11) Brill H. L.: „Das sowjetische Herrschaftssystem. Der Weg in die Staatsklaverei“. Köln, 1951.
- 12) „Ost Europa“, чч. I, II, III, IV.
- 13) „Wehrkunde“ — статті про СССР.
- 14) „Der Monat“, ч. 46, Hassnah Arendt — Die Geheimpolizei, стор. 370-388.

Є. Загачевський

На Львівському бруку

Жовківська вулиця вся тонула в золотих променах літнього сонця. Горяч, духога була нестерпна. Люди ліниво волікли ногами по розпечених від сонця пішоходах. Мури домів, каміння брукованих вулиць пашіло жарою.

Повільною ходою прямував Ромко в сторону середмістя. Вайдужим поглядом зустрічав прохожих. Його не цікавила їхня труливість, що визирала їм з очей, їхня журба за завтрішній день, у цьому великому місті. Дехто спішно проходив, притискаючи тремтливими руками, притискаючи до грудей кусок якоїсь матерії. Час-до-часу прогуділа вулицею автомашина, вщерть набита вояками в сині кашкетки з червоними отоками. Ті для Ромка були найгірші: до них він відчував відразу, по-орду; якась страшна ненависть огортала його на їхній

вид і кризь затиснені зуби він шептав лиш одне слово: «Зараза!»

Прохожі, як здавалося Ромкові, приспішували тоді кроку, тримаючися подалі від їзди, мов би шукали захисту в сірих мурах кам'яниць. А коли автомашина зникла за закутом вулиці або тонула десь далеко впереді, на пішоходах знов усе відбувалося по-давньому. Ромкові в голові вирувала тисяча думок, нерозв'язаних питань, душу сповнював гіркий біль, що то, — чим більш він його собі усвідомлював, тим більш під його вагою він втрачав панування над собою. Чи сподівався він цього йдучи сюди? Чи усвідомлював собі цю втрату, що його постигла?

— Уб'ю гада, задушу власними руками! — повторював стиха кризь зуби, йдучи людними вулицями міста. Чув, що не буде в силі здержатися від якогось нерозважного кроку.

За цих декілька днів побуту у Львові він привик до цих нових займанців «визволителів». Не звертав уваги на

всі оці протиріччя поміж дійсністю й їх кличками, що їх пізнав був зараз, як лише прийшли. Знав, що від ворога не можна ждати чогось іншого. Болів, що знайшлася падлюка, його ж знайомий Тадзю Гожеляний, який доніс до НКВД на його матір, і її оце два місяці тому вивезли транспортом на схід. Про це говорив йому Адам Круковський, до якого він прибув оце перед кількома днями. Адасть прийняв його трішки зачудовано й зараз же в перших словах повідомив його про небезпеку.

Тадзю Гожеляний, тепер як «участковий» одного з районних відділів міліції, мав свій участок саме в тій ділянці, де жили панство Терлецькі. Якось на весну цього року при масових вивозах «непевного» елемента з міста на списки до вивозу попала й Ромкова мати, пані Терлецька. Про те, що Ромко та Євген за кордоном, Тадзю знав, то ж щоб — як це він говорив — «знищити це гайдамацьке кодро» — зробив про це донос до свого начальника. Молодшого Ромкового брата Влодка ще зимою взяли до червоної армії й його перший та останній лист пані Терлецька дістала десь з початком лютого: Влодко був десь у Ленінградській окрузі. Адасть, докінчуючи оце й невеселий звіт, додав:

— Будь спокійний, тій падлюці при найліпшій нагоді віддячуся: я маю «фори» в свого начальника, то якось йому підставлю ногу.

Та спокою Ромко знайти не міг. Для нього це був болючий удар, не сподівався його. Досі життя сприймав як якусь річ, що має мати такий зміст, якого він собі бажає; не знав, не усвідомлював собі, що воно може стати перед ним і в такій болючій формі. Він самотній. Цілісеньку ніч і цілий день ходив бездумно по малій кімнатці в Адаєвому домі. Не відзивався ні на питання Адася ні його матері.

Прийшов на означений день на стрічу із Зенком, що від першого погляду, не питаючись про причини, став говорити:

— Ромко! Зрозумій всі ми в однаковому положенні. Не сьогодні, то завтра кожного з нас жде якийсь важкий удар. Не знаю, що сталося з тобою, однак відчуваю, що переходиш важку кризу. Будь мужній, бо твоє життя належить не лише тобі. Згадай лиш про те, що ми є месниками за терпіння народу, до якого належимо, а в цьому й месниками за наші особисті кривди...

Ромко розповів йому все, що сталося з його родиною, виявив свою нехоть до життя, до цього безнастанного шамотання з долею.

— Вповні тебе розумію, — відповів Зенко, — усі маємо в житті розчарування, не все складається за нашими думками, віримо людям, що цього не варті; а потім, коли довідуємося, що воно за людиці, тратимо довір'я й до інших, тратимо охоту до життя, до поборовання труднощів.... Однак коли ти збереш усю силу волі, тоді ти станеш на прою з долею і тоді певно вийдеш переможцем; а як навіть і не судилося б, тоді хоч не будеш мати жалю сам до себе, що не зумів помститися за свої кривди. Роздумай над

цим добре... За два дні будь знову на нашій місці зустрічі, тоді ще побалакаємо. Наразі ж відпочинь — Ага! Як з твоєю квартирою, чи певна? — Ну, то добре, не переймайся. Що ж? Так мусіло статися...

Ці два наступні дні пересидів в Адася вдома. Хоч як його тягнуло в місто — погачити хоч на мить знайомі вулиці, рідний дім, — не зважився на таке, знаючи, що стрінувши випадково цю падлюку Тадзю, не міг би стриматися, та не пустити в нього цілий магазин свого «штаєра». Був вдячний, що Адасть за ці два дні цілий час просиджував з ним вдома.

«Козаки» з Гуцулії на прощанні добровольців в Станиславові, літо 1943 р.

Знав, що невилі був би просидіти в таких хвиликах самотнім.

За два дні знову мав зустріч — уже не з Зенком, а з якоюсь пристійною дівчиною, що дала йому доручення з'явитися на зв'язкову квартиру при вулиці Кубасевича. Знав цю вулицю, а як йому названо номер камениці, то в його уяві зарисувалася виразна картина самого дому. Скільки разів проходив повз цю каменицю, поспішаючи до школи, чи то скорочував собі дорогу поперез її перехідну браму, хочаги вийти на сусідні вулиці: Кентшинського чи Городецьку. Дістав кличку й відзив та попередження бути обережним. Явка — ще того ж самого дня в шостій звечора.

Ромко не спішився. Маючи доволі часу, пішов до поблизького кінотеатру. Точно за п'ятнадцять шоста всів у трамвай (на «вісімку») та, поїхавши декілька зупинок, зліз біля костела Єлисавети.

Стрілки на вежовім годиннику показувала за п'ять шосту. Помалу, крок за кроком, не поспішаючи попрямував на умовлену квартиру. Перед домом пристанув на хвилину, оглядаючися мимоволі на обі сторони. Тоді перейшов на другу сторону та хвилинку задержався при крамнич-

ній вітрині, оглядаючи нецікаві крикливі афіші про «визволення».

Дзвін на вежі почав бити шосту. Боячися звернути на себе увагу, Ромко пройшов ще раз за ріг вулиці Кубасевича та по хвилині уже спішним кроком вступив у браму дому. Кількома скоками дістався до дверей на першому поверсі, по дорозі відбезпечуючи та пригтовляючи до стрілу в кишені штанів свого «штаєра». При дверях на хвилину задержався щоб віддіхнути й енергійно натиснув дзвінок.

В кімнаті почулося шарудіння ніг й у дверях показався молодий чоловік,

Архів „Вісті“

що з острахом поглянув на Ромка. А можливо, що Ромкові лише так вдалося, бо чоловік простягнув руку й зовсім вільно сказав: — Прошу дуже, пане Кулик, прошу зайдіть...

Та в цю хвилину впали з-за плечей того чоловіка слова, що, мов електричний струм, поразили Ромка.

— Ето хто? —

— То мій добрий знайомий, що ходив зі мною до школи, — почав скоро той молодий чоловік, не знати чому, дуже притишеним голосом — тепер працює в «Харчпромторзі»...

Ромко вже не дочув останніх слів. Двері, що вели на сходи, ще не були зачинені. Ромко збігав вниз з одною лише думкою, що коли той буде стріляти, то не вцілить, бо на сходах панував сумерк. Аж як уже був на партері, почув за собою декілька пострілів, один за одним. Чув також, що за ним біжить не один чоловік, а щонайменше двох чи може й трьох.

За хвилину був у довгому коридорі. Затраснув за собою важку залізну браму та вискочив на подвір'я. Пробіг його миттю та опинився в домі, звідки вийшов уже на людну Городецьку вулицю. З розгоном вскочив на східці проїжджого трамваю і задоволено подумав:

— За скоро запитали «Ето хто?»... на кілька секунд за скоро. Це мене врятувало.

Аж в Адася на квартирі здав собі справу, у якій небезпечі був оце перед годинюю. Ще раз прийшов до переконання, що в житті дрібку щастя таки має.

Сьогодні йшов знову на зустріч із Зенком. Чи буде він, чи, може, знову хтось інший? Про те, що з ним трапилося на Кубасевича він зараз же на другий день позвищував Зенкові, з чого той був задоволений, бо ж це забезпечувало ще інших, що мимоволі могли попасти в засідку, яку підготували «угабівці» з Управління Государственной Безопасности. Уже від деякого часу не було чути нічого від зв'язкового, що то жив на цій квартирі, тому то Ромка вислали «на цинк». Щастя, що йому вдалося «звіяти».

Приспішив кроку, коли годинник на ратуші став бити другу годину. Цим разом знову зустрів Зенка. Привіталися як давні знайомі та попрямували в сторону Замкової гори. Все ж безпечніш та просторіш для дії, ніж у тих залюднених вулицях. Зенко говорив вривано:

— Ромко, ти ще залишишся декілька днів тут. Старайся не виходити на місто. Небезпечно. Десь на другий тиждень до тебе, себто на твою квартиру, прийде дівчина або молодий чоловік, що буде питатися за Зенком. Відповіси, що Зенко виїхав до Рівного. По виміні цих слів, одержиш від неї декілька інструкцій, а тоді «дралюй» на «зелену». Коли б мене не було після твого приїзду до Ольхивець ще який тиждень, — а це мабуть, випале на початкові дні липня, то поспішай до мене. Я ще сьогодні «брикаю» на «зелену». Тут маєш трохи «форси», що мені вже непотрібна, та ще раз зважай на конспіраційну засаду: коли не треба, не ходи без цілі по вулицях. Воно, хоч не торкається людей, що зжиті з пим тереном, але для таких розконспірованих, як ти, не дуже на місці. Подруге, тим збережеш і свого приятеля від прикрих несподіванок, коли б тебе вислідили в його хаті. Ага, кудюло думаєш переходити «зелену» назад? — кінчаючи свою розмову, спитав Зенко.

— Ще не знаю, який звідси поїзд зловлю. Постараюсь виїхати в Перемішль, а звідти вже навпражки на Ольхивецькі ліси; там терени над Сяном не такі відкриті, як деінде, — відповів Роман. — Зрештою побачимо, чи вдасться мені швидко перейти джебуди; чогось чую «трему» після останнього випадку на Кубасевича. Чи не знак воно, що я втратив пачування над своїми нервами?

— Ех, і дівка ти, Ромко, — з докором відповів Зенко, — переймаєшся речами, що й так уже не вернуться, тоді як тобі треба мати голову на карку. Намагайся всяко пролістатися назад за кордон. Нам залежить багато на тому, щоб ми одержали ці інструкції-звіти вповні. Школа, що не може ще декілька днів зажгати, пішли б ми оба, ну, але сподіюсь, що якспіт вив'яжешся із свого завдання, — кінчив Зенко.

Ще порозмовляли, пройшлися та,

стиснували собі правиці, розійшлися. Ромко збіг стрімкою стежинкою з замкового парку й вийшов на Татарську. Ішов «до хавіри». Праворуч прозігали рейки залізниці, ліворуч — мури кам'яниць. По брудних, неохайних, обдряпаних домах сіро-жовтої барви мешкали дрібні урядники, ремісники та вбогі продавці. В офіцинах жив пролетаріят, від «визволення» «панівна класа», ніби суспільно найвищий; насправді зараз він ще більш примирав голодом, ніж воно було колись. Ромко зустрічав жінок з виголоднілими, стомленими обличчями, вихуділих дрібних дітей, що з гамором гралися на вулиці; в якійсь брамі зустрів високого чоловіка в убранні, напевно робленому колись на міру з доброго кравця, а тепер вповні знищеному. Чоловік стояв зі спущеними безрадно руками в брамі, дивлячися безнадійним поглядом кудись перед себе. Трохи далі двох малих хлопчаків бризкали на себе водою з поблизької вуличної воляної помпи. — Пощо я власне отак кручуся по цих вулицях? — подумав Ромко. — Алж? сказав Зенко, одне з правил конспірації це — не крутитися по місті без потреби.

Але Ромка до цих вулиць тягла якась внутрішня сила. Ще будучи «вдома» за мирних часів, любив отак без цілі волочитися по всіх усюдах цього рідного міста. І оце нагло, вже у вильоті вулиць Соняшної та Під Дубом прошибла в його голові думка, що колись, не так уже давно, зустрічався тут на розі очих двох вулиць з панянкою в гранатовому береті, в сню-білій блюзочці та в гранатовій спілничці. Лесь тут неалеко воча мешкала. Її проважав тоді очими вулицями. В його пам'яті вілжили виразні картини з-перед двох років. Ряди вуличних ліхтарень, що мигтіли жовто-анемічним світлом у сумерках травневих вечорів. Пригадав собі, що коли йшов тоді з нею по вулиці, числив ліхтарні, бо панянка в гранатовому береті сказала тоді, що мешкає в одному з цих домів — «зараз за восьмою ліхтарною звізці». Коли залишилося ще тільки шість ліхтарень. Ромко постановив їй щось сказати, щось дуже важливе, але не міг зформулювати думки, не міг навіть знайти слів. А ліхтарні зникали одна за одною...

— Дивно створена людьська душа, скоро можу собі пригадати оці ліхтарні після такого довгого часу, — подумав Ромко. — І напевно тому «лажу» тут, а те, що я хочу нібито скорити нудьгу очікування, це лише претекст...

І нагло Ромко спостеріг чоловіка, що прямиував просто на нього. Чоловік виразно усміхався. Ромко пізнав його відразу. Хотів скрутити в бічну вулицю, але вже було запізно.

— Вдам, що його не бачу, — сказав собі Ромко, — може, якраз мене не пізнає.

— А, моє ушановане для пана Ромка, — з іронією в голосі промовив Тазьво Гожеланий, настипаючи всією шириною грудей прямо на Ромка й загороджуючи йому дорогу: Ромко бо, спустивши голову, хотів уникнути неприємної зустрічі.

Хвилину стояли мовчки. Ромко не відповідав на Тазьвові слова. Пощо? Адже положення було безвиглядне. Очима миттю оцінив ситуацію: вулиця світила пусткою гарячої полудневої пори. Почувався як звір, зловлений у тенета. На мить оволоділа ним слабосильність. Опритомнів від вимірною в його груді револьвера та від Тазьзових слів:

— Но, збунтовани хам'є, пуйдземі...

Йому в очах мигнула смерть. Зрозумів, що тут лиш один вихід. Знітився, присів, зібрав у собі всю силу і кинувся на Тадзя. Схопив його міцно за горлянку, другою ж долонею зловив його руку, в якій той тримав револьвера. За всіляку ціну відібрати револьвер! Знав один певний схват за перегуб долоні, вивчений колись на змагунських тренінгах. Знав, що тоді лише один міцний стиск і револьвер випаде з зомлілої руки. Але Тадзьо всіма силами видирав свою руку і він не міг пальцями дістати її вразливого перегуба. Його огортала розпука. Відчулювався від настирливого дула револьверової цівки, стискав долонею горлянку противника, а тимчасом Тадзьо хрипів, харкотів і п'ястуком бив його по голові. Кожен удар у насаду черепа Ромко відчував, як удар важким каменем.

Хтось біг на допомогу, бачучи бійку цивільного з мундированим міліціонером. Ромко відчував що слабе. Якась незнана йому досі в'ялість оволоділа його м'язами. Чув, що приходить кінець. Смерть! Не датися!.. За ніщо в світі не датися!..

Останками волі напружив м'язи, пустив Тадзьову горлянку, стиснув обома руками заціплю довкола рукоятки револьвера долоню, напружився, викрутив цівку до його грудей, насильно втиснув свій пагець у виріз спускового язичка і — сіпнув. Гримнув вистріл. Ромкові очі приплющилися, осліплені близьким блиском огня. Це побачив, як Тадзьо, розкинувши широку руку, звалився навznak на розпечений сонцем брук.

— Зараза! Гат!.. — зі злобою прошепотіли Ромкові уста:

Він мимоходом протер осліплені очі. Миттю багнув усю грозу свого положення: звідусіль чулися прискорені кроки припачкових прохожих. Митом витягнув з-під блюзи свого «штасера» та пчстив коротку чергу в сторону найбільш агресивних лвох чоловіків у залізничницьких уніформах, а що вже такі хватали його простягнутими руками.

Почувся крик, хтось важко гупнув на камінні плити. Два прохожі, побачивши, що трапилося, вступилися йому з дороги, станувши під муром. Жінка та чоловік, що йшли були вкупі, кинулися втікати кожне в іншу сторону. Ромко почув револьверові постріли і побіг, не оглядаючися. Ще зустрів «команліга», в'біглого напроти з наганом пчстив в його сторону кілька стелів та вбіг у браму якогось дому. Здавалося, що в темних сінях хтось йому хоче заступити порогу. Крикнув пронизливо та, в'бігши на подвійя, перескочив невисокий паркан і, важко влілюючи, видряпався на залізничий насип. За хвилину був уже по другій стороні насипу

та зникав поміж городами й вуличками Клепарова.

Уже доволі пізно ввечері, поблукавши по Клепарові, по Великім і Малім Голоску, по Замарстинові, прибув до Адаська, що його застав до краю збентеженого.

— Ти де блукав? Зрештою це не мое діло... — почав Адаць. — Але чи ти знаєш, що сьогодні сталося? Подумай тільки: хтось «крупнув» того «хлистка» Тадзя і то просто на вулиці... Чи аби, борони Боже, не ти це зробив? — спитав він Ромка, сверляючи його пронизливо гострим поглядом.

— Шкода, велика шкода, що хтось невідомий відібрав мені насолоду помсти над цим гадом, — відповів Ромко, ховаючи очі від Адамського погляду.

— Як ще довго думаєш бути у Львові? — спитав знову Адацько.

— Ще цей тиждень, а може й другий. Не знаю. А що, чи маєш якісь, може, неприємності від «старенької» за мій побут тут? — спитав Роман.

— Ні, борони Боже, я лиш так собі... Хоч знаю, ти свідомий того, що жде мою «стареньку» й мене на випадок, якби так ненароком хтось чужий зустрів тебе в мене. Зрештою сам бачиш, яке це життя стало нестерпне під владою оцих «чубариків», — почав Адаць, — ти б ліпше розповів, що там чути нового в світі, бо тут, як бачиш, то чоловік довго не зможе жити у цій подвійній шкурі. Вже маю досить цієї «визволеної» України, хотілося б втекти від цієї забріханости, підлоти, донощитва кудись далеко в світ за очі. Я от тебе не можу зрозуміти, як ти міг прибути сюди, де на кожному кроці чигає смерть, або ж бодай повільне конання десь у далекій тайзі. Ну, але це вже твоя особиста справа. Не мое діло до того мішатися. Розповідж же, що там нового: кажуть, що німці готуються до війни з більшовиками. Хоча після цих приятельських взаємин чоловік ніяк не може в це повірити.

— Адаць, знаєш мене не від нині: що я знав, то це вже тобі розповів, хоча цих відомостей у мене дуже обмаль. Я тобі дуже вдячний, що мене не розпитуєш, зачим я сюди приїхав. Можеш думати, що тобі завгодно, одне лиш можу тобі сказати: я приїхав лиш задля самої цікавоти, однак чистий збіг обставин примушує мене ще деякий час задержатися в тебе; сподіюсь, що нічого не будеш мати проти того. Можливо, що колись про все довідаєшся, та тепер по вбивстві цього гада, не знаю, чи своєю присутністю не нароблю тобі клопотів, — говорив Ромко, знаючи добре, що свідомо бреше. Говорив зі самопевністю в голосі так, що й сам уже повірив в те, ніби вбивство Тадзя це не діло його рук. Перейшов уже в своїх думках над цією подією, як над звичайною, буденною річчю, що й повинна була саме так статися.

Бачучи, що Ромко не так то дуже говіркий, Адаць почав розказувати про всі новості, зміни, що трапилися від пам'ятних вересневих днів минулого року. Говорив про знайомих хлопців, дівчат, про вивози населення, арештування, та про якісь таємничі вбивства, які щораз то трапляються.

Адже служив при міліції, заходив до обласного управління на вулицю Зелену, де мав своїх знайомих, які й для Ромка не були чужими. Згадав і про вбивство начальника міліції одного з відділів, яке трапилось цього року десь приблизно в лютому. Адаць співчував цим невідомим, грізним месникам, що, не зважаючи ні на що, беззастережно по-геройськи повели цю безкомпромісову боротьбу з хижачьким займанцем. І він був гордий за них. Оповідав про «всипу» одної дівчини у Скнилові, що викрала блянки паспортів; «хатраки» прийшли до неї зараз вночі на «хавіру»; вийшла «кампа», бо в неї були якісь «кляві госьці зі слювами», яким удалося «брикнути» серед «пуканини», але цю «фраерку» «чубарики» при тому таки «закропили».

— Говорив мені один із знайомих міліціонерів, — продовжував Адаць, — що цю дівчину з паспортного стола «всипав» якийсь поляк чи такі наш «перекабачений дурний русин-ренегат» Білик, та довго не попасав на цьому світі. «Вкатрупили» «діда» у його власній хаті. Хто? Бог один знає, але собаці собака смерть. Хва-

п'ятдесят-кілька брали участь у цьому. Що до українців зі «сходу», то між ними часто зустрічаються порядні, однак на загал вони всі якось скрито замкнені в собі, не довіряють нікому. Із скритою ненавистю відносяться вони до місцевих «наших» комуністів. Спершу для мене ця скритість, це замкнення в собі видавалися досить дивними, однак проживши цих кілька місяців під большевиками я їх зрозумів. Ось на сьогоднішній Великдень був один з участкових з мого відділу в нас на святах. Признався, що він українець, хоч інакше, як по-російськи не балакав, та можна було йому вірити, хоча б з його прізвища, зветься Сергій Василенко, десь з Уманщини. Ми оба здружилися, уникаючи дразливих тем. Я відчував, оповідаючи йому про важке життя під польською займанщиною, що він мені не вірить, хоча вголос він цього й не казав. Якось у Воскресну неділю ми мали «вихідний», попросив я його до себе. Коли зайшли в хату, а моя «старенька» попросила нас за скромно заставлений стіл, він зам'явся. Зробився якийсь несміливий, стриманий. Врешті, коли мати почаствовала нас куском свяче-

Львівські добровольці

Архів. «Вісті»

лю тих наших «гойраків» за те, що не дають таким «капусям» довго хліб псувати. Багато з наших знайомих вивезли на весну цього року разом з ріднею, багатьох покликало ще восени минулого року до війська. Хоч би такий «офяра», як от Мисько Кушнір з «Грудка», бідачисько згинув десь під Выборгом у Фінляндії. Забрали до війська і без належної підготовки — «захищай родину». А скільки поарештували; ось недавно зробили «хатранку» на Клепарові та Замарстинові. Забрали біля п'ятдесяти підлітків-«бхдонців» — найстаршому було, може, не більш вісімнадцяти років, — ніби що вони обкидали гранатами відділ енкаведистівських «чубариків». Жалко цих хлопчаків, чей же не всі

ного яйця, — він спершу відмовився, в його очах появилися слези. Повір мені, Ромко, — продовжував Адаць, — я не міг в цій моменті пізнати цього веселого, безтурботного «шибайголови», яким був Серійожа. Аж тоді став розказувати про своїх батьків, що то померли в голодових роках, про те, як його безпритульного забрали, як виховали в комсомолі, одним словом, про те «радісне й щасливе життя під сонцем сталінської конституції». Як через сон пригадував собі це велике торжество — Великодні свята. Згадавав свою матір, що так само, як і моя мати, застелювала білою скатертю стіл. Це було, було колись. Потім він ще більше здружився зі мною. Попередив, щоб я тримав язик за зубами

та не зраджував, що він був у нас на святах.

Ще довго в ніч оба балакали.

*

Декілька днів минуло від останньої події й Ромко просто не виходив нікуди, не хочучи наражувати на небезпеку чужих людей. Про себе не дбав, бо ж чи це йому вперше? Мусів просидіти цей час, доки не прийде зв'язка чи то зв'язковий з «інструкціями» як про те говорив Зенко.

Адась приносив що дня якісь новини. «Чубарики» на його відділі шаліють після цього випадку та шукають за вбивником Тадзя, якому справи величавий похорон. Часто приносив різних часописів, де крім пустих фраз пропаганди нічого більш не було. Всілякі підхлібні слова на хвалу Сталінові та його кліці; зовсім мало про те, що діється не те, що в світі, але таки у львівській області, за винятком хіба похвал різним «стахановцям». Даремно шукав вісток про незвичайні випадки в місті. Його цікавило те, що мало місце тому кілька днів. Перших днів Ромко не брав собі цього випадку так до серця.

— Що ж? Сталося. Мусіло статися. Чи це був дивний збіг обставин, чи може він слідував за мною, знаючи, що доки я на волі, доти йому не буде спокою? Знайшов те, на що собі заслужив.

Ромко сам собі не міг надивуватися, чого власне його думки кружляють довкруги цього випадку з Тадзем. Невже ж обізвалося в нім почуття жалю, совість? Ні. Він уже давно втратив почуття жалю для ближнього. Ще тоді, як його запроторено нізачо на літа тюрми. Все ж таки щось ние в душі. Можливо, що це примусове сидження на місці, ця самота. Адже Адась тільки на ніч приходить, а то часом, коли за ним черга джигурити, то не буває й цілісеньку ніч. А його мати? Її Ромко за цілий час бачив усього кілька разів. Днями, а то й ночами вистояє в черзі за куском мила, фунтом цукру чи то фалатиною мануфактури, щоб за те «на парижі» одержати трохи гроша чи проміняти це на інший продукт. Гамірно аж тоді в хаті, коли обое, Адась та його мати мають вільний день. Адась — що шостий день, а його мати — тоді, коли щось порядного «вторгує», виключаючи неділі та свята, що їх набожно святкує.

Зустрівши Ромка перших днів, вона ніяк не збентежилася, навпаки була рада, що хоч йому, себто Ромкові, вдалося «втєкти з транспорту». Відкалася за Ромковою матір'ю, що її знала добре, та все зі сьозами в очах звертала до Ромка:

— Відна ж, ти моя сирото, таке нещастя спітало вас...

Не знала про те, що Ромко ще перед вивозом своєї матері втік за кордон, і що може й це було причиною репресії. І тепер просила, щоб Ромко нікуди не виходив, а вона вмітиме «держати язик за зубами». Для людського ока вішала все на входових дверях недочинену колодку.

Помалу надходив вечір. Від напіввідкритого вікна приємно тягнуло вечірнім холодом. Ромко нудьгував. От-

так щоб забити час, уже не знати котрий раз перегортав сторінки «Історії ВКП(б)», що її приніс йому Адась. Переглянувши поверховно цю книжку з тендітного паперу, він відкладав її на бік, щоб після якогось часу з нудьги знову забиратися до неї. Часто при цьому призириливо цідив крізь зуби: — Буйда на ресорах! Одна бляга, бляга!..

Надворі почувлись кроки. Ромко похапцем зрівався з «бамбетля», на якому лежав, і вклав свого відбезпеченого «штасера» в кишеню штанів. В долоні відчув вогкість оливи, що нею чистив його. По хвилині почувся легкий стукіт до дверей і Ромко розпізнав притишений Адасів голос.

— А! сервус! — відчиняючи двері, Ромко привітав Адася, — я вже не коївся за тебе... Знаєш, Адась, щось останніми днями почувався недобре. Щось влізло в мою душу.

— Дай спокій, я знаю, ти поденервований, зрештою для такого, як ти, таке добровільне сидження в тюрі, не дуже то приємне. Не знаю, по якій справі ти тут, та — це не моє діло. Ліпше настав примус та щось «спітраш», я голоден, як сто вовків, — сідаючи за стіл, говорив Адась. Сьогодні роздобув дечого ліпшого до нашої «загрихи», — і при тому витягнув здоровий шматок вудженої солонини. — Ага! Де ж то мої «шлюги»? — шукаючи в шуфляді стола, спитав Адась.

— Вибач, нудьгуючи вдома, потрапив уже навчитися курити, — винувало, надроблюючи міну, промовив Ромко, запалюючи примус.

— Ну, нічого, маю це якийсь запас у «старенької» — польські «махоркові».

Та враз цілком несподівано докинув: — Ромко, а ти часом не знаєш Зенка?

Ромко на це питання попросту заміг. Добре, що хоч був обернений до Адася плечима й цей не міг спостерегти зміни на його обличчі. — Або йому або мені кінець, якщо хоч одне слово замінить іншим! — рішив у думці, міцно стиснувши рукоятку «штасера» в кишені, та обертаючись до Адася спитав, стараючись надати голосові байдужого тону:

— Якого Зенка маєш на думці?

— О! Пардон! Не так має бути... Чи тут живе Зенко? — заговорив до Ромка Адась сміливо умовленим кодом.

— Ні, виїхав до Рівного, — з полекшею в голосі відповів той та, вже сміючись, добавив. — Маєш щастя Адась, а то, коли б ти хоч на словечко був змінив код, вже тепер стукав би до святого Петра...

— Та що ти, Ромцю, «балкаєш!» — прижмурюючи очі, заходить від сміху Адась. — І ти б мене, мене — свого щирого хлопа — післяв на «сафатову долину»? Ех! «браце», не вірю! Не будь же такий жорстокий, це не пасує до твоєї «бузі». Та де ж та «балікати» до «свого варята», — удавано здригаючись, говорить Адась.

— Ну, не насміхайся, — серйозно почав Роман. — Мою вдачу ти добре знаєш! А останні місяці мене ще заставляли стверднути. Для мене сантиментів уже немає. В тих обставинах, в яких ми тепер, на них нема місця. В боротьбі не числять жертв. Якщо хо-

чемо перемогти та дійти до нашої великої мети. Я виїшов завдяки Зенкові на правильний шлях і йду ним просто. З цього шляху не заверне мене ніяка сила! Не помилюю нікого, хто поважиться стати впоперек. Вбий би з місця. Досить цього панькання з ворогом. Доки буде зватися: «Це не покультурному, це не випадає», — доти ми, наші діти й, Бог зна, чи не внуки й правнуки — будемо гнути спину, як гнули наші батьки, діти, прадіди. Правда, не всі схилили голову перед ворогом, а з погородю для смерті гинули, складаючи в жертву батьківщині своє життя. А ось і ми, — я, ти, другі, подібні нам, ті, що без цілі, як сліпці, блукали вулицями нашого, але якого чужого Львова, — потрапили на цей прямий шлях, що веде через жорстоку, безкомпромісову боротьбу до нашої цілі — власної держави. Але як мало тих, що свідомі цього, свідомі тих жертв, перешкод, що стоять на цьому шляху... Я гордий з того, що бачу тебе, Адась, в наших рядах, — продовжував з запалом Ромко, дивуючись сам собі, тому досі незнайомому відчуттю патріотизму, тим гострим, твердим словам, що падали з його ж уст у цій маленькій кімнатці на передмісті гордого Львова. Можливо, що тих кілька днів його примусової самотності, в яких передумав був так багато суперечних думок, — можливо, що це з них склався оцей його «балак» до Адася, можливо, що й цей рій думок мусів якось виладуватися. А що вони прибрали таку форму, то сам Ромко не знав, не міг догадатися, яким чином прийшло до цього. Можливо, що ця трагедія його рідні, цей драматичний і такий несподіваний акт помсти примусив його призадуматися, що тут не лиш помста за свою особисту кривду, що те, що він досі робив, чим жив, це не лиш авантюричне прагнення пригод, небезпечних і емоційних вражень. Це щось більше, це той підсвідомий, стихійний вияв волі народу, який зажаг вресгті стати паном на своїй землі, це вияв помсти на ворогові за в'язівчине поневолення. І Ромко, кладучи натиск на кожне слово, твердо з гордістю повторив ще раз:

— Так, Адась, я гордий, гордий з того, що ми, ці напів зденационалізовані, ці погороджані нашим селом «львівські батяри» зуміли знайти цей правильний шлях, що веде до спільної нашої мети — власної держави. Що ми зуміли вийти з сліпого завулка національної несвідомості на цей шлях. Не важно, що дехто з нас призабув навіть свою батьківську мову, не вина це їх, ні їхніх батьків. В цій жорстокій борні, що ведеться за наше визволення, вони своєю кров'ю засвідчують свою національну приналежність. Це не романтика ні фанатизм, це та стихійна сила пробудження приспаного довговічною неволею народу, стриму для якого вже не буде, аж твердою ногою станемо на власній землі. І горе тому, хто поважиться стати впоперек її дороги. Мусимо пам'ятати про обов'язок супроти батьківщини. Виректис усього, забути за все наше особисте, за ніким не жаліти. Знати лише дві речі: наказ і ворог. Бути безкомпромісовим до всіх і до всього, що заперечує наш

змаг до волі. Всіма засобами знищувати ворога і це засада. Наша хмура доба, доба заліза й крові, вимагає від нас чину. Шлях наш важкий. Але краще згинуть в борні, як конати в рабських путах неволі. За нами, за поляглими прийдуть лави нових борців, які продовжуватимуть нашу боротьбу, то й довершать наш шлях, шлях до вільної батьківщини. Бо так мусить бути, бо це закон природи. — сівши у крісло та глибоко зідхнувши, закінчив Роман.

На хвилину запанувала тишина, переривана булькотінням кипучої води на запаленому примусі. Звільна, мов втомлений важкою працею, підвівся Адаєв та заходився лагодити чай. Мовчав. Був під враженням щоденних почутих слів. Хотів знати підтвердження своїх здогадів, тому стиха запитав:

— Так ти його «спрятав»?

— Так!.. Якого то так дивно й несподівано сталося. Не так я думав помститися на цій падлюці... — відповів ледве чутним шелотом Ромко. — А де ж ті «трапи», що ти мав передати мені? Хочу ще завтра вранці вирушити на «зелену» — додав він.

— Маю їх тут. Повечеряймо, ти переночуєш, а завтра вранці відпровожу тебе на станцію. Адже знаєш, як важко тепер дістати квіток, до того маю ще сьогодні нічний джур, — говорив Адаєв, застелюючи стіл та ставлячи на ньому запалену нафтову лампу.

*

Непомітно насунулася ніч. Небо вкрилося мережкою мерехтливих зірок. Сріблестий місяць відбивався на віконних шибках. Ромко не міг заснути, хоч північ уже давно минула: його голова горіла від різномірних думок. Сам не міг здати собі справи, чого хвилюється, чого тривожиться.

— Ах, коби вже скоро день настав, щоби врешті вирушити...

Серед тривожно-оцікування пройшла ніч. На сході почало сіріти. Раптом у тишині передміської вулички почувись чийсь скорі кроки. Ромко насторожився. Адаєв ще звечора пішов на джуркування, обіцяючи, що прийде десь біля восьмої зранку. А це щоденний третій година! — твердив Роман у думках. Якесь недобре прочуття охопило його й він, поспішаючи, скоро вдягнувся, при цьому заховавши на грудях добре, переданого пакета. З готовим до стрілу револьвером, зачепивши до себе віддих, Ромко, мов кітка, опинився біля вікна. Крізь шибку маленького віконця побачив як скорим кроком до Адаєвського дому прямує якась людина в міліціонерській формі. Ще лише кілька кроків і почувся легкий стукіт у двері. Роман не відзивається. Легко шикнула відбезпечувана пістоля. В порядку.

— Юську! — почувся тихий шепіт з-за дверей — Юську! Це я від Адаєва! — почувлося ще раз накликування та нетерпеливий стукіт у двері.

На звук свого прибраного прізвища, що ним кликала Ромка «своя братія», Роман, не спускаючи вказівного пальця правої руки з язичка схованої в кишені штанив пістоля. — відчинив двері.

— Здрасте! Ето ви будете Юсько? Я Серійожка, Сергей Василенко — поправляючись, по-російськи почав прибулий, — мене послал з етой бумагой Адам; он попалса, панімасте? — передаючи Гомкові свисток паперу, кінчав прибулий.

Ромко, не змінюючи позиції, з-за одвірка простяг ліву руку по записку й скоро до місяця пробіг очима по недуже то каліграфічному письмі Адаєвського листа:

«Юську! всипа, я кіблюю, дралюю на зелену, цей мента блят, май глік. Сервус! Клаповух». Це означало: «Ромко! зрада, я арештований, втікай за кордон, цей міліціонер свій, май багато щастя! Адаєв».

Ромко скоро зорієнтувався, хто це перед ним: адже Адаєв згадував був про цього Василенка, як про свого доброго знайомого, — то ж, звертаючись до прибулого, спитав:

— Що сталося з Адамом? За що його арештували?

— Розкажу вам усе по дорозі, а тепер яко мога скоріш тікайте звідси, бо ж кожної хвилини можуть прибути на обшук його квартири. Я маю вам товаришити, ви ж самі піднайдете найкоротшу дорогу, щоб вам чим скоріш вибратися з міста. Такої ранньої години не дуже то безпечно самому спішити вулицями міста — говорив поросійськи, горячючись, Сергій.

Ромко спішно вернувся до кімнати, випив зимної кави, узяв кусок хліба та залишеної з учора ковбаси, декілька пачок «мажоркових», що їх ще звечора витягнув був Адаєв із материного «сховку», заховав коробку сірників і на кінець встромив ще до кишені чотири відбезпечені польські гранати. Примкнувши докладно двері та вже на правду затраснувши на них колодку, Ромко вирушив зі Сергієм у дорогу.

Пішли жвавим кроком болотнистими небрукованими вулицями в сторону Замарстинова й Клепарова, прямуючи на захід, немов би втікаючи від дня, що на східньому скраї неба вже почав показуватися срібно-золотистими променями. Місяць уже зайшов. В повітрі все більше розтавала сірість. Контури камениць міста зарисовувалися з сумерків і обкутувалися ранішнім пухом сизої імлі, а вуличні ліхтарні довгими рядами горіли блідо-зеленкавим світлом, наче зірки на сизо-молочній котарі.

Ромко йдучи вдивлявся в цю панораму старезного міста й відчував, які йому рідні оці невиразні і такі величні контури гордого Львова. З увагою слухав Сергійового оповідання:

— Вчора вечером, як Адам прийшов джурувати, несподівано викликали його до начальника «розіска» і після довшого переслуху там його розбросто й спроваджено на «джурку», де я мав службу вартового. У відповідній хвилині, як на джурці не було джурного участкового, Адам оповів мені в коротких словах, що з ним сталося, та просив мене передати вам якнайскоріше цю записку. На донос якогось єврея, що знав його ще з перед війни, його арештовано, як це в нас говорять, «за націоналістичні ухили». Доля його пересуджена. В нас за таке жде смерть, або догготривале за-

слання на далеку північ, а що власне рівняється першому, чи ще навіть жорстокіше, бо це означає повільне конання. Так, браток, — така наша жисть в союзі братніх народів... — якось безнадійно закінчує Сергій своє оповідання.

Роман мовчав. Проїшли Замарстинів та стали підходити до клепарівського лісу, що майорів у даліні. При останніх домах передмістя Ромко попросив Сергія, кажучи, що дальша дорога безпечніша, та що немає потреби, щоб той непотрібно втрачав час, адже його неприсутність може викликати на міліці підозріння.

— Так бувай, брато! Шасливої путі! — сказав Сергій, подаючи Ромкові на прощання правицю.

Сердешний стиск руки й оба розійшлися в протилежні сторони.

Роман звернув на пільну доріжку, прямуючи до недалекого лісу. Був тепер спокійний, такий опанований, що йшов автоматично. Було трішки холодно, бо вранішня мряка, розстелена над землею, проймала холодом до кісток, а ця пуста, сповнена передсвіттанкової тишини, морозила своєю мертвою.

Втоми не відчував, але бажав дійти вже до лісу, дістатися там — за «зелену».

З землі снувався білявий туман і окутував обриси обрію. Небо з мутносірого стало блакитним, а на сході крізь імлу почало рудіти. Шерех нісся від загонів збіжжя і від лісу. Світ, мов величезна лійка, наповнявся біляво-рожевою барвою світанку. Чорнява зелень, каміння, земля — все воно було покрите росю, ніби потом після кошмарних снів. Сірість, безформність і мертвота сутінків почали дрижати й набирати життя. Від червоначих променів східного сонця запалювалися краплини роси. Збіжжями пробігла хвиляста дрож, неначе пробудження зі сну. Ще довкруги панувала незглибна тишина, що в ній можна було відчути всі нап'яті струни щоденного гомону, які лиш чекають, аж на них заграє соняшне проміння.

Коли вийшов на вершок клепарівського узгір'я над Янівським цвинтарем та оглянувся позад себе, на сході побачив великий круг червоного сонця, немов би зіницю ока задивлену в синій світ, окутаний сизими туманами. Зупинився від здригання, вражений несподіваною красою, і коли бухнуло вогнем, коли розгорілося в кожній краплині води, — прокинувся з остовпіння. Почув на собі тепло-ніжне дрижання цього світла. Не думав ні про що, був очарований цією надзвичайною красою, що її зрозумів аж тепер, зустрівшись віч-на-віч з природою.

— Боже, який прекрасний, який незрозумілий та складний світ Твій! — прошептав з зачудування Роман, пускаючися в дальшу дорогу.

Чи ВИ ВЖЕ ВИРІВНЯЛИ

ПЕРЕДПЛАТУ?

ЯКЩО НІ, ЗРОБІТЬ ЦЕ

НЕГАЙНО!

ВІЙСЬКОВІ НОВИНИ

Армія советської зони Німеччини

Парламент т. зв. Німецької Демократичної Республіки схвалив організацію «національно-народної армії», яка буде підпорядкована міністерству оборони. Рішення запало, як ствердили керівні особи уряду, з уваги на військову підготовку Заходу і на зобов'язання, на які погодився уряд у Панкові, приєднуючись до Варшавського договору. Варшавський договір, що був схвалений на доручення Москви, як протидія на ратифікацію паризьких договорів, створив військовий блок Східної Німеччини, Польщі і Чехо-Словаччини. Цей військовий блок треба вважати за видовжену руку советського командування в евентуальних операціях проти Заходу. Військовий блок Східній Берлін — Варшава і Прага підлягає начальному командуванню марш. Рокосовського і практично є середньою ударною групою тактичного центру советського західного фронту. З уваги на геополітичну ситуацію згаданих трьох партнерів варшавського договору, збройні сили цих країн становитимуть ядро європейського фронту советських збройних сил.

Рішення про організацію східнонімецьких збройних сил запало на конференції в Москві, яка відбулася на початку 1955 р. «Національна» армія буде напочатку зорганізована з фольксполіцай (див. «Вісті», ч. 9.-10, 1955 р., стаття «Фольксполіцай») По зорганізуванні армії «фольксполіцай» і інші роди поліції мали б залишитись для пильнування внутрішньої безпеки. Як відомо, «фольксполіцай» носить умундирування советського криво. Збройні сили натомість будуть носити традиційну німецьку військову уніформу. Комунисти використали невдоволення німців Федеративної Республіки, збройні сили якої дістали мундири і шоломи американського типу, і стараються традиційними мундирами німецької армії підкреслити національний характер, твореного ними війська. Наземні сили будуть носити мундири сіро-зеленого кольору, повітряні сили — сіро-сині, а воєнна фльота — гранатові. Старшинські ранги в збройних силах Східної Німеччини будуть введені на советський зразок. Молодший лейтенант буде носити 1 п'ятираменну зірку, лейтенант — дві, старший лейтенант — 3, капітан — 4. Генералітет матиме парадні штани з червоними смугами, генералітет повітряних сил — з синім. Ковніри будуть прикрашені золотими нашивками, на рукавах будуть нашиті золоті арабески на зразок нашивок з визвольної війни. На нарамниках генералітет буде носити зірки, а саме: ген.-майор — 1 зірку, ген.-лейтн. — 2, ген.-полк. — 3, армійський генерал — 4.

Міністром оборони іменовано **Віллі Штофа**, який був заступником прем'єра. Він є одиноком тризірковим генералом фольксполіцай, провадив впродовж 3 років міністерство внут-

ішніх справ і довгий час контролював збройну промисловість країни.

При кінці 1955 р. «фольксполіцай» нараховував кругло 120 000 вояків. На наземні сили припадало 100 тис., 10 тис. — на летунство і 10 тис. — на воєнно-морські сили. До цього окремо ще доходить 50-60 тис. резерви і коло 40 тис. частинно вишколених вояків. Наземні сили фольксполіцай останньо склалися з 3 механізованих тяжких і 4 моторизованих піхотних дивізій. Всі ці дивізії були зорганізовані на советський зразок. Вони творили два армійські корпуси («територіяльфервальтунг»). Перший корпус мав головну квартиру в Пасевалку, а другий, південний — в Ляйпцігу. Третій армійський корпус був у стадії організації в околицях Берліну, як корпус особливого призначення. Ядро згаданих 3 армійських корпусів творять механізовані дивізії, зорганізовані за такою схемою: 3 тяжкі полки, 1 середній і 1 важкий танковий полк, 1 полк зенітної артилерії, 1 полк гранатометів, 1 дивізіон артилерії, формації зв'язку, піонерів і допоміжних служб. Крім вичислених, входять ще такі з'єднання: 1 дивізіон середньо-важких танків, 1 див. пол. артилерії і 3 батальйони моторизованої піхоти. Персональний стан 3-ох армійських корпусів за оцінкою військових експертів Заходу вносить 70-100%.

Найкраще є озброєні наземні війська; летунство і фльота під оглядом озброєння стоять на дуже низькому рівні. Летунство має коло 500 летунів, які відбули вишкіл на модерних літаках в ССР. Летунство посідає перестарілі типи літаків советської конструкції: Як-11 і Як-18. В найкоротшому часі летунство має бути озброєне реактивними машинами МІГ-15.

Воєнно-морські сили нараховують кругло 4.000 чоловіків. Фльота складається з легких морських одиниць; зокрема є одна дивізія міноносців і одна дивізія мінувальників. Інші воєнно-морські одиниці є в розбудові. Тяжкі морські одиниці не передбачені.

Мілітаризація т. зв. Німецької Демократичної Республіки є в повному розгарі, а їй сприяють такі чотири установи: 1) Т-во для спорту і техніки („Gesellschaft für Sport und Technik“ GST), 2) збройні сили, 3) бойові групи („Betriebskampfgruppen“), які є окремим апаратом працюючих для оборони батьківщини, і 4) поліція. Молодь НДР зорганізована у «Фрає Дойче Югенд» (ФДЮ), майже ідентичну до комсомолу організацією, що підлягає безпосередньо директивам СЕД. Цю молодь школять в різних військових ділянках. На особливу увагу заслуговує її політично-ідеологічний вишкіл і фізична заправа. З цієї молоді большевики виховують яничарів німецького народу.

На спеціальну увагу заслуговують **бойові групи**, офіційна назва яких

звучить: Kampfgruppen der Partei in den Betrieben, Maschinen-Traktoren Stationen und Verwaltungen“. Скорочена назва: „Betriebskampfgruppen“. Ці бойові групи зорганізовані з працюючих окремих заводів для охорони фабрик і центрів промислових НДР. До цих груп можуть належати тільки вірні партії СЕД робітники, селяни і інтелігенти. Кожний член групи мусить знати військове ремесло і бути готовим «боронити батьківщину». Особлива увага в цих групах звертається на дисциплінованість та на ідеологічно-політичний вишкіл. Організацію груп розпочато по народніх заворушеннях у Східній Німеччині 17. 6. 1953 р.

Групи організовані на «добровільному» принципі. Якщо хто не хоче належати до такої групи, він зобов'язаний скласти писемну заяву партійному відділові даного підприємства або установи, назвавши причину. Групи складаються з чоловіків і жінок. З кожних 30-50 чоловіків або жінок організується сотня, яка ділиться на чоти. Всі трактоно-машинні станції, заводи і міністерства є зобов'язані мати такі бойові групи. Вони повинні не допустити до повторення заворушень, що відбулися 17. червня 1953 р., поборювати ворожу диверсію, саботаж і т. д. Вони мають пістолі, машинні пістолі МП-44, фінки і кріси німецької і советської продукції. Наразі уніформною цих груп є звичайні монтерські стілі і спаска на рукаві. Вишкіл відбувається 6 год. на місяць. На протязі трьох місяців кожного тижня групи переводять спільні вправи. Командири їх безпосередньо підлягають директивам СЕД і співпрацюють на всіх відтинках з поліцією.

Тоді як ГСТ є масовою організацією працюючої молоді, **бойові групи** є робітничими формаціями для охорони промислових осерелків і кооперативних підприємств НДР.

ГСТ в основному дає підставове технічне і військове знання, тому зрядів цієї організації відбувалась рекрутація до «фольксполіцай»; а тепер ця організація буде головним резервваром для армії. Одночасна приналежність до ГСТ і бойових груп є неможлива з причин розбіжностей завдань цих двох організацій. ГСТ має підготовляти технічні і військові кадри, а бойові групи — це парамілітарні з'єднання для охорони промислового потенціалу НДР. «Фольксполіцай», як зав'язок армії, мабуть, у найкоротший час буде переорганізована таким чином, що деяка частина її формацій буде творити основу армії, а друга частина буде задержана для евентуальної неутраляції збройних сил. Розцінюючи «фольксполіцай» під моральним аспектом, треба ствердити, що СЕД не може цілком покладатися на неї з причини масової дезерції фольксполіцистів до Західної Німеччини. Проголошення постання національно-народної армії НДР партія намагаться здобути симпатію зокрема тих німців, які з великим сантимаментом ставляться до німецьких військових традицій.

Ф. К.

ЗБРОЙНІ СИЛИ ЗАХ. НІМЕЧЧИНИ В ДРУГІЙ ОРГАНІЗАЦІЙНІЙ ФАЗІ

Організація

Після добровільної рекрутації з початком 1956 р. кадрів збройних сил Німецької Федеративної Республіки, приступлено до другої фази їх організації. Дотепер виставлено 6 вишкільних сотень — 4 для наземних військ і по 1-ій для летунства і воєнно-морських сил, і розпочато вишкіл інструкторів-спеціалістів особливого призначення. Летунський вишкіл німці переходять у Нервеніху, а морська фльота вишколюється у Вільгельмстафелі; перший гарнізон зорганізовано в Андернаху. Незалежно від цих вишкільних формацій, на вишколі перебувають: 1 сотня жандармерії, 1 господарча група і музичний корпус. Основний, теоретичний вишкіл має тривати по 3 місяці; описля сотні поділяють на чоти, які будуть приділені як інструкторський персонал до батальйонів. У вишколі наводяться такі чоти: танкові, гренадірів, танкових сгерів, танкових гренадірів, танкових обсерваторів, артилерійські, піонерів, зенітної артилерії і польового зв'язку.

Більшу частину озброєння для перших військових з'єднань доставили США. Крім цього, США приділили для вишколу перших частин деяку кількість інструкторів. Вишкіл озброєння легкою зброєю відбувається в гарнізоні в Андернаху; вишкіл добровільців, що зголосилися до авіації, іде в Ляндсбергу і в Фюрстенфельдбруку. Вишкіл відбувається на звичайних і реактивних машинах. Технічно-авіаційний персонал вишколюється в Кавфбойрені. Наразі німецькі вояки відбувають вишкіл на американських летовищах, тому вони підлягають американському командуванню і є на американському удержанні. До кінця червня ц. р. буде уможливлений в США вишкіл для 800 офіцерів, підофіцерів і вояків. Інструктори для воєнно-морських сил НФР мають бути вишколені з кол. матросів і офіцерів, які є тепер на службі в американців в Бременгафені і в Шірстаі. Вишкіл має бути переведений за американськими методами.

Перша посилка зброї з США вже надійшла. Це — переважно легка зброя. Важка зброя (танки, літаки, вишкільні морські одиниці, артилерія і т. д.) буде приділена Америкою по переведенні вишколі інструкторських кадрів. Вивінування збройних сил (умундирування, вантажні авта, мотоцикли тощо) буде продукуватися в Німеччині.

Шість запланованих танкових дивізій мають одержати коло 1300 танків. Поза контингентом 12 дивізій мають бути зорганізовані самостійні танкові бригади; отже збройні сили Західної Німеччини будуть мати не менше 2.000 танків.

Як видно з офіційних повідомлень уряду НФР, виставлення всього контингенту триватиме не менше 5 років. Отже 12 дивізій будуть здатні до бою не раніше, як у 1960 р.

Ф. К.

Шеф штабу Німецької Федеративної Республіки

На правній базі закону про добровольчу службу від 23 червня 1955 р. боннське міністерство оборони, очолюване міністром Теодором Блянком, покликало до військової служби першу чергу добровільців, які будуть кадрами для постаючих збройних сил НФР під назвою «Бундесвер». 6 березня ц. р. німецький парламент, «бундестаг», схвалив поправки до федеральної конституції і новий закон про військову службу, які відкрили шлях для організації збройних сил в НФР. Цей закон визначає як найвище становище вояка, пост готови «мілітарної ради», який відповідає в США постові шефа об'єднаних штабів. Цим першим вояком з НФР став кол. довголітній шеф оперативного відділу генерального штабу вермахту, тепер п'ядесятвісімлітній **ген.-лейтенант Адольф Гойзінгер**.

Гойзінгер походить з міщанської родини з Гельмштету. Батько його був директором гімназії, і наміром родини було, щоб їх син став лісничим. Перша світова війна перекреслила ці плани. В травні 1915 р. Гойзінгер здає прискорену воєнну матуру, і його покликають до активної військової служби. Після рекрутського вишколу в 96-му полку піхоти і закінченні 6-тижневого підстаршинського вишколу в полігоні Демберіці, Гойзінгера в ступні підхорунжого висилають на західний фронт. В боротьбі за Верден він дістає рану, і його відзначено Залізним хрестом 2-ої класи за хоробрість. Описля відзначається він як бойовий старшина на посту чотового і командира сотні в боях біля Сомме та Аррасу і здобуває відзначення Залізного хреста першої класи. Восени 1917 року, в боях у Фляндрії Гойзінгер був другий раз важко поранений і потрапив в англійський полон, з якого вернувся щойно в грудні 1919 р. Повернувшись з полону, Адольф робить заходи, щоб вступити в університет, на відділ лісництва, але смерть батька і брак матеріальної бази змушують його остатись у війську. До сталого війська приймають його в ступні лейтенанта. Обмежений до стотисячного стану, вермахт не дає великих можливостей для кар'єри. Щойно в 1933 р. Гойзінгер здобуває ступні сотника і дістає можливість навчатись у замаскованих воєнних академіях. Тут він спеціалізується на оперативного старшину. Властива військова кар'єра відкривається перед ним щойно з початком 1939 р., в яку він стартує з поста керівника оперативного відділу генерального штабу. Воєнні плани Гітлера пускають у рух мілітарну машину, і разом з її ростом всі вояки роблять швидку кар'єру. Як шеф оперативного відділу, Гойзінгер часто зустрічається з Гітлером, перед яким звітує про становище на фронтах. За чотири роки своєї праці на посту шефа оперативного відділу доходить він до ранги генерала піхоти (третій генеральський ступінь, тепер він називається генерал-лейтенант). З замахом на Гітлера 20 липня 1944 р. уривається кар'єра Гойзінгера, якого гештапо підозрює в співучасті. Легко ранений при цьому атентаті, Гойзінгер переходить слідство; діставши до нього недовір'я, Гітлер звільняє його з його поста, а відтак, як вузького спеціаліста, для якого немає застосування, — з війська взагалі. Однак Гойзінгер не довго перебуває у своїй родині і добровільно долучається до армійської групи танкових частин генерала Штумфа і в характері його дорадника ділить долю цієї частини аж до капітуляції. Полон і нюрнберзька в'язниця, де тримають його як свідка, — такі кінцеві етапи його воєнної долі. На весні 1948 р., відразу після звільнення з полону, його вербує генерал Гелен до німецької розвідки, яка далі працює для американців. Тут він розробляє стратегічне становище за залізною заслоною. Звідси в 1950 р. забирає його міністер Т. Блянк до свого тимчасового «бюро оборони», а з початком 1956 р. президент номінує його головою новоствореної «мілітарної ради».

Досвід, який приносить з собою Гойзінгер, дає йому високі кваліфікації на новий пост, який визначає йому також почесне місце між західними стратегами ОПАП-у. Гойзінгер бачить перед собою завдання «в повному спокої від щоденних турбот присвятитися студії проблематики майбутньої війни.» Як відомо «Бундесвер» є вбудований в організаційну структуру командування ОПАП-у. Міністерство оборони сподівається, що Гойзінгерові вдасться скоординувати плани ОПАП-у так, щоб оборонна лінія Заходу покривалася з кордонами НФР. Рада ще докладно не оформлена і компетенції її голови точно ще не визначені, так що головне завдання її полягає в розробленні оперативних планів і координації їх з політичними вимогами та планами командування ОПАП-у.

(мар)

ВИДАТКИ США НА РАКЕТНУ ЗБРОЮ

(в млн дол.)

Бюджет рік	Видатки на продукцію	Видатки на винаходи
1951	21,0	—
1952	168,9	—
1953	295,0	—
1954	503,5	231,4
1955	518,4	254,1
1956	?	242,4

За «Інтерв'ю», ч. 9., 1955, стор. 709

Як виглядає «Бундесвер» ?

Підготовчий період мілітаризації НФР закінчився 31. 3. 1956 р. з вигасенням тимчасового закону про становище добровольців у збройних силах. В цей перший період були розв'язані всі міжнародні питання щодо суверенності НФР і розмірів її ремілітаризації. Маємо на увазі постанови паризьких договорів і ухвалу про прийняття НФР до ЗЕС-у (Західно-європейського союзу), в рамках яких устійнено стан і форми контролю німецьких збройних сил. Постанова про прийняття НФР до ОПАП-у визначає для «бундесверу» конкретну роллю. В цей перший період уже створено кадровий скелет для розбудови збройних сил. Перші спеціалісти, старшини і підстаршини різних родів зброї, проходять уже навчання в США.

Другий період починається 6 березня 1956 р. схваленням змін конституції і закону про військову службу. На основі цих законів на чолі збройних сил стоїть бундеспрезидент Гойс, до якого належать право номінації і звільнювання старшин, надання відзнак тощо і окремі прерогативи в разі війни і виняткового стану. Безпосередня влада над бундесвером належить міністрові оборони, який відповідає перед бундестагом, через що вперше в німецькій історії німецькі збройні сили стоять під парламентарною контролею. Як контрольний орган бундестагу з правами слідчої парламентарної комісії, діє «комітет оборони», вибраний парламентом, і «уповноважений бундестагу у військових справах» в ранзі державного секретаря і з завданням постійної контролю. На основі законів воєнний стан проголошує президент на внесок парламенту. В час війни права і обов'язки міністра оборони переходять до компетенції канцлера, який очолює державну екзекутиву. Винятковий стан проголошує президент на внесок канцлера за попередньою opiniєю голови парламенту (президент бундестагу).

ЧИ ДІЙСНО ЗМЕНШИВ СССР ВИДАТКИ НА ЗБРОЙНІ СИЛИ НА 1956 р.?

Наприкінці грудня м. р. верховна рада СССР затвердила видатки на цілі оборони на 1956 р., загальна сума яких виноситиме 102,5 млрд рубл. В порівнянні з видатками в 1955 р. (112,1 млрд рубл.) бюджет для збройних сил на 1956 р. є менший на 9,6 млрд рублів.

Для характеристики «мирних» тенденцій Советського Союзу подаємо бюджетові видатки на оборону СССР, починаючи від 1939 і до 1956 року. Видатки на збройні сили завжди були найкращим показником намірів кожної країни. Отже бюджет збройних сил СССР на 1956 р. в жодному разі не промовляє на користь мирної настанови цієї країни. Бюджетові видатки на оборону СССР в окремих роках виносили:

Бюджетові видатки за передвоєнних років:	
1939 р.	39,2 млрд. рублів
1940 р.	66,7 " "
1941 р.	91,3 " "

Міністерству оборони в складі міністра оборони, державного секретаря і голови мілітарної ради, підлягає шість цивільних і чотири військові відділи. Вони такі: А) цивільні: 1) адміністраційний, II) фінансовий, III) персональний, X) господарсько-технічний, IX) квартирмайстерський, VIII) правний; Б) військові: IV) збройних сил під проводом ген. Шпайделя, V) суходільних збройних сил під проводом генерал-майора Легелера, VI) летунства під проводом полк. Паніцкоґо і VII) фльоти під проводом капітана Зенкера. Всі військові керівники відділів мають титули інспекторів збройних сил. Міністерство оборони має, окрім того, ще три загальні, федеральні інституції: мобілізаційний, технічний і наборовий відділи. В час миру вся територія НФР ділиться на 6 військових округ.

Суходільна армія матиме покищо 4 армійські корпуси, очолювані німцями, але безпосередньо підпорядковані окремим командирам зброї ОПАП-у (для суходільних збройних сил — французький маршал Жвен) і головному командуванню ОПАП-у під проводом американського генерала Грюнтера. Таким є підпорядкування і щодо летунських збройних сил та фльоти. Темпо мілітаризації НФР останньо пожвавилась, і міністер оборони Блянк заповідає, що виставлений ОПАП-ом плян буде виконано дотерміново. До січня 1960 року під зброєю стоятиме вся німецька армія і вже буде готова до акції. Плян, як відомо, передбачає такий стан: авіація — 3236 літаків з 100 тисячами вояків, фльота з 170 кораблів і 20 тисячами вояків, суходільна армія з 12 дивізіями, з чого половина буде танкових, приблизно з півмільйоном вояків. Мілітарне і воєнне планування для бундесверу устійнюється, як відомо, головним командуванням ОПАП-у, яке контролюватиме німецькі збройні сили через свої органи і спільні інституції ЗЕС-у. (мар)

Видатки за воєнних років:

1942 р.	103,4 млрд. рублів
1943 р.	124,7 " "
1944 р.	137,9 " "
1945 р.	128,1 " "

Видатки за повоєнних років:

1946 р.	72,6 млрд. рублів
1947 р.	67,0 " "
1948 р.	66,5 " "
1949 р.	79,1 " "
1950 р.	82,3 " "
1951 р.	96,4 " "
1952 р.	113,8 " "
1953 р.	110,2 " "
1954 р.	112,1 " "
1955 р.	112,1 " "
1956 р.	102,5 " "

На увагу заслуговує те, що встановлені бюджетові видатки на оборону СССР на 1956 р. майже дорівнюють таким же видаткам з «гарячого» для СССР воєнного року 1942 (103,4 млрд рублів).

НОВА ОБСАДА МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ ФНР

Керівництво Відділом Збройних Сил перебрав ген.-лейтн. Д-р Шпайдель. Відділ Наземних Сил знаходиться під комісаричним керівництвом ген.-майора Гельмута Легелера. Відділ Фльоти провадить фрегаттен-кап. (полк.-лейтн.) Адольф Ценкер. Відділ Летунства підлягає полк.-лейтантові Вернерові Паніцкоґу.

Керівництво новозорганізованої Військової Ради Керівництва („Militärischer Führungsrats“) при Міністерстві Оборони ФНР обняв ген.-лейтн. Гойзінґер. До компетенції цього відділу належать такі справи: стратегія, командування, організація, вишкіл і вжиття збройних сил. Цю раду творять: ген.-лейтн. Гойзінґер, як голова, і начальники відділів збройних сил, наземних сил, фльоти і летунства.

ГЕЛІКОПТЕРИ СССР

Слідкуючи за розбудовою гелікоптерів в СССР, треба ствердити, що Советський Союз і на цьому відтинку озброєння докладає зусиль, щоб додержати кроку з Заходом. 3 липня 1955 р., під час свята повітряних сил СССР, в Тушині під Москвою перший раз були показані двомоторні гелікоптери конструкції відомого конструктора А. С. Яковлева. Цей гелікоптер має кодову назву «горс». Полк. С. Г. Бронзев висловився про гелікоптер цього типу так: «Наш гелікоптер є найбільшим у світі, тому ним можна транспортувати багато особових і вантажних авт».

Гелікоптер «горс» (тобто «кінь») є подібний своєю будовою до американського гелікоптера типу Пясеґкі Г-16. Цим гелікоптером можна перевозити щонайменше 40 повністю озброєних піхотинців.

СССР посідає ще й інші типи гелікоптерів конструкції М. Л. Міля і проф. І. П. Братухіна.

За «Флюґвельт», ч. 10., 1955.

З советської преси

В січні ц. р. в військових округах азійської частини СССР відбулися дослідно-вишкільні льокальні маневри танкових з'єднань при взаємодії з самоходними артилерійськими з'єднаннями. Маневри мали за цілю дослідити та практично опрацювати тактично-бойову підготовку танкістів разом з самохідною артилерією. Особливо зверталася увага на працю штабів під час руху окремих військових з'єднань, які опинилися в цілковитому ворожому оточенні.

*

23. 2. газета «Красная Звезда» вмістила статтю маршала СССР (командувача збройними силами СССР) Конєва, присвячену розбудові советської армії по війні. В статті Конєв між іншим пише, що з повною відповідальністю може ствердити, що советська армія тепер вже вишколена в дусі «бити врага напевняк». Але особливу увагу звертає Конєв на більше виховання советської армії та цілого її складу в сталевій твердості морально-бойових якостей.

З КНИЖОК І ПРЕСИ

Военно-політична Академія ССРСР в цьому році зголосила прийом до адьюнктури академії за спеціальностями: історія КПСС, політична економія, партійно-політична праця і засади військового виховання, діалектичний та історичний матеріалізм, журналістика. Термін навчання в академії 3 роки. До адьюнктури приймаються офіцери советської армії з високою освітою до 40 р. життя, обов'язково члени партії. Кандидати перевіряються попередньо політуправліннями військових округ, а кінцево Головним Політичним Управлінням советської армії.

*

23. 2. ц. р. советська армія та військово-морська флота відсвяткувала чергову, 38-му річницю. 22. 2. в Центральному Будинку армії в Москві відбулося урочисте засідання під головуванням міністра війни Жукова, а 23. 2., згідно наказу міністерства війни в містах-героях Москви, Ленінграді, Сталінграді, Севастополі та Одесі зроблено по 20 гарматних салів. Військової паради в цьому році не було.

*

За повідомленнями советської військової преси на протязі 1955 року вся советська протиповітряна оборона ССРСР обладнана потужною радіолокаторською сіткою. Загальний принцип її праці полягає в наступному: кожна радіолокаторська точка оснащена спеціальними автоматизованими радіо-електроагрегатом на антенною, яка повертається на всі боки. Кабіна станції знаходиться забетонованою під землею, перебуває в темряві, обладнана різнокольоровими електролампами та екраном. На екрані фіксується зловлений у повітрі ворог (літак, повітряний бальон). Екран має сітку координатів, яка докладно визначає місце перебування «ворожого літака». Повідомлення про ворога негайно передається по радіо на летовище, на якому наготові стоять вартівні літаки. Вони негайно вилітають проти ворога. В інших випадках радіолокаційна служба пов'язана з зенітною артилерією, яка автоматично виконує всі потрібні математичні розрахунки, наставляє гармати на ціль, розпочинає серійну стрілянину магнетовими стрільнями, які гарантують поцілення («Красная Звезда», 14. 1. 1956 р.).

*

Згідно умови з Фінляндією, советські війська вже залишили військову базу Поркал-Уд у Фінляндії «останню» базу за кордоном. Тепер цим Москва козиряє перед світом, як послідовна «миролюбива» політика Кремля. Але замість Поркал-Уд Кремль розбудував свої потужні військові бази на остр. Хіума та Сарема (Балтійське море), порти Ляпея (Латвія), Кляйпеда (Литва), порт Кенігсберг (Східня Прусія) та порт Печенга на Кольському півострові. Отже фактично Москві більше Поркал-Уд вже не потрібний. Протягом 1955 року військові гарнізони названих військових баз значно посилено і модернізовано, а побережжя Балтійського моря додатково устатковане новими ракетно-установками.

Walter Hagen: „UNTERNEHMEN BERNHARD“ Ein historischer Tatsachenbericht über die größte Geldfälschungsaktion aller Zeiten. Verlag Welsermühl, Wels und Starenberg, 1955, S. 282.

Вальтер Гаген: «ПІДПРИЄМСТВО БЕРНАРДА» Історичний звіт про найбільше фальшування грошей за всіх часів.

В-во Вельзермюль, Вельс-Штаренберг, 1955, стор. 282.

Найбільша в новій історії акція підбрюлювання грошей, англійських фунтів стерлінгів, виконана німецькою розвідкою під час другої світової війни — це тема книги, автором якої є одна з керівних осіб цієї розвідки і людина, причетна до згаданої справи, — Вальтер Гаген.

І хоч уже сама тема викликає в читача зрозумілу цікавість, вона ще більше загуртнюється, коли ви знаєте, що не йдеться про кримінальний роман, що в книзі нема ні крихти фантазії, що вона — радше сухий звіт, спертий на фактах. А йдеться про одну з нових метод поборолення ворога в тотальній війні: про нищення його фінансів і господарської структури.

Гаген, доцент східноєвропейської історії віденського університету, дістав восени 1940 р. за посередництвом шефа СД у Відні доручення заступника Гімлера Гайдріха: простудіювати детально, включно з закулісами, історію фальшування французьких франків угорськими націоналістами. Ця подія мала місце на початку двадцятих років і великим скандалом, що певною мірою скомпрометував угорський уряд.

З німецькою докладністю автор взявся до студії, що тривала понад пів року і являла якоїсь дав грубий том праці, яка до кінця війни була державною таємницею третього райху. Бо в аферу були замішані державні мужі і визначні особистості європейського політичного і економічного життя: крім того, дехто з інформаторів Гагена погодився на уділення даних про цю історію під умовою, що вона не буде опублікована, доки живуть певні особи. Автор дотримався слова, а у випадках, коли особи ще живі, скрив їх за псевда. Таким чином маємо з науковою точністю опрацьовану історію фальшування грошей угорськими націоналістами з відома при активній допомозі міністрів до прем'єра включно. Ця історія справді цікава, відзеркалює деякі методи політичної боротьби угорців і показує, до чого вони здатні. Перебіг цієї історії такий:

Після миру в Тріаноні, за якими Угорщина втратила дві третини колишньої території корони св. Стефана, твориться в країні ряд суспільно-політичних організацій, що головним чином рекрутуються з офіцерських кіл. Їх девізію стає клич, виритий на пам'ятнику в Будапешті: «Нем, нем, сога» («Ні, ні, ніколи!»); це мало означати, що угорці ніколи не погодяться на територіальне обкрадення їхньої держави тріановським договором. Завершенням і рівночасно організаційним оформленням цього, спершу спонтанного руху стає офіцерська організація крайньо шовіністичного за-

барвлення, що очолила антикомуністичну революцію проти Белі Квна. «Етелькезі шеветсер», скорочено ЕКШ (Етелькезі — мітична назва простору на північ від Чорного моря, звідкіль ніби вирушили угорські номади в центральну Європу) — така була назва цієї своєрідної чорної мафії, що відзначалася фанатизмом і в реставрації угорської імперії вбачала свою найвищу ціль. Її членство рекрутувалося з усіх прошарків населення, головні з офіцерів. Не бракувало в ній і міністрів, і також Горті мав до неї посередній стосунок.

Ця підпільна організація потребувала для реалізації своїх політичних цілей і підтримування проугорських рухів у Чехо-Словаччині, Румунії і Югославії великих фондів, що їх не могла дати вбога угорська держава. Першим ініціатором нового фінансового джерела був ніхто інший, як граф Бетлен, відомий угорський аристократ і урядовий комісар для справ угорських біженців. Одержавши апробату подішнього прем'єр-міністра. Бетлен взявся до діла і почав з фальшувачів румунських надруків на австрійських банкнотах, які курсували в перші роки в Румунії. Акція принесла повний успіх і спричинилась до повної девальюації румунського лея. Другий угорський граф і міністер внутрішніх справ. Телекі, впав на думку фальшування чеських корон. Їх продюковано в Австрії, фальсифікати були навіть незлі. але через зраду одного з членів ЕКШ-у, причетного до справи, чеська розвідка була своєчасно про справу повідомлена. До того ще дійшла нетерплячка агента Мешароша, що дістав завдання пускити на віденській біржі першу серію банкнот. Не вчекавши, поки на банкнотах висохне як слід друкарська фарба, він просто з-під преси поніс фальшивки на біржу, де був з місця заарештований. За його звільнення угорський уряд заплатив високу кавцію. По цих двох спробах провід ЕКШ-у рішив приступити до великого гешефту — фальшування французьких франків. Нагляд над цією фальшивницькою акцією перебрав визначний член організації, князь Віндшгрец, до речі, член найвищої угорської аристократії, посвоячений з великими аристократичними родами Європи. Саме ці зв'язки і спорідненість мали йому відчинити двері і уможливити добре підготування справи.

В цей час, тобто в першій половині двадцятих років, фальшування грошей ворожими одна одній державами було в моді. Французи пустили в обіг в окупованій Надрайнщині мільйони фальшивих німецьких марок, носився з думкою реваншу, згідно з даними Віндшгреца, і міністер закордонних справ Німеччини Штретземан, взагалі

— фальшування було визнане мето-
дою боротьби.

Підшукавши відповідних фахівців, в тому числі одного німецького спеці-
яліста, що впродовж двох років до-
їжджав з північної Німеччини до Бу-
дапешту, діставши приміщення в
угорському військовому географічно-
му інституті в Будапешті і офіцерів,
відраджених до праці і охорони під-
приємства, врешті, за згодою военно-
го міністра, — «Фабрика» приступила
до праці. Щойно при кінці 1925 р. пер-
ші серії франків були готові і, хоч їх
виконання не було абсолютно бездо-
ганне, все ж рішення пустити їх в обіг.
На той час ЕКШ вже добре задов-
жився був на конто французьких
франків, каси організації були по-
повнені, і треба було якнайскорше мати
поповнення. Вирішено, що фальшив-
ки будуть пущені на біржі в Голляндії,
куди виїхав полковник генераль-
ного штабу Янковіч з кількома валіз-
ками товару. Але, як і Мешарош,
полковник Янковіч не додержав ін-
струкцій, спробував частя перед ви-
значеним реченцем і пішов до банку
міняти кілька стотфранкових банкнот.
І він був з місця заарештований, а,
приведений до угорського посольства,
дістав напад плачу і, навіть не пита-
ний, зрадив усю акцію. Демарші
французького уряду, слідство і ареш-
ти, до Віндінгреца включно, були епі-
логом справи, що з уваги на присут-
ність у Будапешті французької комі-
сії спершу виявила себе в судових
вироках; але згодом засуджених не
лише реабілітовано, але ще й винаго-
роджено. В одному члені ЕКШ пока-
залися стійкими: вони не «сипались»
своїх міністрів; зокрема не зробив
цього Віндінгрец.

З переведеної Гаєном студії ні-
мецька розвідка зробила такий висно-
вок: підбрювання чужих банкнот
треба довести до такої перфекції, щоб
ніхто, до емісійного банку, не міг роз-
пізнати фальсифікації; треба зоргані-
зувати добру сітку кольпортерів і
взагалі добре випрацювати плян роз-
повсюдження фальшивих банкнот.

Перше завдання було виконане про-
сто досконало. По довготривалій, як-
найдокладнішій експертизі паперу
оригінальних фунтів німцям удалося
зробити такий самий сорт паперу, а
найкращі гравери Німеччини зробили
клішу, що навіть при двадцятикрат-
нім побільшенні нічим не відрізнялась
від оригіналу. Фабрика, що присту-
пила до продукції банкнот, була виві-
нована найновішим устаткуванням, до
праці відраджено високих спеціалі-
стів. Щойно згодом продукцію перене-
сено до концентраційного табору в
Саксенгаузени і включено до праці
в'язнів. Практично майже нерозв'яз-
ною осталася справа нумерації банк-
нот. Отже теоретично існувала мож-
ливість, що якийсь банк буде мати
дві банкноти з таким самим номером.
Ця можливість була дуже мало прав-
доподібна, але треба було її вкаль-
лювати. Все ж вона не міняла
справи, і від 1942 р. т. зв. «Підприєм-
ство Бернгарда» (ім'я майора СС-ів
Крюгера, що мав безпосередній на-
гляд над продукцією) викинуло на
ринок понад 100 мільйонів фунтів.

Коли перші серії фунтів були гото-
ві, рішення піддати їх солідній пробі.
Один Берлінський банк вислав до
банку в Берні, в Швейцарії, кількаде-
сят піддроблених банкнот з проханням
висловитись щодо їх оригінальності.
Берлінський банк, говорилося в су-
провіднім листі, не є певний. Це звер-
нення німецького банку до швайцар-
ців підлестило їхній професійній гор-
дості, і, щоб справу перевірити на 100%,
вони вислали банкноти до... Лондону.
Англійський банк відповів швайцар-
цям, що йдеться про найоригіналь-
ніші англійські банкноти. Крайшого при-
знання і гарантії німці не могли ді-
стати.

Після такої опінії приступлено до
викидання банкнотів на міжнародні
біржі. Зорганізовано свосередній гене-
ральний штаб для збуту фальшивих
фунтів, розбудовано сітку кольпорте-
рів і розпочато найбільшу в історії
акцію руйнування англійської фінан-
сової системи. Як уже сказано, до кін-
ця війни розійшлося 100 мільйонів
фальшивих фунтів, прибутки з яких
пішов на розвідчу працю німців. Щоб
не захитати довір'я до фунта стерлін-
гів, англійці гонорували ці банкноти
навіть тоді, коли напевно знали, що
йдеться про фальшивки. Як згодом
ствердили самі англійці, ця акція за-
вдала їм поважних господарських
утрат, а якби вона була застосована
раніше, то могла б серйозно захитати
фінансову структуру Великобританії.

Оповідуючи історію фальшування
фунтів стерлінгів, автор робить чис-
ленні дегресії, що знайомлять читача
з різними вдалими чи то невдалими

ПОСОБИЕ ДЛЯ ДОПРИЗЫВНИКА, 2-ге доповн. вид., за ред. Н. Чувакова
виготовили: **І. Воронцов, С. Косенков, Н. Яковлев, Я. Балдин, Н. Соколов, Н. Бешкарев, Н. Люшкін, В. Славнов**,
Воениздат Мін-ва оборони ССРСР,
Москва 1954, стор. 349.

Оце масове видання, призначене як
підручник для допризовної військо-
вої підготовки майбутніх советських
воїків. Своїм змістом книжка охоплює
всі ділянки рекрутського та ос-
новного піхотинського вишколу. Сюди
включено — крім аналізу гимну
ССРСР — загальні відомості про окре-
мі роди військ ССРСР, його военно-
морські сили, гвардію, про полкові
прапори, ордени та медалі ССРСР (в
тому: орден Б. Хмельницького, 3 кл.
від 10. 10. 1943 та медалі: «За оборо-
ну Одессы» та «За оборону Севастопо-
ля», 1942 р.) з їх правильниками,
про устави (статуту) внутрішньої,
гарнізонної й караульної служб та
дисциплінарний, — про прийоми
муштри (впорядку), про індивідуаль-
ну піхотно-стрілецьку зброю (мало-
каліберні спортові рушниці ТОЗ-8 та
ТОЗ-9, рушницю зразка 1891/30 р. та
карабін зразка 1944 р., про автома-
тичну пістоль зразка 1941 р. «фінку»
та зразка 1943 р., подібну до німець-
кої летунської) — враз із докладним
описом їх складових частин та вза-
ємодії, про прийоми й правила стрі-
ляння та про елементи балістики, про
будову ручних гранат (зразка 1942 р.
з запальником УЗРГ-42 та марки
Ф-1) враз із засадами обходження з
ними, про оцінювання стрільних від-
станів на око та про будову й стосу-
вання прицільного стрільничого при-

акціями німецької розвідки і контр-
розвідки. Зокрема автор відбронзовує
легенду, що її створено навколо осо-
би визволителя Муссоліні Скорцені.
Тяжко нам ствердити, наскільки дані
Гаєна відповідають правді, а скільки
тут професійної заздрости. Все ж на
підставі лектури попередніх праць
цього автора, в яких він показався
добрим і ретельним знавцем закулісо-
вих справ останньої війни, треба при-
пустити, що він має слухність і що
заслуга Скорцені при визволенні
Муссоліні дуже мала. Очевидно,
входити в деталі ми в нашій рецензії
не можемо.

Є ще цікавий уступ про останне во-
єнне призначення автора в Угорщині;
тут йому довелося співпрацювати з
угорським відділом дешифрування;
він виставляє йому якнайкраще сві-
доцтво.

При кінці книги автор робить мо-
рально-правний екскурс на тему до-
пущенности фальшування грошей.
Признаючи, що в розумінні всякої ци-
вільзованої держави це — криміналь-
ний злочин, і сказавши, що спершу і
він сам мав моральні застереження
щодо того, автор говорить, що з часом
він прийшов до переконання, що в то-
талітарній війні, якою була друга сві-
това війна, з обох сторін були стосо-
вані куди більше негуманні засоби,
перед якими фальшування грошей і
послаблення економічної структури
ворога бліднуть. А що фактом є, що
фальшування грошей виступає ворога
економічно, як довго вестимуться то-
тальні війни, так довго буде вжива-
ний і цей засіб.

П. К.

ладдя (показної мушки, діяфрагми,
прицільного станка, ортоскопа тощо).
Останні розділи з'ясовують засади
елементарної тактики: дію бійця в
бою (як обсерватора, вістового, підно-
шувача патронів — у наступі, в обо-
роні, в розвідці, на марші, на стійці),
далі ж — основні відомості з топо-
графії (користування советськими
військовими мапами), виготовлюван-
ня теренових шкіців та врешті — ві-
домості про особисту гігієну бійця
(зокрема на марші) та про першу по-
міч у нещасних випадках і при пора-
ненні. Книжці додано й кольорові
таблиці розпізнавальних знаків на
військових літаках 32 країн світу.

Ділово звучить головню технічна
частина книжки, що подекуди робить
враження майже підручника для
зброярів, яким у випадку власної
дрібної піхотної зброї повинен бути
кожен борець. Незмінними залишилися
відомі кол. червоноармійцям засади
називаних уставів (з їх пересадним
наголошенням «чуйности» вартової
служби та інституцією днювального
й дижурного по приміщеннях сотень,
стійкового біля полкового прапора
тощо); підкреслюється зокрема «од-
ноначальність» влади військового ко-
мандира (не діленої вже з політру-
ком!) та помітне загострення — на
«пруський» лад — авторитету коман-
дира серед бійців. Зрештою на кож-

ному кроці до зануди повторюється твердження про неперевершеність кожного моделю советської зброї й найпередовіший у світі вишкіл совармії; очевидно вся модерна зброя тут винайдена на десятки років раніш у Росії росіянами, ніж, напр., на Заході, і тільки нездарний царизм не вмів таких винаходів оцінити як слід, а тому «родина» мусіла відставати від Заходу. Виходить, що російський царизм ще тільки тому осуджується в ССРСР, бо Росія за нього не добила тих успіхів у стосунку до Заходу, що їх повинна б була мати і що їх сьогодні добила «советская родина». Але ті царі, яким це вдавалося (навіть не зважаючи на стосовані ними методи!), само собою, до советського патріотичного пантеону ввійшли (наприклад, Петро I-ий).

Кожне теоретичне твердження в ділянці вимог супроти совармії, ілюструється бодай одним-двома прикладами якогось малоймовірного героїзму з німецько-советської війни 1941-45 (замість давніх із громадянської війни 1917-21!) довершеного Івановим, Петровим, чи Павловим; їх героїства тут далеко перевершують подібний героїзм ц. к. австрійських прикладів із Гашекового «Швейка» (автори підручника, мабуть, не читали цієї превеселої книжки!). Прегуманні відносини в ССРСР та в Армії, само собою, постійно протиставляються середньовіковозвірським методам і безправством в армії США. На жаль, називаючи всі роди військ ССРСР, автори ні словом не прозгадують про мільйонну армію «войск МВД» й прикордонників, себто ту одну четверту-п'яту всіх збройних сил ССРСР й їх функцію в часі миру й війни.

В загальному можна сказати, що зміст цієї книжки відповідає програмі 3-4-місячних політичних і військових занять всякого рекрута в армії ССРСР. Популяризування тих знань уже в допризовній стадії (головно в середніх школах) свідчить про ступінь поширеності милітаризації населення ССРСР і отже згодом про кращу військову підготовку в разі активної служби. Опрацювання подібного українського підручника, хоча б для наших молодіжних організацій — зі спеціальним углядженням советських специфічних відносин у військовій ділянці — було б, гадаємо, дуже потрібне. Почуття власної «вищости» чи то рівновартності в нашій еміграційній молоді в стосунку до підсоветської не повинно бо обмежуватися тільки до ділянки самби, распи, вугі-вугі чи здобутків побутової цивілізації: ця наша молодь не повинна дати себе засоромити — в разі поновної зустрічі із нашою підсоветською — і в ділянці передвійськової підготовленості. Боротися з прищипленим нашої підсоветській молоді советсько-російським патріотизмом треба буде вміти не тільки діалектикою, але й імпонуванням тій молоді бодай рівновартністю своїх знань в тому й військових.

О. Ф.

Е. А. Прокофьев: ВОЕННЫЕ ВЗГЛЯДЫ ДЕКАБРИСТОВ. Воениздат. Москва 1953, стор. 174.

Оця російська студійка про погляди декабристів у військознавчих питаннях це власне тільки приклад поширення рос. шовіністичної моди «найперших у світі винаходів геніяльного, передового, великого рускаво народу» — і на військознавчу ділянку. Авторіві йшлося про те, щоб довести, мовляв, військова думка рос. декабристів 1816-26 рр. куди-куди випереджувала сучасну зах.-європейську (Клявзевица, Жоміні), а Наполеон власне тільки вчився в Суворова; при тому ж тупа рос.-фельдфебельська «шагістика» доби Аракчеєва (I-а половина 19 в.), проти якої декабристи в своїх писаннях так змагалися, це й було якраз заперечення «духа Суворова» а наслідувало «прусачину» Фрідріха... Попадається тут і тим рос. (і таки советським ранішим!) військознавцям, які могли так недоцінювати військову історію свого «атечества» й поклонятися перед цими зах.-європейськими «ретроградями» а недобачати «істинно-руссіх» воєнних геніїв. Тут возвеличується нічим уже не гамований рос. шовінізм більшости представників цієї молоді рос. воєнщини, п'яної тоді успіхами від розгрому Наполеона; можливо, що сьогоднішня сов.-рос. воєнщина тому й так западаливо відорпує ці традиції з-перед півтора сторіччя, бо вбачає аналогії поміж «полум'ямним рос. патріотизмом» офіцерщини декабристів і своїм власним. Не даром ця робота появляється в видавництвах Міністерства збройних сил ССРСР. Крім цих наглядних тенденцій, книжці ще присуща і інша, яку розпізнає аж обізнаний з фактажем питання: тут повні промовчується справа розбіжності щодо політичних поглядів у тому крузі людей, що їх зводять під одне поняття «декабристи». Масмо на увазі ті різниці, що існували поміж «Північним» та «Південним» Союзами, при чому в «Південному Союзі» саме той гурт волинських кийської ложі членів «Товариства з'єдинених слов'ян» (П. Борисів, І. Горбачевський) 1818, і 1823, чи лівобережної ложі «Малоросійського Товариства» 1819 Лукашевича, — а які заступали ідею національної федерації слов'янських народів, всупереч безоглядному рос. централізові офіцерів і рос. помічників по інших декабристських згуртуваннях. Саме на них позначився вплив польського революц. руху тих років. У сполучі з автономістичними традиціями укр. лівобережного «малорійського» дворянства вони й привели до відродження ідеї власної укр. державності в половині 19 в. і згодом. Але про таких «впертих хахлів» у нашого совармійського патріота ні слівцем не згадано.

Чомусь не згадано власне й про не надто славні з військового пляду практичні збройні дії тієї ж офіцерської воєнщини в 1825 р. в Петербурзі й на Україні (тут повстання пішого Чернігівського полку в Трилісах 29. 12. 1825 та розбитого 3. 1. 1826 під Ковалівкою на півд. зах. від Хвастова — через відірваність самого повстан-

ня від соціальних і національних прагнень доволишньої укр. маси. пор. статтю Л. П. Добровольського «Повстання Чернігівського полку» в «Наук. Збірнику Харк. Наук.-Дослід. Катедри Історії укр. культури» ч. 4: Повстання декабристів на Україні. Харків 1926).

Самі ж погляди старшин-декабристів — (власне членів згодом таких згуртувань: П. Пестеля, Н. Муравйова, І. Бурцова, Ф. Глінки тощо) — зреферовуються на підставі їх писань під час повстання та їх зізнань перед царською слідчою комісією (при чому автора не цікавить власне різниця їх джерельна вартість!).

Щоб зменшити державні витрати на масу війська, змобілізованого для протинаполеонської війни і втримуваного для дальших воєнних плянів, «вільнодумний» цар Олександр I пристав на проект мін. Аракчеєва щодо «військових поселень» (із вояків-селян, що то враз із своїми жінками й дітьми виконували все на команді своїх офіцерів: муштрувалися, обробляли поле, спали, женилися, в потребі ж чоловіки вирушали в похід, — при чому за найменше порушення цієї дисципліни їх жорстоко карали киями); багато таких поселень було саме в степовій півд.-східній Україні (звідти й бунти таких поселен: «Бужського війська» 1816, херсонців 1817, чугуївців 1819). Щоб же ж вигнати з голови воякам «бунти», а старшинам вільнодумні ідеї, занесені з Заходу (освітньо-військознавчі гуртки й артілі, різні масонські ложі й таємні згуртування, з яких виникли й «декабристські») заведено жорстоку «палкову дисципліну» й «шагістику» з її готуванням салатів до парад, а не до війни. Проти одного й другого спрямовані писання майбутніх «декабристів». при чому покликуються вони то на Суворова (щодо школення рекрута на війну!) то на Кутузова. Незадоволення тією «дисципліною» привело до бунту й розформування дворянсько-гвардійського Семенівського полку 1820.

Стаючи на конституційно-монархічних чи республіканських засадах, декабристи пропонують децентралізування верховної наказодатної влади над армією, яку при тому хотять творити на міліційній базі й загально-військовому обов'язку — правда, з можливістю замінного викупу від служби та з пільгами для людей з освітою. Подібні міркування й «страхи» в наших молоденських політиків 1917-18 рр. ще в сто років пізніш завалили справу своєчасної розбудови армії за Центральної Ради. Далі ж добивалися декабристи різних гуманних та вишкільних інновацій в армії: знесення тілесних кар, приміщення вояків по казармах і не на постоях, де їх визискують, скорочення часу служби із 25 років чи й досмертя на 10-15 років, заведення систематичного військ. вишколу рекрута впродовж усього року. В ділянці ж теоретичного військознавства: на їх думку, військ. наука не повинна шукати «вічних законів і правил» у веденні

Albert Kesselring: *GEDANKEN ZUM ZWEITEN WELTKRIEG*, Athenäum — Verlag, Bonn, 1955, 195 pp.

Альберт Кессельрінг: **ДУМКИ ПРО ДРУГУ СВІТОВУ ВІЙНУ**, Видавництво Атенеум, Бонн, 1955 р., стор. 195

Фельдмаршал Кессельрінг дає в своїй праці спробу «критично проаналізувати проблеми німецького воєнного командування і витягнути з цього науку». Спираючись на численні спогади німецьких й чужинецьких авторів, що їх праці, зокрема коли йдеться про німців, він вважає занадто суб'єктивними і вирваними з рам цілості проблеми, що їй на ім'я німецьке воєнне командування, автор хоче дати синтетичний образ цілості, намагається схопити прикмети і недостачі, успіхи й неуспіхи німецького воєнного командування в останній світовій війні.

Це справді велике завдання, Кессельрінг старастся розв'язати шляхом конфронтації заповідань обидвох воюючих сторін і свого досвіду на високих постах в німецькій армії. В

наслідку постала корисна генеральштаблерська праця, що, коли йдеться про військову сторінку справи, значно збагатила дотеперішню німецьку військову літературу.

Застерігшись на вступі, що «не думає розглядати політичної сторони, що призвела до другої світової війни» і що братиме її до уваги тільки в тих випадках, «де вона потрібна для вияснення стратегічного образу», — він лишається вірним своїм намірам і концентрує свою увагу виключно на військовому секторі. Друга справа, що таке виголошення книги від політикум (за деякими винятками) не може дати повного і вірного образу, зокрема коли йдеться про східний фронт, де саме найголовнішу роль відіграла політика, похідною якої зойно були військові дії.

Е. А. Прокофьев: **ВОЕННЫЕ ВЗГЛЯДЫ ДЕКАБРИСТОВ**

війни (вони бо змінні для різних історичних епох!), але спиратися на емпіризм, себто виучувати досвід з минулих війн (Бурцов). Висовувано питання про різне, гнучкіше організаційне членування збройних сил в часі війни (дія окремими корпусами, а не важкими для маневрування арміями) та миру, далі — проблему творення тактичних і ще важніш стратегічних резервів (через їх недостачу Наполеон програв кампанію 1812 р.) та рухливішої кінної артилерійської резерви для швидкої підтримки кожного відтинку фронту. Давано вже перевагу розсипному й не змінному («лінійному») шикові піхоти в бою; розрізнявано вже війни за характером на «політичні» (не підтримувані всім «народом» — для захвату колоній, для вигіднішої торгівлі) та на «народні» (підтримувані масами, ведені за незалежність країни), а чим випереджувано Жоміні й Клявзевица з їх окреслюванням «моралі війська», спертої на дисципліні супроти наказів старшини (а до чого мала допомагати муштра!). Щодо питання про «визність оборони чи наступу», то думки були поділені: переважала думка про релятивну (залежно від обставин) доцільність першої з тих форм воєнних дій. Заступали погляд розбивати противника частками, маневрувати поза полем бою, щоб обійти ворожу фланку та про енергійне переслідування противника після перемоги, щоб його знищити чи то змусити до капітуляції. Належно оцінювано й потребу для командувача в належно вишколеному штабі з уваги на масовість і скомплікований склад нової армії.

Ті росіяни-нахаби, що то — врятувавши потилицю від чекістського нагана розгулювали 1918 р. по гетьманському Києві і кпили собі з укр. термінології (мовляв, фразу «автомобіль поїхав до фотографа» хахли зукраїнізували в: «самопер попер до мордописця»), можуть знайти тему для кепкування і з «прекраснаво рускаво язика» патріотичних декабристів, що то 1820 р. націоналізували

рос. війск. термінологію, називаючи: батальйон — «сразин», дивізію — «войрод», армію — «рать», генерала — «воеводою», капітана — «дружиннім», бо ж чужа термінологія служить «для обчуження солдат» (стор. 66-7). Така їх мовно-пуристична тенденція нині в оцій книжці підперта цитатою зі Сталіна (мовляв, мова відображує тут національні прагнення, а такі в передових росіян, само собою, можуть бути тільки прогресивні! У 1930-их роках за подібний пуризм українці в СРСР платили головами, бо в них це звалося «буржуазним націоналізмом у мові!»).

Немає сумніву, що чимало з висловлених окремими «декабристами» думок становило крок уперед у тогочасній військовознавчій думці: та все-таки небагато воно захитає з ролі визначних тогочасних західних військових теоретиків Жоміні чи Клявзевица, — вже хоча б тим, що таки тільки в них було все воно сказано в такій завершеній і всистематизованій формі; тоді як — хай і цінні — погляди окремих декабристів були тільки фрагментарними думками, нерозгорнутими ширше й без впливу на тодішній військовий загал. А зрештою сам автор (рос. шовініст!) ще й не скрізь викликає довір'я до своїх думок (хочемо вірити, що його цитати правдиві!), зокрема, де йдеться про таке чутливе для нього питання як найпередовішість всього російського; от напр. на стор 107 він твердить, що «русская армия была национально однородной по своему составу» вже в I-й половині 18 в. (а про «малоросів» та інших «нацменів» імперії якось забув, як не згадувати всіх отих німецьких та французьких кар'єристів і баронів Прибалтики в старшинському корпусі!). Якщо вірність інших авторових тверджень така ж, як і оцього, то вартість студії мізерна. Могли б її зовсім добре надрукувати якісь американські, англійські чи німецькі «приятелі Росії».

О. Г.

Книга складається з трьох частин. Перша, під заголовком «**Військове командування**», присвячена історично-порівняльній студії військових командувань на просторі новішої історії, при чому взято до уваги, крім німецького, ще й англійське та американське командування. Порівняння ці не виходять на користь німецького військового командування, що його вважає фельдмаршал незадовільним, а то й шкідливим з уваги на «зле організаційно-структурне і персональне господарювання. Керівництво спочивало виключно в руках Адольфа Гітлера». І хоч така концентрація влади мала свої додатні сторони, бо ліквідувала т. зв. компетенційні спори і уможливило блискавичне вирішування і ведення дії, втручання Гітлера навіть до найменших тактичних деталей ведення поодиноких фронтів війни унеможливило нормальне керівництво і робило з головно-командуючих армій звичайних наказоприємців.

Тоді коли автор досягнення Сталіна на полі воєнного командування кваліфікує як «подивугідні», високо цінить політичну зрілість англійців, що на його думку теж мали своєрідну диктатуру, але при збереженні демократичних засад. В німецькому випадку йшлося про безвідповідальне накидування волі диктатора при повному нехтуванні порад фахових людей. Відносно англосаксів оцінка автора така: «Досвідчені політичні голови їхніх парламентів усвідомили собі, що війни не можна виграти великими греміями і надали їхнім державним керівникам найбільших повноважень, вважаючи це самозрозумілим».

Головною помилкою німецького воєнного командування вважає автор відсутність по німецькій стороні добре продуманого воєнного плану, за що він обвинувачує Гітлера, що, на його думку, «повинен був звільнити себе від своїх інтуїцій, своїх заспокоюючих чи дратуючих розмов з самим собою». Перевівши аналізу політичного положення і німецької мілітарної ситуації напередодні війни, Кессельрінг заступає думку, що німці не мали об'єктивних даних на те, щоб розпочинати світову війну і розраховувати на вигреш.

Для українського читача цікаві в цій розділі думки автора, які стосуються східньої політики Гітлера. Про це він пише: «Безмежний ненасит Гітлера можна пізнати вже по тому, що він віддалився від плану Розенберга, до речі, теж не скромного, але який передбачав викрадення з колосальної території СРСР державних творів і зроблення з них союзників проти Москви, щоб цим способом на століття звільнити німецький Райх від східньої загрози... Відомо, Гітлер відкинув в 1941 р. план генерал-фельдмаршала фон Райхенава виставити українські дивізії... Дальшою посередньою некористю, зв'язано з фатальною націоналістичною політикою, було поширення партизанки... Є фактом, що при розумній, гуманній і політичній поведінці з балтійськими народами, українцями і кавказцями можна було виставити со-

юзні війська великої сили. Партизанська війна, що стало в'язало поважні сили наших військ і мала дуже злий моральний вплив, не була б розвинулася в такому розмірі, як це сталося після 1942 р.».

Друга частина праці — «Поодинокі походи» — присвячена критичному розглядові німецьких походів і кампаній другої світової війни, являє собою синтетичні, фахові оцінки, зроблені майже виключно з військового погляду. І так німецько-польській кампанії присвячено всього півсторінки, вважаючи її радше за вступ до властивих кампаній. Найбільш успішно вважає Кессельрінг французьку кампанію, тоді коли оточення коло Дюнкірхену і битву за Англію повністю невдалими, за що вся відповідальність спадає на Гітлера. Своїм встриванням в останню фазу французької кампанії він унеможливив повне оточення і знищення англійської десантної армії, а зволіканням з інвазією острова (т. зв. операція «Зелеве») перекреслив шанси, які, на думку автора, були, перевести інвазію Великобританії. На підставі різних висловів Гітлера і цілої його політики супроти Англії автор приходить до переконання, що «намагання Гітлера з'єднати собі Англію й США було малою не рівнозначне з занедбуванням інтересів німецького воєнного командування».

Відносно «підприємства Барбароса» — походу на ССР, автор критикує стратегічний плян Гітлера, що хотів за одно літо осягнути те, що в кращому випадку можна було зробити за три походи. Передчасна втіха, мовляв, «советську армію треба розцінювати як неіснуючу» (з листа Гітлера до Муссоліні), брак довір'я до власних генералів і зволікання з рішенням, що мусіли бути негайно прийняті, — це головні закиди в бік

німецького командування, а докладніше Гітлера, що єдиний несе відповідальність за більшість неправильних заходів. Оцінюючи значення альянської допомоги советам, автор вважає, що без неї ССР не зміг би розвинути бойових дій в 1943-1945 рр. Рівночасно він відмічає велике значення советської партизанки, що вже від 1933 р. входила до вишкільного пляну советської армії і в німецько-советській війні відіграла поважну роллю.

Диспропорція сил на західному фронті і майже повна відсутність німецького летунства силою факту мусіла призвести до інвазії французького побережжя і до окупації Франції, а згодом і Німеччини. 900 німецьким літакам протистояли по другій стороні понад 10 тисяч альянських, і з кожного іншого погляду технічна і чисельна перевага ворога була багатократна.

Третя частина праці присвячена фахово-критичній аналізі і підсумкам поодиноких ділянок воєнної організації машини. На них теж тяжіла тінь Гітлера і не дозволяла на нормальний розвиток. Автор переходить ділянку за ділянкою і всюди підмічає цю саму хибу — встривання Гітлера до справ, про які він не мав поняття. З другого боку, підвладні Гітлера, боячись його вибухів злості, цілком фризували звіти, що не стояли ні в якій пропорції з фактичним станом. Це відноситься в першу чергу до воєнної продукції, яка в двох останніх роках війни не встигала з заспокоєнням найконецніших потреб фронту.

Праця Кессельрінга дає синтетичний погляд на німецьке воєнне командування під час останньої світової війни, а завдяки своїм критичним оцінкам набирає характеру важливого причинка до її історії. **А. Б.**

Lin-Shaw-Tong. „ICH KOMME AUS ROT-CHINA“, Holzner Verlag.

Лю-Шов-Тонг: ПРИБУВАЮ З ЧЕРВОНОГО КИТАЮ,
стор. 289, рік видання 1955.

Автор книжки, молодий китаець з академічною освітою, описує події в червоному Китаї, які він сам пережив, працюючи як «народний звітодавець», а пізніше — в міністерстві пропаганди. Нерозв'язана соціальна проблема, корупція, велике перенаселення країни, брак індустрії, частий голод створили пригожий ґрунт для приходу комунізму. Уряд національного Китаю не зміг навіть частину цих проблем розв'язати і мусів відступити своє місце комуністам, які своїми демагогічними гаслами зуміли потягнути за собою народ. Комуністи всю революцію робили під кличем: «В ім'я народу!» Пізніше — народ не мав жодного слова, бо все вирішувала партія комуністів, точніше, комуністичний диктатор Мао-Тсе-Тунг. Народ мусів бути послухний партії, бо хто не хотів коритися, той був таврований як прихильник капіталістів і скоро цезав з поверхні землі. Щойно комуністи впровадили в Китаї клясову боротьбу.

Прихід до влади комуністів спаралізував усе культурне і товариське життя. Позакривано всі газети і пресові агенції, осталась лише комуніс-

тична «Нова китайська пресова агенція», яка видавала єдину газету «Новий Китай». Газета мала чотири сторінки і була переповнена комуністичною пропагандою.

Щоб не пропасти з голоду, автор зголосився до «Південної робітничої групи». Це була школа для вишкolu нових кадрів. Плянуючи зайняти весь Китай, комуністи потребували великої маси різних фахівців. Слухачі були поділені на малі групки; в кожній з них було кілька старих комуністів, які були відповідальні за їхній вишкіл. Кожний новоприбулий мусів написати свій життєпис, який потім у групі був прочитуваний і дискусований. Якщо хтось із новоприбулих належав до заможної класи, він мусів це в своєму життєписі докладно зазначити. Агітатори радили своїм учням записуватися до партії і своєю відданою працею заслужити в неї добре ім'я; вони в майбутній державі могли б після цього розраховувати на кар'єру.

Навесні 1949 року між націоналістами і комуністами провадилися в Пекіні офіційні переговори. Комуністам був потрібний мир лише на те, щоб

ліпше підготуватися до остаточного зайняття всього Китаю. Вимучений довгою війною, народ прагнув миру, і тому комуністи перед новою війною почали провадити пропаганду. Відбувалися сотні мітингів з накинутими резолюціями, де нібито висловлювалася думка народу. Через 24 години після оголошення мирових переговорів Мао-Тсе-Тунг і Ху-Тег дали наказ військовій маршувати на південь.

З вибухом війни автор разом з 32 товаришами був приділений до 4-ої армії в характері «народного звітодавця». Вони були поділені на три групи, підпорядковані «спеціальному кореспондентові», старому комуністові. Перед їхнім виїздом на фронт в кожній групі відбувалися суди над кожним членом, щоб установити, чи він вартий того, щоб він виїжджав на фронт, і чи він є певний.

Спершу журналісти подавали вістки об'єктивно, і тому були у великій повазі серед громадянства. З часом, на вимогу комуністів, вони мусіли подавати такі вісті, які були прийнятними для партії.

Операції мільйонів армій сильно відбилися на економіці середнього Китаю, бо населення мусіло їх харчувати і платити податки, — а до того ще висловлювати свою радість з приводу так званого «визволення». Партія, щоб зміцнити в своїй армії дисципліну і щоб жовніри не бажали відвідувати свої родини, наказували їм, щоб вони в ім'я революції забули про своїх рідних.

Комуністи воювали різними способами; між іншим, розповсюджували неправдиві і провокаційні вістки про націоналістів. Займаючи якунебудь нову провінцію, вони вибирали старі гроші, а потім перекидали їх в заплілля націоналістів, де на чорному ринку скуповували потрібні їм речі. Більшість кадрів комуністичного Китаю творили старі комуністи, які всю свою молодість присвятили революції. В більшості вони були нежонаті, і тільки згодом партія наказувала молодим дівчатам виходити за них заміж. Відмова означала засуд на примусові роботи.

На високих постах здебільшого сиділи безграмотні, і аж пізніше партія почала притягати до праці інтелігенцію. В зайнятих провінціях населення ставило пасивний опір, не приймало комуністичної валюти, не платило податків; були також вбивства комуністів. В час війни комуністи не жаліли людей і кидали маси на певну смерть, щоб тільки добитися успіхів. Коли ж по війні лишилися сотні тисяч інвалідів, ніхто ними не опікувався і вони займалися злодійством або жебрацтвом.

По закінченні війни автор працював у міністерстві пропаганди. В установах панував нелад, бо комуністи не мали жодного знання і досвіду, щоб провадити бюрову працю. Між урядовцями почалася корупція і хабарництво, процвітав чорний ринок.

По деякому часі комуністи почали робити поділ на класи. Було три класи. Найбільш упривілейовано була класа робітників, до другої класи належали селяни, які посідали малу власність; до цієї класи мали бути зараховані також «поступові» професо-

ри і студенти, які відкрито помагали комуністам. Купці і інші заможні люди належали до третьої класи — капіталістичної; вона мала бути пізніше зліквідованою. Приділення до тої чи іншої класи відбувалося на публічних зборах. Між центральним і провінційним урядами були розбіжності поглядів щодо поділу на класи. І так центральний уряд зараховував студентів, банкових і бюрових урядників до другої класи, а провінційні уряди піднесли їх до першої.

На наказ партії почалася протиамериканська пропаганда. Почали приїжджати росіяни. Автор пише, що їх нічого не цікавило, крім чорного ринку, де вони скуповували всілякі речі. Він так їх описує: «Тупий спосіб їхнього думання і поступування зраджував, що російські диктатори за 30 років свого панування osiąгнули багато». На наказ партії почалася всюди пропаганда за піднесення дружби між обома народами. Російська мова почала помалу набирати прав громадянства, по школах і по установах заведено примусове вивчення російської мови. Створилися російсько-китайські клуби дружби. Експансію російщини уможлилював тільки великий тиск партії на населення.

Переведення земельної реформи було повторенням того, що колись було практиковане в Україні. Під час переведення реформи було вбито кілька мільйонів люлей, а їх родини або загинули, або ставали злодіями і жебраками. Комуністи затрагли до своєї пропаганди літературу, музику і мистецтво. Стара китайська література мусіла поступитися місцем перел творами Леніна, Сталіна і Мао-Тсе-Тунга, традиційне китайське малярство замінено пролукацією портретів революційних провідників, театр мусів виставляти пропагандивні п'єси, що не мали до мистецтва жодного стосунку. Уступом про переслідування релігії, яка всіма силами викоринюється, закінчує автор понурий опис червоного Китаю.

В. Стечишин

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ДУМИ ТА ІСТОРИЧНІ ПІСНІ, за ред. М. Рильського й К. Гуслистого, впорядкували: П. Павлій, М. Родіна, М. Стельмах, В-во АН УССР, Київ 1955, стор. XLVII плюс 659.

Сказав один філософ: «Дайте мені скласти якомусь народові пісні, а я не боюсь, хто складатиме його закони», — доцінюючи якслід роллю пісенної традиції на формування національних ідеалів усього народу. Не приходиться хіба згадувати, який глибокий вплив мали наші історичні пісні й їх погляди на ідеологів нашого національного відродження в 19 в. — на наших поетів-романтиків (Шевченка) й такі істориків. Це знають і російські замовці офіції псевдонаукової збірки і це на їх доручення взялися названі совєтські малороси «впорядкувати» для підсовєтського українства відповідне видання, доречі, навіть із науковим апаратом: примітками й поясненнями, звідки взято дотичний текст пісні. Тенденція тут наскрізь ясна: довести і «підбором», і примітками, і вступною статтею (П. Павлія), що український народ завжди — навіть ще перед народженням російського народу! — жив тільки спільними інтересами з росіянами, вчився від них на кожному кроці, завдячує їм усе-усе і прочая і прочая. Ці твердження так нахабно повторюються на кожній сторінці, що мабуть навіть найпалкішому приятелю «великого російського народу» — цей «великий народ» тільки остобіє від тих панеїриків. Словом, автори «перестаралися» таки, можливо, що їм за таке чого доброго ще й зловбий саботаж пришиють... Найбільше ж їх скомпромітують таки «примітки», з яких виходить, що різні отакі «вітчизняно-патріотичні» римотворення про героїв російської історії нічого спільного з українською народньою піснею не мають, бо «записані» від усяких колдоспних активістів доволі пізно — геть аж року Божого 1946-53, а до тоді якось жодному етнографові під ноги не заплутувалися, абож — записані вони таки від такого то хору на пописі гурт-

ків самодіяльності, а чи врешті — таки взяті з графоманських віршилиць (виданих друком!) різних колгоспних «поетес» та «кобзарів» що проміняли свою первісну професію на отакий легший совєтославний хліб. Мабуть, тому й цей збірник — без нот, бо ж певно десь «плану не виконали» музики й не вспіли покласти отих віршил під ноти. Теж нічого дивного, що деякі з одних «народних пісень» чомусь спершу були вже надруковані... по-російськи (як подають примітки).

Самозрозуміла річ, що в низці відомих здавна справді народніх дум і пісень пороблено редакційні «підправлення» тексту (напр., про жидів-орендарів за хмельниччини), «записано варіанти нові» — вже таки від підсовєтських «живих кобзарів», чи вміщено догідні для генеральної лінії авторів фальсифікати давніші (напр., проти-мазепинську думу). За те зовсім випущено цикл пісень про руйнування Січі (що не погоджуються з цим «прогресивним» кроком російської царії!), а «записано» нові пісні про Суворова й Кутузова та «проклятих французів 1812 р.»... Вповні зфальшовано ж т. зв. «народні історичні пісні» 19-20 вв.: їх просто відмінено або різними тогочасними пропагандивними «революційними» анонімними деревляними віршилами-підрібками на популярні мелодії (на «Реве та стогне...» тощо), або таки заступлено нинішньою «творчістю» різних совєтських Парасок і Микит, про яких впорядники впевняють, що вони в своїх незугарних частушках-коломиїках «передають прагнення народу». Такого сміття ще найбільше тут про підсовєтський період 1921-54, включно з «визволенням Західньої України», «вітчизняною війною» й «соціалістичним будівництвом і відбудовою». Є навіть «пісня» про славетний Сталінів тост у честь «найпередовішого в світі російського народу» (стор. 527)...

Віршова вартість усіх цих «доповнень» до найновіших історичних пісень така ж, як і оцього шедевр про героїчний труд бураківниць під час «великої вітчизняної війни»: «Ми узимку мерзлий гній Ломами добали, Щоб великі і рясні Буряки зростали. Ми морозу не лякались, За роботу дружно брались, Гній у поле ми возили, Гноем площу всю встелили» (стор. 510). Жалко, що цим впорядникам залишилися хіба невідомими такі справжні народні коломиїки про зах.-українські гаразди під кремлівським сонцем, як ото: «Подивися, Молотов, як я штани полатов, тільки ззаду залишив, щоб ся Сталін подивив».

Цікаво теж, що достойним етнографам якось не довелось потрудитися записати народні пісні українських поселенців на Кубані, в Башкірії, в Сибіру чи на Зеленому Клині, коли вже розшукували текстів пісень про емігрантську нужду українців хоча б у Канаді. Бо про пісенну творчість тих українських поселень не згадано ні слівцем.

О. Ф.

ІСТОРІЯ УГА

В 1958 р. міне сорок років від того історичного моменту, коли Галицька Волость поставила під зброю 32-тисячну Українську Галицьку Армію. Ця армія, вірна соборницькій ідеї, бойова і дисциплінована, сповнила чесно свій вояцький обов'язок. Вона пройшла серед боїв і трудів шлях від Перемишля до Києва, скропивши щедро молодю кров'ю рідну землю.

Всюди, де побувала, лишила по собі пам'ять лицарськості і порядку.

Поставмо ж їй у сорокріччя гідний пам'ятник, що був би триваліший від криці.

ВИДАЙМО ІСТОРІЮ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ! Щоб майбутні покоління черпали з неї завзяття і любов до України.

Щоб майбутні свої і чужі історики знали правду.

Вичерпна сумлінна історія УГА можлива, поки ще живуть учасники й очевидці Визвольної Війни, поки ще можна зібрати весь матеріал і поки ще є кому цей матеріал оформити.

Для видання «Історії УГА» створився вже Комітет, зложений з колишніх вояків усіх родів зброї. Цей комітет вибрав редакційну колегію і вона вже почала працю.

Матеріальний бік видання забезпечив б. хор. УСС Дмитро Микитюк з Вінніпегу.

Відкладаємося до всіх, кому лежить на серці добра слава Української Галицької Армії:

Учасники! Очевидці! Прихильники! Присилайте матеріали до «Історії УГА» рукописи, знімки, документи і т. д.

Всі матеріали будуть повернені власникам, або на бажання передані до архіву.

Адреса для пересилки матеріалів і інформації:

Detroit 14, Mich., USA.

За Редакційну Колегію:

М. Дольницький, чет. УГА,

(голова)

Ст. Мацькевич, сот. УГА,

(секретар)

З поезії

Олег ОЛЬЖИЧ-КАНДИБА

ЗМІЙ

Цілу ніч верзлися сни недобрії,
рідний замок в мареві заграва.
Цілу ніч страшний такий на обрії
срібний місяць пуццями блукав.
А сьогодні вітер квилить мевою,
горда скеля стогне, як струна.
Припада голубкою рожевою
королівна зимна до вікна.
Не вступлюсь! Туди, на бій розпучливий,
безголовим власти під коня!
Сім голів я маю надокучливий,
та єдине серце маю я.

* * *

Вчора лишилися за нами у мряці ліси,
вчора відкрилася рожева умита долина.
Хлипає тихо розбита рука. — О, як пси.
Билась за місто блискуча дружина! —
Чудно, так чудно ходити по камені цім,
пальцем торкати розставлені білі фігури.
Знов іде хмара і стомлено котиться грім.
Друзі жартують, вбираючи козячі шкури.

Юрій ЛИПА

ЛОЇВ

Мушкети Лоева замовкли. Ніч пройшла
і в смутку розметалася на сонці.
Промовив князь Литви: — Рушаймо! Тане мла,
не відкликаються уперті оборонці!
І полк німецький засік перейшов,
гусарія за німцями стопою,
за кіньми ноші князя; хоругов
плила над ним ходою звияжною.
Загасли ватри гордих козаків,
коло вуглин життя їх ледве тліло,
і сам Кричевський, лицар, маячив, —
як пес, чигала смерть на ранне тіло.
І станув Януш: кожен з тих, що впав,
в своїх руках стискав німовну зброю,
і насварявся кожен: проклинав
чужих богів з навалюю чужою.
Ці трупи дивні з поглядом твердим
за рядом ряд підводились помалу,
усе нові, в тривозі, що, як дим,
курилася й вогонь в собі ховала.
І глянув князь: на сотні тисяч гін
мушкетами наїжені границі,
а з Києва за дзвоном передзвін
над військом пролітали, наче птиці...
Були — безсмертні ті, хто боронив,
були — живі ці, мертві на кордоні!..
Князь наказав вертатись. Він спішив.
Він утікав. Мов боячись погоні.

ВАСИЛИСК

«Василиск подібний до крилатого дракона,
одним своїм поглядом убиває ідовитих
плазунів. Він має на голові діядему і
світить білим світлом, як розгнівається».
З середньовічних бестіярів.
Собі на знак я вибрав василиска:
над стягами його жорстокий зів,
і, сповнений отрутою князів,
горить мій василиск у п'ятні бойовиська.
Невільничая гадь, що завжди скрізь і близько,
біжать од царськості його, що гнів
убрав у силу дивнчу вогнів
і ударає їх безжалісно і різько.
Я взяв собі на знак — немилосердя,
що надомною — втіленим драконом:
його брилянтове, сліпуче осердя
дарує зло палахкотливим сконом.
На свисти, на виття, на похливі кроки
у світлі білому цвіте мій гордий спокій.

Євген МАЛАНЮК

СВІЧАДО МОРЯ

- Сховалась за хвилястий виднокруг
земна сучасність з гуркотом і чадом
і от, стихіє, подих твої і рух, —
нещадного буття сліпе свічадо!
Розтопленим металом двиготить
студене море і важкі буруни
б'ють у борти, невтомні ні на мить,
і ливни напинаються, як струни,
і вітер виє в щоглах, що риплять,
схляючись, як у степу тополі...
Й нагадалася непімщена земля
у цій державі жадання і волі.
Завісою кривавої імлі
відтята, снить у проклятім просторі
вона, що на човнах перепливли
її колись сини оцього моря.
- Міцніє шторм. За валом вал
розлючену підносить голову
щоб знов і знов ударив шквал
злим вихлюпом важкого слова.
І дрібно затрясе судно,
мов душу з тіла хоче витрясти —
твоїх глибин дибуче дно,
о, символе й свічадо пристрасти.
Зламати волю і стерно,
замкнути хвилі над зухвальцями, —
хай чують, як всисає дно,
й тугими дряпаються пальцями.
Але, мов скеля, капітан
один панує над залогою
й веде судно крізь гунаган
раз визначеною дорогою.
Аж з'явиться спасенна синь,
ущухне шал і море змориться,
і неозора далечинь
свічадом тиші розпрозориться.

1937

ВОЯКИ

Пам'яті Василя Тютюника
Хай нерухомо ми стоїм,
чекаючи страшного знаку.
Так сотня крізь гарматний дим,
готується зустріти атаку,
просвердлюючи зором даль
і нашорощуючи вухо,
аж заговорить люта сталь
і завирує заврюха.

Уста затиснуті — горять,
заціплені — скрегочуть зуби,
та в пурпуровім часі згуби
рука не змучиться карать!
Набряклий м'язень не тремтить:
так в кулеметі пружно-звинна
чекає на останню мить
замком затиснена пружина.

1931

Іван ІРЛЯВСЬКИЙ

СТОЛИЦЯ

Ждали довго блакитного серпня
і степи і столиця Андрія. —
Не серпи — кулемети на стернях.
Револуція. Війни.

Ждали довго. І вітер відносив
сірі хмари, спогіднював простір.
Не в женців, — їх нема на покосах, —
краплі поту, як брости.

Не в женців. І лани не засіють
цього року, січчя бо в поході.
Хай воскресне столиця Андрія,
дух вояцький в народі!

КОМУНІКАТИ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ

Вітальна адреса до Папи Пія XII

До
Святішого Отця Папи Пія XII
Ваша Святосте!

З нагоди 4-го краєвого з'їзду Братства кол. вояків 1 УД УНА складаємо в імені всього нашого членства коло стіп Вашого престолу заяву найбільшої пошани, любові і вдячності, яка б'ється в наших серцях для Вас, найвищого Архипастира католицької церкви. 10 років тому ми були останніми, що зложили зброю в боротьбі вільних народів проти безбожницького комунізму і пішли в полон, в якому нам загрозувала смертельна небезпека безправної видачі російсько-комуністичному безбожницькому режимові, поневоловачеві нашої батьківщини.

Коли ми знайшлися за дротами, на італійській землі, коло Риміні, ми були без надій на яку-небудь поміч, без зв'язків із світом, без правової оборони, і батьківське благословення Вашої Святості, передане нам висланниками Апостольської Столиці, нашими рідними священиками з Української Колегії в Римі, стало для нас променем надії. Заразом у нас постала свідомість, що у Вашій Особі, Ваша Святосте, маємо нашого оборонця. В тій страшній невпевненості інтервенції Вашої Святості і стала опіка Апостольського Престолу за посередництвом нашого любого Архiepіскопа Кир

Івана Бучка стала для наших зболілих душ одинокою підтримкою в нашому опущенні і пониженні. Десять тисяч українського вояцтва, здебільша католиків українського обряду, зберігає від того часу свою найбільшу вдячність для Вашої Святості. Вони свідомі, що весь український народ завжди вважатиме це батьківське ставлення Вселенського Архiepірея до нас незбитим доказом дійсної прихильності Апостольської Столиці до наших змагань і до нашої поневоленої Батьківщини-України. Розсипані по світу, далеко від рідного краю, що терпить диявольське переслідування за оборону Христа і його церкви, ми маємо у Найвищій Особі Вашої Святості Божого оборонця поточаних прав людини і потішника в нашому безмежному горі. Тому, що не маємо що жертвувати Вашому батьківському сердцю, як тільки наші терпіння разом з муками всього українського народу, ревне молимося, щоб Господь дав перемогу Божого Царства на землі і всесвітній тріумф найсвітліших кличів Вашого Понтифікату.

Прохаючи Апостольського благословення Вашої Святості, остаємось віддані

За Краєву Управу Братства в США
В. Лотоцький секретар **І. Скіра** голова

НОВА УПРАВА В АРГЕНТИНІ

В залах Українського Клубу в Буенос Айрес відбулись 26 лютого 1956 р. загальні збори Братства кол. вояків 1 УД УНА в Аргентині. Після звітів дотеперішньої управи про діяльність в 1955 р. вибрано нову управу в склад якої ввійшли: **С. Стрільчук** — голова, **В. Косюк** — заст. голови, **В. Лисбачівський** — секретар, **Б. Литвинович** — касієр, **М. Бурчак** — культ.-освіт. референт, **Б. Дидько** — референт преси. До контрольної комісії вибрано: **д-ра Р. Ковальського**, **С. Таврицького** і **М. Гуменюка**.

Цьогорічні збори втішалися великою фреквенцією членства, жвавою, річковою дискусією і зразковим порядком. Від Союзу Українських Ветеранів в Аргентині вітав збори **п. Топчій**, керівництво яких спочивало в руках **д-ра Р. Ковальського** і **Б. Литвиновича**.

Після зборів відбулась товариська зустріч, що затягнулась до пізньої ночі і залишила на всіх присутніх приємне враження.

З КОМБАТАНТСЬКОГО ЖИТТЯ В АВСТРАЛІЇ

В домівці Українського Народного Дому в Сідней (Нова Південна Валія), відбулись 28 січня 1956 р. загальні збори членів чотирьох комбатантських організацій, що входять до Об'єднання кол. вояків українців штату Нової Південної Валії (НПВ).

Після відкриття зборів уповноваженим Об'єднання на штат НПВ **п. Г. Балюхом** стверджено достаточну кількість присутність для правомірності зборів і зачитано порядок нарад. Збори вибрали президію, що її очолив **п. Яськевич**, а до якої ввійшли **п. Любчик**, **Дворцовий** і **Добровний**. Рівночасно вибрано резолюційну комісію в такому складі: **п.п. Дем'яненко**, **Балюх** і **Гут**.

Про Об'єднання подав інформації **п. Балюх** ствердивши, що спільними силами вдалося в останньому часі досягнути гарних успіхів, про що свідчить хоча б збірка на інвалідів, яка шляхом різних імпрез принесла суму 213,10 фунтів.

На вимагання присутніх **п. Балюх** відчитав статут Об'єднання, над яким розвинулася дискусія. В ній взяла участь **п. Дем'яненко**, **Майно**, **Любчик**, **Гамула**, **Панасюк** й інші. Всі дискусанти підкресливали konieczність затримання Об'єднання як понадпартійної організації українських комбатантів. Будь-яке підпорядкування існуючим українським політичним угрупованням є виключене так довго, поки не буде створена одна загальноукраїнська репрезентація.

До Управи Об'єднання кол. вояків українців штату НПВ вибрано: **п. Безилецький** — голова, **п. Балюх**, **Кульчицький**, **Дворцовий**, **Голобродський**, **Добровний**, **Романовський** і **Шевченко** — члени управи.

Склад контрольної комісії: **п. Яськевич**, **Динисенко**, **Боднар**; суд чести: **п. Гуляк**, **Дем'яненко**, **Тиравський**.

Служба в 1 УД не є перешкодою в еміграції

Важливе рішення Найвищого Іміграційного Суду в справі дивізійника **М. Прончака**; **замітний успіх** **адв. М. Пізняка** в полегдженні важливої для багатьох проблеми

Вашінгтон. — «Немає нічого такого, що вказувало б на те, що Українська Дивізія боролася проти Сполучених Штатів або їх союзників на західному фронті, навпаки, докази є протилежні. Тому ми заключаємо, що служба в Українській Дивізії не була перешкодою в допущенні імігранта до Сполучених Штатів та підставі закону про переміщених осіб».

Таке рішення виніс Найвищий Іміграційний Суд (Іміграційна Апеляційна Рада) у Вашингтоні в справі члена Української Дивізії **Мирослава Прончака** і його дружини, за судженнями нижчими іміграційними властями на депортацію з Америки за те, що при полегдженні іміграційних справ в Європі **п. Прончак** промовчав свою службу в Українській Дивізії. Коротко справа виглядала так:

В травні 1950-го року проти **п. М. Прончака** видано наказ арешту, закидаючи йому, що він дістав іміграційну візу до США обманом і поданням неправдивих даних про себе та що він, на підставі іміграційного закону з 1924 року і переселенного акту для переміщених осіб з 1948 року не входив до категорії тих, які могли імігрувати до США. Дружину **п. Прончака** обвинувачувано в тому, що вона теж не могла скористати з візи на

підставі закону з 1924-го року і теж проти неї, як і проти її чоловіка, розпочато депортаційний процес. Переслухання в цій справі почалися в квітні 1951-го року й оборону обвинувачених перебрав нью-йоркський адвокат **Михайло Пізняк**, заступник головного предсідника Українського Народного Союзу та відомий наш громадський діяч, що має свою адвокатську канцелярію при 51 Чемберс стріт в Нью-Йорку. Переслухання велись до червня 1955-го року і тоді іміграційні власті підтвердили обвинувачення та зарядили депортацію обжалованих, ставляючи їм як альтернативу добровільний виїзд із США. В мотивуванні вироку подано, що Українська Дивізія, або інакше Галицька Дивізія, була — згідно з німецькими документами — «цілком виразно СС Панцерною Дивізією нацистичної армії, хоч складалася переважно з українців». — В дальшому стверджено, що промовчання служби в цій дивізії обвинуваченим становили — «обман і фальшиві дані», на підставі яких він дістав візу та приїхав до США. Не від речі буде згадати, що службу **п. Прончака** в Українській Дивізії, як і службу в тій дивізії багатьох інших українців, виявлено на підставі німецьких документів, що їх знайшли американці в

(Далі на 31 стор.)

СЛУЖБА В 1 УД...

(Закінчення з 30 стор.)

Берліні. — Після одержання депортаційного вироку, адв. М. Пізнак, оборонець Прончаків, зробив відклик до Найвищого Іміграційного Суду (Іміграційної Апеляційної Ради) у Вашингтоні, перед яким відбулася апеляційна розправа 29 грудня 1955, під час якої вислухано усних аргументів та передано судові приготоване адв. Пізнаком письмове оборонне резюме. Адв. Пізнак аргументував, що служба п. Прончака в Українській Дивізії не була добровільна та що, крім того, служба в тій дивізії, яка ніколи не боролася проти США і їх союзників на західному фронті, не могла бути перешкодою для іміграції до США, отже тим самим і промовчання тієї служби не може становити речевого фальшивого твердження, на підставі якого можна б уневажнити видану іміграційну візу. Адв. Пізнак в дальшому доказував, що п. Прончак був би в рамках закону мав право на іміграцію до США теж і у випадку, коли б він був виявив свою службу в Українській Дивізії. — На підставі тієї оборони Іміграційна Апеляційна Рада видала своє рішення з датою 9-го лютого ц. р., стверджуючи, що вона, дбайливо розглянувши і перевіривши твердження оборонця, погоджується з ними і тому, видавши цитовану вгорі опінію про саму Дивізію, проголосила такий кінцевий вирок: «Тому, що обвинувачений в цій справі був би однаково управнений до приїзду до США, якщо б він виявив свою службу в Українській Дивізії, ми заключаємо, що його подані ним дані не були речеві для видачі візи і тому жадне обвинувачення в його випадку не є вдержане». На цій підставі Найвищий Суд звільнив п. Прончака і його дружину від обвинувачень та наказав остаточно припинити і закінчити судове поступування в тій депортаційній справі. Відомо, що в справі оборони Української Дивізії й дивізійників ведено відповідну акцію вже від довшого часу, вели її зокрема ЗУАДК і УКК, та добилися в цій справі всіляких надійних тверджень і запевнень з урядового боку. Все ж таки тільки це остаточне рішення Найвищого Іміграційного Суду в справі п. М. Прончака можна вважати остаточною, бо воно створює прецеденс для остаточного припинення дотеперішнього непевного і сумнівного положення багатьох інших колишніх дивізійників, які приїхали до цієї країни в подібних обставинах, як приїхав п. Прончак.

(За «Свободою» від 26. 2. 1956)

РОЗШУКИ

Хто знав би про долю пані **Марії Призімерської**, дружину вояка 1 УД, що загинув під Бродами, прошений подати вістку на слідуячу адресу: Тарас Гут, 23 Walker St., Waterloo, NSW, Australia.

Хто знав би про долю **хор. Богдана Осипа Гачкевича**, ур. 12. 1. 1920 р. у Львові, остання вістка від 5. 2. 1945 р., околиця Грац, Австрія, прошений подати вістку на адресу матері: Anna Haczekwycz, Sacred Heart Hospital, Allentown, Pa., USA.

Наші втрати

Ділимося сумною вісткою про смерть медсестри 1 УД УНА

Олександри Кравчун-Двораківської,

що упокоїлася в Бозі по тяжкій і довгій недугі 27 січня 1956 р. Народжена 19 лютого 1922 р. в Харкові, студіювала там же в біологічному інституті, а під час війни вступила одною з перших до організованої медично-санітарної служби 1 УД УНА. Після війни студентка медицини в Грац-Австрія, прибула до Аргентини в 1949 р., де була активним членом Братства кол. Вояків 1 УД УНА і Союзу Українок.

На похоронах, що відбулися 28 січня 1956 р. на цвинтарі Олівос — Буенос-Айрес прощав покійну від Братства п. радник С. Стефанович. Тоді коли більшість дівчат старалися виминати страхіття і труди воєнно-фронтного життя, медсестра **Леся** вдягнула на себе однострій санітарної служби 1 УД і з повною посвятою жертвувала собою, видаючи з обіймів смерті не одного тяжко раненого вояка 1 УД.

Зворушливими були слова прощання подруги покійної **Лесі**, теж кол. медсестри п. Ковальської, яка відверто говорила про те, що тільки

завдяки **Лесі** і під її впливом вона віднайшла шлях до своєї української батьківщини і рідного народу.

Покійна залишила прибитих смутком мужа **Євгена** та маленьку донечку **Тетяну**.

Пам'ять дорогої, незабутньої медсестри **Лесі** назавжди останеться серед нас.

Вічна їй пам'ять !

Ділимося сумною вісткою про смерть кол. вояка 1 УД УНА і довголітнього члена Братства в Аргентині

Василя Бонка,

що помер трагічною смертю 5 лютого 1956 року.

Покійний уродився 30. 12. 1914 р., а по закінченні гімназії в Перемишлі став студентом Богословія в тому ж місті. Вступивши до 1 УД УНА 1 грудня 1944 р., перебув з нею до кінця війни, а згодом був в полоні в Італії, звідкіля переїхав до Англії. До Аргентини приїхав 3 грудня 1948, де весь час був карним членом Братства і цілого ряду інших українських товариств.

В похоронах, що відбулися 13 лютого 1956 на цвинтарі в Сан Мартін — Буенос-Айрес, взяли участь і віддали почесність члени Братства.

Вічна йому Пам'ять!

З ОБІЖНИКА КРАЄВОЇ УПРАВИ БРАТСТВА В США

Станиця «Броди-Лев» в Нью-Йорку відбула свої загальні збори 18 грудня 1955 р. Згідно з рішенням останнього Краєвого З'їзду делегатів, загальні збори станиці в Нью-Йорку мали остаточно вирішити стосунок згаданої станиці до Братства кол. вояків 1 УД УНА і Краєвої Управи в США. Від Краєвої Управи були на зборах присутні: пп. Р. Долинський, І. Скіра, С. Шипайло, В. Гриньох. Між присутніми на зборах був ряд невідвізників. Над поставленим питанням стосунку до Братства відбулась дискусія і голосування зборів, що більшістю 12 проти 5 голосів винесли таку постанову: «Загальні збори анулюють рішення основуючих зборів про характер комбатансько-допомогової організації Братства «Броди-Лев». Вважають Братство «Броди-Лев» від сьогодні за самостійну допомогову організацію».

Після цієї постанови більшість присутніх невідвізників опустила збори, виявляючи своє незацікавлення до цього роду організації. Краєва Управа Братства вважає після цього рішення т. зв. справу Братства «Броди-Лев» за закінчену.

Правне оформлення Братства в США

Згідно з рішенням останнього краєвого делегатського з'їзду Братства перелано справу правного оформлення Братства в США (т. зв. зачарування) на випрацювання і вирішення Краєвої Управи. Для полегшення цієї справи Краєва Управа готувала пп. д-ра І. Коропечного і А. Тимкевича, що, порозумівшись з місцевими правниками, випрацювали проект оформлення. Проект перелано станицям для обміркування і евентуальних поправок.

РОЗШУКИ

Хто знав би про долю хор. Теодозія Пасгушенка, родом з Тернопільщини, сотенний батерії легкої артилерії, перед військом — управитель школи в Медведівцях, пов. Бучач, пропав без вістки під Бродами. Рівно ж прошу о вістку про пропавшого під Бродами Володимира Микитюка, студ. мед., родом з Коломиї. Вістку слати на адресу: Вірослав Ю. Снігурович, 238 Wolcott St., New Haven, Conn., USA.

Хто знав би про долю п. Богдана Жулківського, ур. 1920 р., був ранений під Бродами і перебував відтак на видужанні на Словаччині, прошений подати вістку на слідуючу адресу: W. Skibicki, 104 Ulster St., Toronto 4, Ont., Canada.

УВАГА!

УВАГА!

ПЕРЕДПЛАТНИКИ В КАНАДІ!

Новим референтом преси Крайової Управи Братства в Канаді і представником нашого Видавництва є від 1 січня 1956 р. п. В. Левицький. Подасмо його адресу:

W. Lewyckij, 100 Indian Grove, Toronto, Ont., Canada.

У справах передплати, замовлень і сплачування належності просимо звертатися на вище подану адресу нашого нового представника в Канаді.

ЗВЕРНЕННЯ о. І. ЛЕБЕДОВИЧА

У зв'язку з плянованим виданням Історії Української Галицької Армії звертаюся оцим до всіх б. полевих духовних УГА, або до їхніх родин у справі матеріалів, які насвітлювали б якнайвірніше ролю українського католицького духовенства в творенні і духовній опіці в рядах Української Галицької Армії.

Відомо, що полеві духовники УГА понесли найбільші жертви життя під час виконання своїх душпастирських обов'язків на фронті і в заплілі у зв'язку з епідемічними недугами, зокрема з масовою епідемією тифу. Тому прошу всіх, хто має змогу подати в якнайкоротшому часі дані про: 1) ролю священників у творенні Української Галицької Армії; 2) дані про участь поодиноких священників як полевих духовників і 3) знімки, які відносяться до згаданих двох точок.

По змозі якнай докладніші дані і листування в цій справі прошу слати на адресу: о. Іван Лебедович (б. полевий духовник УГА), 871 N. 24 St., Philadelphia 32, Pa., USA.

УВАГА!

УВАГА!

Цілкою відмінна повість!!! — Свіжа, палка, пориваюча!!!

Зудар характерів, конфлікт ментальностей! Повість про 150 юнаків і одну дівчину! Пригоди, розчарування, боротьба й кохання знедоленого, прибитого безвихідністю вояка...

ВІТАЛІЯ БЕНДЕРА

«МАРШ МОЛОДОСТІ»

повість в двох томах

Настільна книга для кожного дивізійника й для кожного українця, що не був в Дивізії УНА.

В-во «Дніпрова Хвиля»

Ціна: 2 М. або рівновартість 0.60 дол. Набвчат!

Verlag: DNIPROWA SCHWYLA

München 2 — Dachauer Straße 9/II
Deutschland — Germany

ВЕТЕРИНАРНІ ЛІКАРІ

Управа Українського Ветеринарного Товариства в США звернулась до Редакції «Вістей» з проханням, допомогти їй в скомплектуванні матеріалів про працю ветеринарних лікарів в 1 УД. Йдеться про видання альманаху Товариства, в якому спеціальне місце відведено ветеринарній службі в нашій Дивізії. На жаль, не зважаючи на численні заклики Редакції за останні роки, присилали матеріали до історії 1 УД, а в тому і про медично-ветеринарну службу, до сьогодні маємо тільки фрагментарні звіти, що не охоплюють цілості згаданих служб. Подібно мається справа з цілим рядом інших служб Дивізії.

Просимо ще раз всіх наших товаришів, що розуміють значення справи, прийти на зустріч нашим проханням і вислати матеріали. Зокрема просимо членів ветеринарної служби виготовити відповідні звіти з побудови, персонального складу і праці цієї служби й вислати їх можливо найскорше до Редакції «Вістей».

Редакція

ВІСТІ

Братства кол. Вояків 1 УД УНА

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

Редагує:

Колегія

Головний Редактор:

д-р Л. О. Ортинський

Статті, підписані прізвищем чи ініціалами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті і правити мову.

Адміністрацію веде:

М. Березюк

*

Зміну адрес просимо подавати до адміністрації, передплату і кольпортерські розрахунки висилати до представників:

Австралія:

Mr. R. B. Gishowskyj, 47 Spencer St., Essendon, Melbourne, Vic.,

Австрія:

S. Dolhyj, Graz 1, Postfach 175.

Англія: K. Rosneckyj,

89 Bannerman Rd., Bulwell-Nottingham.

Аргентина: Братство к. в. 1 УД.

Fraternidad de los ex-comb. de la 1 UD, Cnrpalique 760, Buenos Aires.

Бельгія: Oсыр Zmija,

9, rue des Brasseurs, Louvain

Бразилія:

Exmo, Snt. Andre Ubryn, Caixa Postal 8103 Sao Paulo S. P. Brasil.

Франція:

Mr. V. Malynovytch

2, Rue Cl Bizolon
Lyon (2e), France.

Канада:

W. Lewyckyj, 100 Indian Grove, Toronto, Ont. Canada.

Німеччина: Dr. L. O. Ortynskyj,

München 37. Schließfach 56, Germany.

США:

W. Hryniach, 579, East 178 St., Bronx 57, N Y. USA.

«ВІСТІ» виходять раз на два місяці і коштують:

	1 прим.	6 прим.
Англія	1 ш. 5 п.	8/6
Австрія	3 ш.	18 ш.
Австралія	2 ш.	12 ш.
Аргентина	4 пезо	24 пезо
Бельгія	10 фр	60 фр
Франція	65 фр.	390 фр.
Німеччина	0.80 нм.	4.80 нм.
Канада і США	0.40 дол.	2.40 дол.
в інших країнах	рівновартість	0.80 нм.

Адреса Головної Управи Братства, Редакції й Адміністрації:

Dr. Lubomyr O. Ortynskyj, (13b)
München 37. Schließfach 56, Germany.

Друковано в друкарні:
Druckerei „Cicero“ e. G. m. b. H.,
München 8, Zepelinstr. 67.